

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
EVANGELICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

**PROBLEMATIKA PASTORACE
POLSKÝCH KNĚŽÍ V ČR**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Autor:	Anna Pincová
Katedra:	Teologie a filozofie
Vedoucí práce:	Mgr. Michael Martinek, Th.D.
Studijní program:	B7508 Sociální práce
Studijní obor:	Pastorační a sociální práce
Rok odevzdání:	2010

Prohlášení:

1. Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci s názvem Problematika pastorage polských kněží v ČR napsala samostatně a výhradně s použitím uvedených pramenů.
2. Souhlasím s tím, aby byla zpřístupněna veřejnosti ke studijním účelům.

V Praze dne 15. června 2010

Anna Pincová

Problematika pastorační práce polských kněží v ČR

The problem of pastoral work of Polish priests in the Czech Republic

Anotace:

Tato bakalářská práce se zabývá otázkou pastoračního působení polských kněží v České republice a zejména tím, zda se jejich způsoby práce liší od práce českých kněží. V práci jsou vytyčeny některé z rozdílů české a polské církve. Odlišnosti církví v těchto sousedních zemích, společně s myšlenkami programu nové evangelizace, jsou východiskem pro stanovení oblastí a témat, na jejichž základě je zjišťováno, zda se pastorační působení polských a českých kněží liší. To je sledováno na rozhovorech s několika polskými a českými kněžími působícími v pražské arcidiecézi.

Klíčová slova:

Polští kněží v České republice; Pastorační práce; Nová evangelizace; Inkulturace; Výměna duchovních darů

Annotation:

This bachelor thesis deals with the question of the pastoral work of the Polish priests in the Czech Republic and especially if the ways of work of Polish and Czech priests are different. Some of the differences between the Czech and Polish churches are identified. The differences between the Church in those two neighbouring countries and the ideas of the programme of the New Evangelization are the starting point for choosing the areas and themes which make the ground for finding and examining the differences in pastoral work. This aim is pursued by analysing interviews with some of the Polish and Czech priest working in the archdiocese Prague.

Key words:

Polish priests in the Czech Republic; Pastoral work; New Evangelization; Inculturation; Exchange of spiritual gifts

Poděkování

Chtěla bych na tomto místě poděkovat Mgr. Michaelu Martinkovi, Th.D. za odborné vedení mé bakalářské práce. Děkuji mu a vážím si jeho postřehů a připomínek během zpracovávání tohoto tématu.

Mé poděkování patří také kněžím, kteří mi věnovali svůj čas a ochotně se se mnou podělili o zkušenosti ze své pastorační práce. Bez jejich vstřícnosti by nebylo možné toto téma zpracovat.

OBSAH

1	ÚVOD	6
2	PASTORACE, II. VATIKÁNSKÝ KONCIL A DALŠÍ SOUVISLOSTI.....	7
2.1	Pastorace a II. vatikánský koncil	7
2.2	Misijní činnost.....	9
2.3	Nová evangelizace	11
2.4	Kněžství a kněžská služba.....	13
2.5	Shrnutí	14
3	ČESKÁ A POLSKÁ CÍRKEV	16
3.1	Církev v Čechách	16
3.1.1	Stručný pohled do historie české církve.....	16
3.1.2	Vliv minulosti a nové výzvy pro církve	18
3.1.3	Římskokatolická církev v ČR pohledem statistik.....	20
3.1.4	Několik poznámek k pastorační situaci v Čechách	23
3.2	Církev v Polsku.....	25
3.2.1	Stručný pohled do historie polské církve	25
3.2.2	Specifika polské církve.....	27
3.2.3	Církev v Polsku pohledem statistik	29
3.2.4	Současnost a nové výzvy pro církve	31
3.3	Shrnutí	34
4	ZKUŠENOSTI POLSKÝCH A ČESKÝCH KNĚŽÍ Z PASTORAČNÍHO PŮSOBENÍ V ČR	36
4.1	Oblasti zjišťování.....	36
4.1.1	Témata.....	36
4.1.2	Okruh respondentů a způsob zjišťování	37

4.2	Výsledky zjišťování.....	39
4.2.1	Úvodní informace.....	39
4.2.2	Aktivity ve farnosti.....	43
4.2.3	Laici.....	49
4.2.4	Mezicírkevní dialog a další vztahy.....	57
4.2.5	Inkulturace.....	60
4.2.6	Výměna darů.....	76
5	ZÁVĚR.....	81
5.1	Výchozí teoretické poznatky.....	81
5.2	Souhrnné výsledky zjišťování.....	82
5.2.1	Rozdílné počty osob, spolupráce s laiky, s jinými církvemi a organizacemi.....	83
5.2.2	Inkulturace polských kněží a výměna darů.....	84
5.2.3	Další postřehy a zajímavosti.....	86
5.2.4	Zhodnocení.....	87
	Seznam použitých zkratk:.....	90
	Použitá literatura:.....	91
	Elektronické zdroje:.....	93

1 Úvod

V této bakalářské práci se chci zabývat působením polských kněží v naší zemi, kteří od pádu totality v roce 1989 přicházejí do naší země pomáhat místní římskokatolické církvi.

Vzhledem k tomu, že Česká republika a Polsko spolu sousedí, dalo by se předpokládat, že se poměrně známe, naše kultury jsou si relativně blízké a jako slovanské národy nás pojí i jistá podobnost jazyka. Nicméně naše národy a církve prošly značně odlišným vývojem, což se pochopitelně promítlo i do pastorace. Cílem mé práce je sledovat, zda a případně jakým způsobem se tyto odlišnosti projevují v pastoračním působení polských kněží v Čechách, a současně se podívat na pastorační působení polských kněží u nás z perspektivy programu „nové evangelizace“.

Celou práci dělím do dvou částí, teoretické a praktické. Část teoretická vychází z nastudované literatury a je členěna do dvou oddílů. V prvním chci zmínit obecné pojmy související s prací, to znamená krátce pojednat o pastorační, misijní činnosti a programu nové evangelizace. V druhém oddíle teoretické části chci pojednat o církvi a jejím pastoračním působení v České republice a v Polsku, včetně uvedení různých statistických údajů. Toto porovnání obou církví by pak mělo vyústit ve vymezení rozdílů. Výsledky teoretické části, čili rozdíly obou církví, by se následně měly stát východiskem pro její praktickou část.

V praktické části by mělo spočívat těžiště celé práce. V této části chci zaznamenat výsledky rozhovorů s několika polskými kněžími působícími v České republice, ale i s několika českými kněžími, kteří působí v blízkosti těchto polských kněží nebo mají či měli možnost blíže se v praxi seznámit s jejich pastoračním působením.

V závěru půjde o shrnutí obou částí a zhodnocení, zda pastorační působení polských a českých kněží je odlišné, případně v čem. Zejména pak jsou-li naplňovány a realizovány konkrétní vytyčené myšlenky programu nové evangelizace, což je cílem celé práce.

2 Pastorace, II. vatikánský koncil a další souvislosti

Při hledání odpovědí na otázky týkající se pastorace a záležitostí s ní úzce spjatých, sice vycházím z rozličné literatury, avšak nejdůležitějším výchozím bodem jsou dokumenty II. vatikánského koncilu. Při jejich studiu lze objevit, jakou mají hodnotu. Ačkoliv již uplynulo několik desetiletí od jejich vyhlášení, neztratily ani v dnešní době na své aktuálnosti. Jejich nadčasovost výstižně vyjádřil kardinál Ratzinger, současný papež Benedikt XVI., následovně:

„V okamžiku vyhlášení některých dokumentů II. Vaticana se zdálo, že opravdu předbíhají tehdejší dobu. Později však došlo k různým kulturním revolucím a sociálním otřesům, které koncilní otcové v žádném případě nemohli předvídat, které však ukázaly, jak právě ony texty, jevící se původně předčasnými, odpovídají později nastavším podmínkám. Ukázalo se tedy, že návrat ke koncilním dokumentům je neobyčejně aktuální. Slouží nám jako nástroj pro správné uchopení dnešních problémů.“¹

2.1 Pastorace a II. vatikánský koncil

Pastoraci a pastorační práci je možné charakterizovat různými způsoby a její pojetí a činnost se v průběhu času měnila. Obecně však můžeme říci, že pastorační práce se rozumí naplňování základního poslání církve, kterým je hlásání evangelia. Přitom se jedná o hlásání radostné zvěsti nejenom slovy, ale současně i konkrétními činy.

V pojetí a realizaci pastorační práce znamenal velký průlom II. vatikánský koncil, který byl rovněž označován jako koncil pastorační. Před uskutečněním tohoto koncilu byla pastorace zaměřena spíše dovnitř církve a vykonávali ji především duchovní. Svět se začal poměrně rychle vyvíjet a měnit a v tomto stále zrychlujícím se vývojovém tempu světa žila církev a její členové. Přesto však církev žila svým vlastním životem, byla uzavřena do sebe a jistým způsobem tak ustrnula ve vývoji.

¹ J. Ratzinger, O víře dnes, str. 6

Papež Jan XXIII. cítil nutnost reagovat na tuto nevyváženou situaci, a proto svolal koncil katolické církve, který se uskutečnil v letech 1962-1965. „Měl to být koncil zaměřený pastoračně, na němž by si církev položila všechny otázky, které jí v ní samé i ve světě klade dnešní situace.“²

Nešlo ovšem pouze o jednoduché přizpůsobování se době a vývoji světa. Tímto koncilem se církev otevřela světu, zaujala vůči němu své postoje a reagovala tak na jeho vývoj. Církev tudíž zaujala stanovisko vůči světu, ve kterém žili její jednotliví členové svůj každodenní život. „Tento koncil byl koncilem církve o církvi“³ a současně „chtěl být koncilem péče církve o lidi“.⁴

II. vatikánský koncil přinesl mnoho změn. Došlo například k výrazné liturgické reformě. Důležité bylo také zdůraznění chápání celé církve jako „putujícího lidu Božího“, přičemž všichni jednotlivci mají podíl na Kristově úřadu „prorockém, královském a kněžském“, z čehož samozřejmě plyne odpovědnost pro každého jednotlivce. Zcela přirozeně se pak pastorační práce netýká pouze duchovních, ale je záležitostí i ostatních členů církve – laiků. Jejich hlásání radostné zvěsti má různou formu, podle schopností a osobního obdarování každého jednotlivce. Důležitá a nová byla i skutečnost, že koncil se neobracel jen k věřícím, ale obracel se ke všem lidem. Církev se stala otevřená dialogu, a to nejen uvnitř, ale i vně církve. Toto je samozřejmě pouze nepatrný nástin změn, které přinesl II. vatikánský koncil a jeho reformy.

Skutečnost, že církev se otevřela světu, má starost o každého člověka, je připravena nést obtíže vyvíjejícího se světa společně se všemi lidmi a neskrývat svá jasná stanoviska a postoje, které mohou být mnohdy i nepopulární, je vyjádřeno v úvodu pastorální konstituce o církvi v dnešním světě: „Radost a naděje, smutek a úzkost lidí naší doby, zvláště chudých a všech, kteří nějak trpí, je i radostí a nadějí, smutkem a úzkostí Kristových učedníků, a není nic opravdu lidského, co by nenašlo v jejich srdci odezvu.“⁵

Pastoraci a pastorační práci pak lze popsat či definovat různými způsoby. „Pastoraci chápeme jako soubor činností, jejichž cílem je podpora kvality života

² Dokumenty II. vatikánského koncilu, str. 17

³ Tamtéž

⁴ Tamtéž

⁵ GS 1

člověka ve všech jeho dimenzích a které mají svá východiska či motivaci v evangeliu, jsou zakotveny v křesťanském pojetí života.⁶ Lze ji definovat i konkrétněji právě s ohledem na dokumenty II. vatikánského koncilu: „Pastorace znamená zabývání se lidmi v konkrétních životních podmínkách, tedy v určité zemi, v určité dějinné situaci, v určitém historickém a kulturním kontextu. Jejím posláním je řešit konkrétní problémy konkrétních lidí ve světle a síle evangelia.“⁷ Oblast pastorace je tedy velice široká, cílem pastorační práce je pomáhat člověku, přičemž zakotvení a východisko této práce je v evangeliu. Velmi stručně a obecně: „Pojmem *pastorace* se obecně označuje soubor činností, v nichž církev navenek i dovnitř realizuje svoje poslání.“⁸ Toto uskutečňování poslání církve, jak je výše uvedeno, je spojeno s hlásáním evangelia, a tudíž i s misijní činností.

2.2 Misijní činnost

Misie nebo misijní činnost církve je realizací Ježíšova příkazu, kterým své učedníky posílá hlásat radostnou zvěst všem národům.⁹ Jde o hlásání evangelia lidem, kteří ještě neví o možnosti osvobození od prvotního hříchu a o spáse skrze Božího Syna Ježíše Krista, který přišel na svět, aby ho zachránil.

Kristův příkaz, kterým ukládá povinnost hlásat evangelium, není záležitostí jen některých křesťanů, je to úkolem a odpovědností všech, kdo uvěřili a přijali křest. Jedná-li se o zvěstování evangelia národům, které ještě neměly možnost slyšet o radostné zvěsti, pak mluvíme o misii *ad gentes*. Tato misijní činnost má svá specifika a obtíže. Nicméně není možné ponechat si evangelijní poselství jen pro sebe a nepodělit se s ostatními národy o poselství spásy. Při misii *ad gentes* je potřeba dbát, aby byla zachována a respektována kultura místního obyvatelstva, není-li v rozporu s evangelijními hodnotami. Církev do těchto národů přináší zvěst o vykoupení, tím přináší i vnitřní osvobození a tuto svou činnost vykonává prostřednictvím činné lásky k bližnímu.

⁶ M. Martinek a kol., Praktická teologie pro sociální pracovníky, str. 24

⁷ A. Opatrný, Pastorace v postmoderní společnosti, str. 9

⁸ M. Martinek a kol., Praktická teologie pro sociální pracovníky, str. 20

⁹ Mk 16,15-16; Mk 13,10; Mt 28,18-20; Lk 24,46-49; Jan 20,21

K misijní činnosti jsou povoláni a zavázáni všichni křesťané. Každý se může podílet na misijní činnosti jiným způsobem. Někteří kněží a laici odcházejí přímo ke vzdáleným národům hlásat evangelium, ostatní se podílí modlitbou, obětí, finančním přispěním atd. Avšak nejúčinnějším a nejvlastnějším způsobem hlásání evangelia je samotný způsob života každého křesťana, tedy běžný život, který je žitý v souladu s evangeliem a jeho zásadami.

V dnešní době je stále mnoho míst, kde je potřebná misie ad gentes. Současné však nelze zapomínat na situaci národů, kde je křesťanství již nějakým způsobem zakořeněno. V některých národech, které za sebou mají křesťanskou tradici, došlo během let k odklonu od víry a křesťanského způsobu života. Církev národů, ve kterých ochabla křesťanská víra, potřebují soustředit své síly na obnovu víry a křesťanských hodnot, prostřednictvím nových způsobů hlásání evangelia. Zároveň jsou součástí univerzální církve a nemohou zapomínat na příkaz hlásání evangelia všem národům. To prakticky znamená, že ačkoliv například nemají dostatek duchovních k pastorači a re-evangelizaci vlastního národa, neměla by tato skutečnost bránit tomu, aby i z těchto národů odcházeli kněží nebo laici do vzdálených krajů s poselstvím radostné zvěsti pro ty, kteří ještě nevědí o spáse a věčném životě, které jsme získali díky oběti Božího Syna. Nově vzniklé mladé církve v budoucnosti mohou podobně pomoci jiným národům, které evangelium ještě neznají, nebo i těm s křesťanskou tradicí, což jistě obohatí obě strany.

Je tudíž zapotřebí soustředit síly nejen na misii ad gentes, ale současně i na nové způsoby hlásání evangelia v zemích s křesťanskou tradicí, kde je potřeba obnova života z víry a evangelia a kde se jedná spíše o re-evangelizaci nebo novou evangelizaci. Přičemž však „nelze přesně vymezit hranice mezi *pastorací věřících, novou evangelizací a výslovně misijní činností* a je nemyslitelné vytvářet mezi nimi bariéry nebo ostré rozdělení“.¹⁰

¹⁰ RM 34

2.3 Nová evangelizace

Jak již bylo naznačeno výše, „nová evangelizace“ je pastoračním programem pro oblasti, kde křesťanství není neznámé, ale během let došlo v různé míře k ochabnutí nebo i ztrátě víry, odklonu od křesťanských hodnot atd. Potřebu nového hlásání evangelia nebo spíše nových způsobů hlásání v zemích s křesťanskou tradicí se zabýval již papež Pavel VI. v apoštolské exhortaci *Evangelii nuntiandi* z roku 1975, přičemž se opíral a vycházel ze závěrů II. vatikánského koncilu. Označení „nová evangelizace“ začal používat papež Jan Pavel II.

V programu nové evangelizace se nejedná o pouhou snahu o přizpůsobení se současnému vývoji a stavu společnosti. Jde o nový „způsob“ hlásání evangelia jazykem dneška, aby byl adresátům srozumitelný, a tak mohl být přesvědčivý a účinný. Obsah evangelijní zvěsti samozřejmě zůstává neporušen. „Novost“ hlásání spočívá, jak vysvětloval Jan Pavel II., v nadšení, metodách a výrazech.¹¹

Jde o to, aby církve byla otevřena světu a tak svou otevřeností a upřímností života vycházejícího z evangelijních hodnot dokazovala, že není důvod k rozporu mezi současnou moderní kulturou a životem z víry. Program nové evangelizace je tudíž aktuálním a potřebným i pro naši zemi. Způsoby evangelizace se pak dále projevují a prakticky realizují v konkrétní pastorační práci.

Základem programu nové evangelizace je zejména hlásání samotných nejhlubších principů křesťanství, a to v kultuře daného místa. Tedy s plným respektem k dané kultuře (není-li v rozporu s evangeliem), což znamená inkulturaci. Hlásání evangelia probíhá v daném místě a podmínkách, mezi lidmi, kteří žijí v místech se svou kulturou, kterou v sobě mají hluboce zakořeněnou a která má svou dlouhou historii. K tomu, aby mohlo být evangelium skutečně přijato a žito, jej tedy nelze neoddělitelně spojovat s kulturou určitého národa. Je nezbytné lidi seznámit se samotným jádrem radostné zvěsti bez toho, aby byla nerozlučně svázána s kulturou hlasatele. Každý hlasatel evangelia přicházející k jinému národu si s sebou samozřejmě přináší hluboko v sobě zakořeněnou vlastní kulturu a nemůže se od ní zcela odpoutat. Nicméně je nezbytné si případné kulturní rozdíly uvědomovat a mít upřímnou snahu hlásat samotné evangelium a ne kulturu vlastního národa.

¹¹ Srov. P. Ambros, *Fundamentální pastorální teologie*, str. 55

Jedna z velikostí a hodnot evangelia je i jeho univerzální rozměr, umožňující přinášet obsah radostné zvěsti lidem všech národů, aniž by bylo neoddělitelně spjata s kulturními hodnotami doby a místa, ve kterém Ježíš žil.

V našem národě má křesťanství rovněž svoji vlastní historii a nyní se nachází v určitém stavu, ve kterém má být hlásáno evangelium srozumitelně člověku současné moderní doby. Ve snaze nového hlásání evangelia národu s křesťanskou historií nelze na tuto historii zapomínat, ale také nelze chtít se k ní navrátit nebo ji naopak chtít potlačovat, ale účinné je poučit se z ní a vycházet z ní.

Aby mohlo opravdu docházet k inkulturaci, je třeba si uvědomovat současnou situaci a výzvy dnešního světa, ale zároveň také přistupovat se vší vážností k práci našich předků. V inkulturaci tedy jde o to, aby se evangelium zakořenilo do kultury daného národa a stalo se její přirozenou součástí. To však současně neznamená, že by neměly probíhat kontakty s ostatními národy, jejich kulturami, vzájemná výměna zkušeností apod., ba naopak. Přitom je však třeba zůstat pevně stát v kultuře vlastní.

Při realizaci nové evangelizace, kdy jsou pravdy víry zvěstovány v prostředí s křesťanskou tradicí a současně v prostředí, ve kterém jsou přítomna i mnohá jiná náboženství, nelze účinně hlásat evangelium, aniž by nebyly respektovány ostatní přítomné církve a náboženské společnosti a aniž by zároveň nebyla vyvíjena upřímná snaha o dialog. Církve se nemůže uzavírat a žít v izolaci. Právě dialog je tím, co provází otevírání se světu. Je snadné se před někým uzavřít. Uzavření mnohdy pramení ze strachu nebo neznalosti druhého. Pro důvěryhodné hlásání evangelia je nutná snaha o přiblížení a jednotu. Je důležité hledat společné hodnoty. Nehledě k tomu, že každým setkáním se můžeme nejen více poznat, ale také se různými způsoby vzájemně obohatit a růst. „Setkání s bratrem nás upozorňuje na to, že absolutnost Božích věcí prožíváme v relativním světě.“¹²

Program nové evangelizace zahrnuje dialog ve všech možných směrech a úrovních. Jde o dialog mezináboženský, ačkoliv neméně potřebný je i dialog uvnitř církve, mezi místními církvemi, ale i dialog se světem mimo církve atd. Tento dialog se odehrává nejen na úrovni setkání nebo spolupráce představitelů církve. Rovněž každý z laiků je vědomě či nevědomě zapojen do hlásání evangelia prostřednictvím

¹² Nová evangelizace, str. 15

svého každodenního běžného života. Tímto praktickým způsobem je evangelium hlášáno ve všech oblastech a sférách kulturního, politického, společenského života, ve kterých křesťané působí. Přičemž je samozřejmě laikům otevřen i prostor pro zapojení se do konkrétní cílené pastorace. Laici mají tudíž v tomto dialogu aktivní a nenahraditelnou účast.

Veškerá činnost v oblasti evangelizace a pastorace by však v žádném případě nemohla být účinná bez působení Ducha svatého.

2.4 Kněžství a kněžská služba

II. vatikánským koncilem se změnilo postavení laiků v církvi, jsou aktivně zapojeni do pastorační práce, kterou dříve mohli vykonávat pouze kněží. Role kněze ve farnosti a pastorační činnosti je však stále klíčová. Kněz je v jistých záležitostech nezastupitelný.

Katechismus katolické církve učí, že „kněžství je svátost, skrze kterou pokračuje v církvi nadále až do konce časů poslání, které Kristus svěřil svým apoštolům; je to tedy svátost apoštolské služby“.¹³

Důležitou charakteristikou je skutečnost, že se jedná především o službu, kterou lze shrnout do tří základních úkonů, od kterých se pak vše odvíjí. Sám Kristus to objasňuje svým učedníkům: „Vždyť ani Syn člověka nepřišel, aby si dal sloužit, ale aby sloužil a dal svůj život jako výkupné za mnohé.“¹⁴ V kněžství jde o službu hlásání Božího slova, službu udělování svátostí a službu vedení Božího lidu a budování církve. Tuto trojí kněžskou službu od sebe nelze oddělit. Nicméně vše vychází ze služby slova, jak se můžeme dočíst opět v dokumentech II. vatikánského koncilu, kde se hovoří o hlásání evangelia jako o povinnosti.¹⁵ Služba slova pak vrcholí ve slavení eucharistie, ve které je uskutečňováno dílo spásy.

¹³ KKC 1536

¹⁴ Mk 10,45

¹⁵ V Novém zákoně je to přímo přikazováno: „Jděte do celého světa a kaďte evangelium všemu stvoření. Kdo uvěří a přijme křest, bude spasen.“ Mk 16, 15-16a

V knize, kterou napsal papež Jan Pavel II. u příležitosti svého kněžského jubilea¹⁶, hovoří o kněžství jako o daru a tajemství. Kněžství je Božím vyvoláním ke službě. Jde o odpověď člověka na Boží volání a naprosté odevzdání se Bohu a službě pro budování jeho království. Jedná se o zásadní, hluboké rozhodnutí a odevzdání se, ke kterému nelze dojít pouze rozumovým uvažováním. Papež tak výstižně přibližuje hloubku kněžského povolání. „Ve své nejhlubší podstatě je každé kněžské povolání *velkým tajemstvím, je to dar, který člověka nekonečně přesahuje.*“¹⁷ Dále pak papež odkazuje na zásadní biblické verše, vztahující se ke kněžskému povolání a vyvolení¹⁸ s tím, že „povolání je *tajemstvím Božího vyvolení*“.¹⁹

Kněz ve farnosti reprezentuje biskupa a zároveň je každý kněz před širokou veřejností reprezentantem celé církve. Starostí kněze není jen skupina lidí, která se snaží aktivně žít svou víru ve farním společenství. Kněží po vzoru Krista slouží a všem lidem bez rozdílu svými skutky a postoji zprostředkovávají setkání s milosrdným a pečujícím Bohem.

2.5 Shrnutí

Současné způsoby pastorační činnosti církve vycházejí ze závěrů II. vatikánského koncilu, kterým se církev začala otevírat okolnímu světu a navazovat s ním dialog. Církev začala vystupovat jako putující Boží lid. Laikům dala své místo, se kterým je spojeno jejich aktivní zapojení do služby církve, neboť všichni jsme křtem povoláni ke službě kněžské, prorocké a královské.

Povinností Božího lidu je hlásat evangelium všem lidem. Důležitá je proto misijní činnost církve. Hlásání radostné zvěsti se uskutečňuje v oblastech, kde o ní ještě neslyšeli (*misie ad gentes*), avšak nelze opomenout hlásání evangelia v oblastech s křesťanskou tradicí, které se uskutečňuje novými způsoby, odpovídajícími současnému vývoji světa. Pak se jedná o re-evangelizaci neboli

¹⁶ Jan Pavel II., *Dar a tajemství*

¹⁷ Jan Pavel II., *Dar a tajemství*, str. 11

¹⁸ Jan 15,16; Žid 5,4; Jer 1,5

¹⁹ Jan Pavel II., *Dar a tajemství*, str. 11

novou evangelizaci, která se vyznačuje kladením důrazu na inkulturaci, dialog, působení laiků atd.

Ačkoliv je v současnosti kladen důraz na zapojování a odpovědnost laiků v činnosti církve, kněží a jejich služba má zcela nezastupitelné místo a hodnotu. „Kněží Nového zákona jsou sice v důsledku svého povolání a svěcení jistým způsobem odlišeni uvnitř Božího lidu, ne však aby byli odloučeni od něho nebo od kteréhokoli člověka, nýbrž aby byli zcela zasvěceni dílu, pro něž je Pán povolal.“²⁰

²⁰ PO 3

3 Česká a polská církev

Česká i polská církev jsou součástí jedné univerzální církve Kristovy. Každý z těchto národů však má svou vlastní kulturu, historii, tradici atd., což se přirozeně projevuje i v situaci místních církví. V následující části práce chci krátce nastínit historii a situaci české a polské církve. Ovšem se zaměřím pouze na události a záležitosti, které jsou pro obě církve podobné nebo naopak rozdílné. Nepůjde tedy o celistvý přehled historického vývoje ani současného stavu, protože podrobnější popis, jakkoli by byl zajímavý, není cílem této práce. Současně je nutno podotknout, že je značně odlišná situace v Čechách a na Moravě. V této práci se budu zabývat církví v Čechách.

3.1 Církev v Čechách

3.1.1 Stručný pohled do historie české církve²¹

Křesťanská zvěst na našem území se začala šířit koncem prvního tisíciletí prostřednictvím mise bavorských kněží (okolo roku 800) a později byzantskou misí vedenou Konstantinem (později Cyrilem) a jeho bratrem jáhnem Metodějem.

Samostatné biskupství v Čechách bylo povoleno roku 973 za papeže Jana XIII. a řezenského biskupa sv. Wolfganga a začalo fungovat od roku 976. Prvním pražským biskupem byl Dětmar a jeho nástupcem pak sv. Vojtěch. Roku 1344 bylo bullou papeže Klementa VI. pražské biskupství povýšeno na arcibiskupství a prvním pražským arcibiskupem se stal Arnošt z Pardubic. V této době měla církev podmínky ke svému rozkvětu. Pražskému arcibiskupovi se podařilo dosáhnout svobody církve od světské moci. Tehdy ale také začal narůstat mravní úpadek duchovenstva, obohacování kléru, majetek církve rostl, duchovní stav se stával lukrativním. Situace se nezlepšila ani nástupem nového panovníka. Dění vyvrcholilo revolučním hnutím, které značně oslabilo katolickou církev.

²¹ Data pro tuto kapitolu jsou čerpána z: T. Fitych, *Kościół milczenia dzisiaj*; J. Kadlec, *Přehled českých církevních dějin I, II*; A. Opatrný, *Pastorace v postmoderní společnosti*; J. R. Tretera, *Stát a církev v České republice*.

V 16. století ve snaze obnovit a posílit českou katolickou církev, povolal král Ferdinand I. na pomoc vysoce vzdělaný a asketický řád Tovaryšstvo Ježíšovo, tzv. jezuity. V roce 1620 začala rekatolizace českých zemí a nekatolické duchovenstvo a následně pak i ostatní, kteří nechtěli přijmout katolické náboženství, museli zemi opouštět. Ačkoliv ani přes rekatolizační snahy se naše země nestala zcela katolickou. Období baroka pak znamenalo značný rozvoj náboženského života. Ovšem i toto období se vyznačuje světskou mocí nad církví.

Právě období od roku 1620 až do poloviny devatenáctého století je označováno za období jurisdikcionalismu. „Podle něho má světský panovník tzv. *iura maiestatica circa sacra* – sám určuje pravidla vztahu mezi státem a církví bez ohledu na skutečné zájmy a potřeby církve, i když navenek prokazuje církvi přízeň.“²² Prakticky byla církev a veškerá její činnost (včetně bohoslužebné) pod dohledem panovníka. Státní dohled se týkal majetkového vlastnictví, personálních a právních záležitostí i samotného náboženského života.

Za vlády Josefa II. byl vyhlášen toleranční patent (1782), který sice „toleroval“ určité nekatolické konfese, avšak neznamenal skutečnou náboženskou svobodu. V té době rovněž došlo k promyšlenému vytvoření sítě farností, aby nikdo z lidí neměl do kostela dále než hodinu cesty. „V Čechách bylo za Josefa II. zřízeno 250 nových farností, na Moravě 300. Zdokonalený farní systém měl sloužit nejen duchovní správě, nýbrž i státu.“²³ Vláda dále používala církev k dosahování svých cílů. Významnou změnu pro církev znamenal konkordát z roku 1855, díky kterému církev získala svobodu a mohla obnovit přímé styky s Římem.

Běh života plynul a byl určován liturgickým rokem. S nástupem průmyslové revoluce, se kterou se pojí odchod mnoha lidí z venkova do měst, kde mimo jiné dlouhá pracovní doba neumožňovala praktikování jejich dosavadního životního stylu. Důsledkem bylo, že venkov zůstával křesťanský, ovšem ve městech tomu tak nebylo. Křesťanské zásady však i nadále zůstávaly jakousi etickou normou společnosti.

²² J. R. Tretera. Stát a církev v České republice, str. 19

²³ J. Kadlec. Přehled českých církevních dějin 2, str. 166

Po vzniku republiky nastala pro církve doba, která byla, i díky předešlým historickým zkušenostem, nesena v duchu hesel „ pryč od Vídně, pryč od Říma“²⁴. K naprosté odluce církve a státu nakonec nedošlo.

Těžké období dvou světových válek znamenalo pro mnohé křesťany období krize víry. Po válce došlo k odsunu německého obyvatelstva, což způsobilo rovněž nemalý úbytek kněží a věřících. K velkým změnám došlo i na venkově, kde probíhala kolektivizace, a venkov, do té doby převážně katolický, zcela změnil svou podobu.

Nedlouho po skončení druhé světové války čekala na církve naší země nelehká zkouška, kdy se jí totalitní vláda snažila zničit a usilovala o ateizaci. Během období komunistické vlády v naší zemi došlo pouze k velmi krátkému období (1968–1969), kdy národu svítla naděje na svobodu a tím i uvolnění pro církve. Bylo to současně nedlouho po skončení II. vatikánského koncilu, a tak se otevřely možnosti pro uvádění závěrů koncilu do běžného života. Veškeré aktivity, které by bylo možné realizovat ve svobodné zemi, však skončily dříve, než mohly být plně uskutečněny. Naše země se opět ocitla v nesvobodě a církve byla pod přísným dohledem státních orgánů, které se nadále snažily o její likvidaci. Tato situace trvala až do revoluce v roce 1989, kdy naše země získala svobodu a církve může opět naplno a svobodně pracovat na uskutečňování svých nejvlastnějších cílů.

3.1.2 Vliv minulosti a nové výzvy pro církve

Česká katolická církve nyní působí již dvě desetiletí ve svobodné zemi a pochopitelně si s sebou nese zkušenosti své dávné i relativně nedávné minulosti.

Zatímco II. vatikánským koncilem se církve začínala otevírat světu a dialogu s ním, v naší zemi za železnou oponou naopak probíhala snaha o umlčení církve. Pastorační činnost církve v oblastech diakonie a koinonie prakticky nebyla možná. O vyučování náboženství nemohla být ani řeč. Státní moc omezila činnost církve na konání liturgie, a to pouze kněžími, kterým k tomu byl udělen státní souhlas. V naší zemi byl útlak církve komunistickým režimem nesrovnatelně silnější než v okolních zemích. Toto období útlaku a snah o likvidaci naší církve zavíráním

²⁴ Srov. T. Fitych. Kościół milczenia dzisiaj, str. 20

seminářů, nemožností vzdělávání laiků a jejich zapojování v pastorači, jí v mnohém značně oslabilo. Její činnost byla pod dohledem státních orgánů zatlačována za zdi kostelů, za stálého úbytku kněží a absence biskupů. Vliv na současný stav církve měla rovněž skutečnost, že s ní nebyla spojena intelektuální elita. Spíše naopak, pro většinu z nich nebyly záležitosti náboženství příliš důležité. Růstu těchto kruhů z řad aktivních křesťanů bylo zabraňováno omezováním možností studia.

Vzhledem k útlaku církve, mohla její činnost probíhat a rozvíjet se pouze v tajnosti, což se dělo různým tvůrčím způsobem. Duchovní život se rozvíjel v malých skupinkách a rostl z moci Božího Slova.

Nyní ve svobodné zemi se postavení katolické církve i její možnosti změnilo. Církev nesnadno nachází své místo v pluralitní společnosti. Současně však v zemi, kde církev tvoří pouze menšinu a kde převládá přinejmenším náboženská lhostejnost, nelze přeceňovat možnosti jejího působení na veřejnost. Je tedy potřeba vycházet ze skutečného stavu, kdy si s sebou neseme svou minulost, v pastorači tyto skutečnosti zohledňovat a s realistickým pohledem do budoucna čelit novým úkolům a výzvám. Nastala doba, kdy má církev v naší zemi možnost i odpovědnost uvádět v život závěry II. vatikánského koncilu. Je potřeba navazovat dialog s okolním světem, tedy s ostatními církvemi i sekularizovanou společností. Je potřeba naučit se vstupovat do společenského, kulturního a politického života. Dále je nutné soustavně dbát o vzdělávání laiků (na všech úrovních, tj. prostřednictvím katechezí pro široké věkové spektrum, ale i vzdělávání na úrovni vysokých škol apod.), neboť jinak nebudou připraveni na konfrontaci s okolním světem v době, kdy již není nutné skrývat se se svou vírou v bezpečí před okolním světem.

Ačkoliv působení katolické církve probíhá v územním uspořádání diecézí a farností, které se od doby josefinismu příliš nezměnilo, rozmístění obyvatelstva i jeho religiozita se od té doby změnila značně. Život farností se však postupně začíná měnit. Pastorační práce je ztěžována rovněž tím, že probíhá s relativně malým počtem duchovních, avšak postupně se zapojují laici. V mnoha farnostech fungují farní a pastorační rady, ve kterých laici společně s duchovním plánují a pracují na obnově a rozvoji místního společenství ve všech oblastech činnosti církve, ale i na utváření pocitu sounáležitosti s celou církví.

Je sice možné i vhodné získávat zkušenosti z jiných zemích, lze z nich do jisté míry čerpat, ale nelze je přeceňovat, protože je potřeba mít na paměti situaci zdejší církve, která za sebou má svou vlastní minulost, jež je v nás zakořeněna a tím se její důsledky promítají do současnosti.

Rovněž papež Jan Pavel II. při své první návštěvě naší země, krátce po získání svobody (v r. 1990) nás v jedné ze svých promluv vyzval k realistickému pohledu a zakotvení v nové situaci: „Byli jste nazýváni ‚mlčící církvi‘. Ale vaše mlčení nebylo mlčením spánku nebo smrti. V řádu ducha se v mlčení rodí nejcennější hodnoty. Stavte nyní chrám svobodného života vaší církve nikoliv návratem k tomu, co zde bylo před tím, než vám byla uloupena svoboda, stavte jej v síle toho, k čemu jste během pronásledování uzráli.“²⁵

Naši církev tíží nedostatečný počet duchovních, ale mnohde i nedostatečný počet laiků ochotných a připravených se dále vzdělávat a zapojovat se do pastorece ve své farnosti. Pomoc zvenčí je zde tudíž vítaná. Ovšem i ta může mít svá úskalí, které je dobré a vhodné reflektovat.

3.1.3 Římskokatolická církev v ČR pohledem statistik

Podle posledního sčítání lidu, domů a bytů (v r. 2001) má Česká republika 10 230 060 obyvatel.²⁶ Ve sčítacích formulářích byla uvedena otázka ohledně náboženství: „Uveďte co nejpřesněji, k jaké církvi, náboženské společnosti nebo víře se hlásíte.“ Bylo možné označit se za „věřícího“ (s upřesněním církve), zvolit variantu „bez vyznání“ nebo na otázku neodpovědět. V roce 2001 se jako věřící označilo 32,2 % obyvatel, přičemž k římskokatolické církvi to bylo 26,8 % (tj. 2 740 780 osob).²⁷ Pohledem několika desetiletí zpět můžeme zjistit sestupný počet obyvatel hlásících se k této církvi: v roce 1921 to bylo 82 %, v roce 1930 78,5 %, v roce 1950 76,4 %, v roce 1991 39 % a v roce 2001 již zmiňovaných

²⁵ Promluva Jana Pavla II. v chrámu sv. Víta při setkání s duchovními, řeholníky a řeholnicemi a s tělesně postiženými občany. In *Návštěvy Jana Pavla II. u nás*, str. 14

²⁶ Sčítání lidu, domů a bytů 2001, dostupné na <http://www.czso.cz/sldb/sldb/sldb2001.nsf/tabx/CZ0000>, 21.5.2004

²⁷ Skladba obyvatelstva podle náboženského vyznání, dostupné na http://www.czso.cz/csu/2003ediciplan.nsf/o/4110-03--obyvatelstvo_hlasici_se_k_jednotlivym_cirkvim_a_nabozenskym_spolecnostem, 9.5.2009

32,2 %.²⁸ Tato čísla dokreslují historický vývoj a politickou situaci v naší zemi. Je však potřeba zdůraznit, že uvedená čísla naprosto nevypovídají o jakékoliv hlubší vazbě na církve. Snad by se dalo říci, že údaj z roku 2001 je realističtější, jelikož v období po získání svobody se mnozí označili za příslušníky církve, neboť tak chtěli vyjádřit vymezení se vůči totalitnímu režimu. Po znovunabytí svobody v roce 1989 se postupně začalo ukazovat, že pro některé lidi byla v předchozím období církve pouze jakousi alternativou, osobním vyjádřením nesouhlasu s režimem, ale zároveň také v době plné absurdit, nerespektování základních lidských práv a svobod, dávala životu smysl. Pro některé lidi církve ztratila přitažlivost i tím, že se již nemusela skrývat a mnohé aktivity provádět v utajení. Pokles zmiňovaného desetiletého období představuje pokles o 1 280 605 osob²⁹ (ačkoliv celkový počet obyvatel poklesl pouze o 72 155 osob).

Za zmínku stojí alespoň některé z výsledků výzkumů hodnotového systému populace z hlediska náboženství v České republice z let 1991 a 1999, které zajímavě doplňují obraz současné situace v naší církvi.³⁰ Ačkoliv výše uvedená data prokazují značný pokles osob hlásících se k církvi, závěry výzkumů hodnotového systému ukazují, že v uvedených letech se příliš nezměnil počet osob navštěvujících relativně pravidelně bohoslužby (alespoň jedenkrát měsíčně). Zjištěním vývoje věkové struktury návštěvníků bohoslužeb bylo například zjištěno, že z osob narozených po roce 1973 byl úbytek přibližně 50 % oproti starším ročníkům, kde byl úbytek značně vyšší. Tento vývoj je připisován vlivu politické situace (v důsledku ateizačního úsilí a útlaku církve „vlažní“ věřící její řady opustili). Tento vývoj ovlivnily i události roku 1968 a nemalý vliv měl také II. vatikánský koncil, který přinesl do života církve mnohé změny. Z výzkumů hodnot dále vyplynulo například, že klesá důvěra v církve. Přičemž byl zaznamenán větší pokles u členů církve než u osob bez vyznání.

²⁸ Náboženské vyznání obyvatelstva podle výsledků sčítání, dostupné na [http://www.czso.cz/sldb/sldb.nsf/i/F86DA18D33F397A4C1256E6800471FB3/\\$File/tabulka6.pdf](http://www.czso.cz/sldb/sldb.nsf/i/F86DA18D33F397A4C1256E6800471FB3/$File/tabulka6.pdf), 9.5.2009

²⁹ Výpočet z tabulky Skladba obyvatelstva podle náboženského vyznání, dostupné na http://www.czso.cz/csu/2003ediciplan.nsf/o/4110-03--obyvatelstvo_hlasici_se_k_jednotlivym_cirkvim_a_nabozenskym_spolecnostem, 9.5.2009

³⁰ Jednalo se o výzkumy, ve kterých bylo osloveno zhruba okolo 2000 respondentů

Zajímavá jsou také zjištění sociálně vědní studie, která mapuje vývoj v české katolické církvi v letech 1997 – 2005.³¹ Podle výsledků údajů o průměrné návštěvnosti nedělních bohoslužeb v římskokatolických kostelech v průběhu let 1995 – 2005, jež vycházejí víceméně z odhadů, lze zaznamenat úbytek návštěvníků kostela. Ačkoliv to neplatí ve všech našich diecézích. Například v pražské arcidiecézi byl v průběhu těchto let počet návštěvníků celkem kolísavý, ale porovnáním průměrných počtů z roku 1995 a 2005 došlo přibližně k pětitisícovému nárůstu.

Porovnáním výsledků sčítání účastníků nedělních bohoslužeb v římskokatolických kostelech v roce 1999 a 2004 je zaznamenán úbytek účastníků (zhruba devítitisícový).

Nicméně porovnáním průměrného počtu nedělních návštěvníků bohoslužeb s výsledky ze sčítání lidu v roce 2001 se ukazuje velký rozdíl. Zatímco při sčítání lidu se k římskokatolické církvi přihlásilo přibližně 2,7 mil. osob, odhadovaný průměr počtu účastníků nedělních bohoslužeb byl pouze 441 tis.

Podle údajů z roku 2005 je v České republice téměř dva tisíce kněží, přičemž diecézních kněží je 1296. Tento počet však zahrnuje i zahraniční kněze, kteří u nás působí. Máme tedy průměrně čtyři kněze na 1000 praktikujících katolíků. Podle dat stejného roku na jednoho diecézního kněze připadá 317 věřících (v Čechách o 100 méně) a průměrně dvě farnosti (v Čechách téměř tři). Počet našich kněží se však příliš nezvyšuje (zejména v českých diecézích). Současně dochází k postupnému nárůstu počtu trvalých jáhnů. Počet katechetů naopak mírně klesá.

Pohledem na údaje roku 2001, kdy proběhlo sčítání lidu, jsou výsledky následující. V České republice bylo 1804 kněží, z toho 1264 diecézních a na jednoho kněze připadalo 349 věřících. Dáme-li však do souvislosti počet kněží a počet osob, které se při sčítání lidu přihlásily k římskokatolické církvi, pak by na jednoho kněze připadlo 1519 osob. V souvislosti s počtem věřících, připadajících na jednoho kněze, je vhodné rovněž zmínit poměrně velkou územní rozptýlenost těchto lidí, což značně ztěžuje a komplikuje pastorační práci.

³¹ R. Tichý. Pražské sociálně vědní studie : Lidé, skupiny a praktiky v české katolické církvi 1997 - 2005

Co se týče zahraniční pomoci, výrazně je u nás zastoupena pomoc polských sousedů. Například v roce 2004 a 2006 v Pražské arcidiecézi působilo 49 kněží ze zahraničí, z toho 33 Poláků.³²

3.1.4 Několik poznámek k pastorační situaci v Čechách

Statistiky rovněž ukazují zajímavé údaje týkající se pastorace. Ačkoliv například klesá počet dětí a mládeže navštěvující hodiny náboženství, vzrůstá počet osob, které se setkávají v různých skupinách (modlitebních atp.). V dospělé populaci je tento nárůst ještě zřetelnější.

Po skončení období totality byl u nás v důsledku ateizačních snah nevelký počet kněží a jejich průměrný věk se pohyboval okolo 67 let. Jen pomalu se jejich věkový průměr snižuje. Současně mají tito kněží na starosti i několik farností, což je značně náročné, a proto je zapojování laiků pro rozvoj života farnosti a pastorační práce nezbytné. S tím souvisí i potřeba vzdělávání těchto laiků „angažovaných“ v pastoraci, ale nejenom jich. Důležitá je však pomoc a spolupráce i na jiných úrovních (v záležitostech ekonomických, stavebních atd.). Je zde tedy příležitost i nutnost pro zapojování laiků, kteří svými obdarováními přispívají k rozvoji života ve farnosti a tak uvádějí v život některé ze závěrů II. vatikánského koncilu.

Nová situace lidem umožňuje svobodně hledat své místo ve světě, své životní cíle a zakotvení. Svědectví běžného každodenního života laiků i kněží je velmi mocným hlásáním evangelia. V tomto svědectví a ve veškerém pastoračním úsilí je mimo jiného důležitý dialog, a to na všech rovinách a všemi směry. Jde tedy o dialog mezi jednotlivými členy církve, jednotlivými společenstvími farností, ale i mezi jednotlivými církvemi atd. „Proces dialogu obsahuje: schopnost poslouchat, brát se navzájem vážně a přes uchování rozdílností vytvářet jednotu.“³³

Pastorace v naší zemi, s ohledem na procento osob hlásících se ke katolické církvi, ale i vzhledem k počtu kněží, jáhnů a připravených laiků, je prací náročnou, zdlouhavou a vyžadující velkou trpělivost i invenci. Pastorační činnost je také limitována kapacitně a nedokáže postihnout všechny potřebné oblasti života.

³² Katalogy pražské arcidiecéze 2004, 2006

³³ P. Ambros, Fundamentální pastorální teologie, str. 64

Je prací spíše s malými skupinkami než s velkými společenstvími. Současná situace svobody poskytuje prostor pro tvořivou pastorační práci. Zároveň je však vhodné vycházet z minulých zkušeností a dále rozvíjet to, co se osvědčilo. Například „evangelizace ‚od člověka k člověku‘, která byla za komunismu takřka jediné možnou metodou, je i dnes nejúčinnější metodou, jak je ve světě prokázáno, a je třeba v ní pokračovat“.³⁴

³⁴ A. Opatrný, Pastorační situace u nás, str. 81

3.2 Církev v Polsku

3.2.1 Stručný pohled do historie polské církve³⁵

Křesťanství, jeho počátky a rozvoj na území dnešního Polska se úzce pojí s naší zemí a jsou kladeny na konec prvního tisíciletí. Tehdy vládnoucí kníže Měšek I. z dynastie Piastovců, který se oženil s českou kněžnou Doubravkou z rodu Přemyslovců, v roce 966 přijal křest. Prostřednictvím tohoto sňatku byla na Měškově dvoře a panství přijata křesťanská víra, která se pak dále šířila. Měšek navázal vztahy s Římem a jeho panství tak mělo oporu Apoštolského stolce.

Právě přijetí křtu je počátkem existence polského národa. „Pro založení národa z etnického hlediska je snad nejdůležitější událostí spojení dvou velkých kmenů: severních Polanů a jižních Vislanů. Nebyly to však jediné kmeny. Do polského národa vstoupili také Slezané, Pomořané a Masoviané. Od chvíle pokřesťanstění začaly různé kmeny existovat jako polský národ.“³⁶

Velký význam pro rozvoj katolické církve na polském území měl pražský biskup sv. Vojtěch, který se spřátelil s Měškovým potomkem Boleslavem Chrabrým a pobýval u něho cestou na misi. Na misijní cestě k pohanským národům byl však biskup Vojtěch zabit. Polský panovník vykoupil jeho tělo a uložil ho v Hnězdně, kde byl Měškův hlavní hrad. Právě zde již na přelomu prvního tisíciletí vzniklo arcibiskupství, čímž se tehdy mladá polská církev stala nezávislou. V základech rozvoje polského křesťanství je tedy příklad života a mučednické smrti sv. Vojtěcha a také krakovského biskupa sv. Stanislava. Oba se stali národními patrony.

Ve 12. století již bylo na polském území křesťanství rozšířeno a přijato všemi vrstvami společnosti natolik, že udávalo týdenní rytmus práce, byla změněna praxe provádění pohřebních obřadů a křesťanství se stalo přirozenou součástí polské kultury i národního vědomí.³⁷ Ve 13. století pak dále docházelo k rozvoji křesťanského života, který se odehrával uvnitř farností. Farnosti a farní společenství se staly jedním z významných znaků národní historie. V té době rovněž začíná růst

³⁵ Data pro tuto kapitolu (není-li přímo uvedeno jinak) jsou čerpána z: J. Kłoczowski, *Dzieje chrześcijaństwa polskiego*; G. Weigel, *Svědék naděje; Szkic do dziejów kościoła w Polsce*.

³⁶ Jan Pavel II., *Paměť a identita*, str. 76

³⁷ Srov. *Dzieje chrześcijaństwa polskiego*, str. 40 a 42

úcta k Matce Boží, konají se poutě atd. Některé tehdejší praktiky křesťanského života přetrvávají víceméně do dnešní doby.

V období reformace do Polska doléhaly různé náboženské proudy, ovšem dotýkaly se převážně bohaté šlechty, a tudíž konečný vliv na široké vrstvy obyvatel nebyl takový jako v sousedních Čechách.

Pro celý další vývoj církevního života v Polsku měla veliký význam i tzv. Varšavská konstituce z roku 1573, která mimo jiné ustavovala náboženskou toleranci a neprolévání krve z důvodů odlišnosti náboženství. Tato konstituce polské vládnoucí vrstvy současně dokazuje, že zde v té době nebylo jednotné náboženské vyznání, ovšem tolerance zůstala v povědomí širokých vrstev zachována. V Polsku nedocházelo k násilným, krvavým náboženským válkám, naopak zde byla atmosféra, ve které bylo možné vést náboženský dialog. I po období reformace Polsko zůstalo převážně katolické, neboť i reformovaná šlechta se postupně vracela do katolické církve.

Ačkoliv polský národ prošel ve svých dějinách mnoha boji o svou nezávislost, církev byla vždy úzce spjata s lidem a otevřeně se za něj stavěla. Polsko bylo zkoušeno mnoha útlaky a muselo v průběhu let čelit protivníkům, kteří je chtěli zničit. Poláci se stávali velkými bojovníky za svobodu, a to nejen za svoji. Bojovali s heslem „za naši i vaši svobodu“!³⁸ Díky polským autorům období romantismu, hlásajících ve svých dílech ideály vzájemné lidské solidarity, vycházející z křesťanského myšlení, a také jistý náboženský patriotismus, pronikly tyto myšlenky a postoje do celého národa a tak i široké vrstvy obyvatel (včetně venkovského lidu) nabývaly pocitu národního vědomí a soudržnosti. Tradice období polského romantismu zůstávaly v polském národě i nadále.

V průběhu dějin se nejednou měnily hranice polského území. Takže Poláci žili na společném území s jinými národy (Litevci, atd.), prošli několikerým dělením, ale také o své území přišli.

V nelehkém období 20. století poznamenaným dvěma světovými válkami a totalitním komunistickým režimem, polský národ velmi trpěl, ale neúnavně bojoval za svobodu a katolická církev nadále stála na straně trpícího lidu. Církev se nepřikláněla k žádným politickým stranám a znamenala pro společnost morální

³⁸ Viz Dzieje chrześcijaństwa polskiego, str. 251 a Svědek naděje, str. 30

autoritu. Ve válečných letech vedl církev (v době nepřítomnosti primase Hlonda) krakovský arcibiskup Adam Stephan Sapieha, který se stal pro církev a společnost uznávanou autoritou. Ve své prozíravosti založil podzemní seminář, neboť věděl, že kněží bude potřeba.

V době komunismu podepsal polský primas Stephan Wyszyński (v r. 1950) s vládou dohodu o jistých oboustranných ústupcích. Díky této dohodě se například ve školách nadále vyučovalo náboženství, byla zachována funkce nemocničního kaplana, mohla fungovat alespoň část Katolické univerzity v Lublinu a nebyly zrušeny řády. Tak se podařilo polské církvi, i když s velkými obtížemi, zachovat svoji kontinuitu i v období komunismu a od roku 1989 po získání svobody čelit novým výzvám a psát novodobé dějiny.

Velkou morální podporu pro katolickou církev v Polsku znamenala v roce 1978 volba jejich rodáka, tehdejšího kardinála Karola Wojtyły, papežem. Ten pak převedl církev do třetího tisíciletí.

3.2.2 Specifika polské církve

Polsko velmi často bylo a je spojováno s katolickou vírou, Poláci jsou považováni za katolíky. Ačkoliv i statistiky to potvrzují, je potřeba při pohledu na polskou církev reflektovat též skutečnost, že „polská tradice je ale jiná. Polská společnost byla totiž vždycky nesmírně pestrá – jak národnostně, tak i nábožensky a kulturně. Měli v ní kdysi své místo Židé i Rusíni, ti, jimž dnes říkáme Ukrajinci nebo Bělorusové, byla to republika (pol. Rzecz Pospolita – věc společná) obou národů, polského a litevského, která možná z perspektivy Litevců nebyla ideální, ale pro Poláky je dodnes symbolem koexistence mnoha národů, kultur a duchovních tradic“.³⁹

V současnosti se v polském národě bezesporu odráží tato jejich historie mnohonárodnostního soužití a vzájemného náboženského respektu, neboť „v Polsku

³⁹ Chceme spojovat tradici s modernitou : Rozhovor se Zbigniewem Nosowským, šéfredaktorem měsíčníku *Więź*. In *Salve* 4/08, str. 22

se nevedly náboženské války. Byla tu spíše tendence k dohodám a spojením.⁴⁰ O tom svědčí již výše zmíněná Varšavská konstituce. Tato tradice a její přirozená zakořeněnost v polském národě se zajisté svým způsobem projevovala v úsilí Jana Pavla II. o mezináboženský dialog.

Spojování Poláků s katolickou církví začíná v 19. století, což přibližuje šéfredaktor polského měsíčníku *Więź*: „Tehdy se definice naší národní identity vytvářela na základě toho, že jsme se negativně vymezovali vůči mocnostem, které nás připravily o naši nezávislou existenci. A právě tam má původ uvažování v kategoriích Polák-katolík v opozici vůči Rusovi, který byl většinou pravoslavný, nebo Prusovi, který byl většinou protestant.“⁴¹

V období po 2. světové válce se katolická církev v Polsku dostává do specifické pozice, kdy je plně ztotožněna s národem a bojuje s ním za svobodu a lidská práva. Současně bojuje i o vlastní přežití proti režimu, který ji chce zničit nebo alespoň „neutralizovat“.

O tehdejší silné pozici polské katolické církve svědčí rovněž fakt, že v období politických změn roku 1989, kdy se hroutil komunistický režim, musel být při jednáních reprezentantů Solidarity a tehdejší komunistické vlády přítomen také někdo z představitelů katolické církve. To vypovídá mimo jiné o tom, že katolická církev měla velkou důvěru lidu.

Na silnou pozici katolické církve v polském národě mělo vliv mnoho skutečností. Polská církev měla ve svém čele velké osobnosti,⁴² které ji dokázaly vést s přirozenou autoritou a prozíravostí, stát na straně národa a společně s ním otevřeně bojovat za svobodu a lidská práva. Příkladem takového jednání může být zpočátku zřejmě ne příliš populární dohoda z roku 1950, jež umožnila církvi v Polsku nadále veřejně působit, ač byla také omezovaná a utlačovaná. Nedošlo však k přetržení kontinuity jejího působení jako v jiných zemích komunistického bloku.

Na charakter a formování polské katolické církve měly vliv mnohé aktivity a události. Například před ukončením II. vatikánského koncilu byl polskými biskupy napsán dopis německé hierarchii, ve kterém s poukazem na vzájemné vztahy

⁴⁰ Jan Pavel II., *Paměť a identita*, str. 132

⁴¹ Chceme spojovat tradici s modernitou : Rozhovor se Zbigniewem Nosowským, šéfredaktorem měsíčníku *Więź*. In *Salve* 4/08, str. 23

⁴² Např. primas August Hlond (1926-1948); krakovský arcibiskup a pozdější kardinál Adam Stefan Sapieha (1939-1945); primas Stefan Wyszyński (označovaný za „primase tisíciletí“)

spojené s ohromným utrpením nevinných lidí, vyjádřili odpuštění a rovněž o ně prosili. Byl to projev křesťanského smíření, a ačkoliv se jednalo o křesťanský krok, mělo to i politický dopad a zvedlo vlnu nesouhlasu a odporu. Nicméně z jiné perspektivy je možné na tento vstřícný krok hledět jako na připravenost a ochotu k dialogu a dobrým vztahům mezi ostatními sousedy.

Jiným příkladem může být krakovská synoda (1972-1979), která byla myšlenkou tehdejšího krakovského kardinála Wojtyły. Jejím cílem bylo studium dokumentů II. vatikánského koncilu a jejich uvádění v život, což se uskutečňovalo prostřednictvím mnoha pracovních skupin.

Skutečnost, že Polák se stal papežem, byla pro jeho rodáky a polskou církev velmi významná v mnoha ohledech. Papež byl velkou duchovní oporou pro svůj národ, ale také při nich stál v boji za svobodu. Obojí se velmi umocňovalo při jeho návštěvách rodné země.⁴³ Jan Pavel II. však nezapomínal ani na praktické záležitosti, a jelikož pochopitelně dobře znal domácí situaci, provedl v roce 1992 velké změny v územním uspořádání diecézí⁴⁴ a současně bylo rozděleno i spojení Varšavy a Hnězdna (s Hnězdnem zůstala spojena pozice polského primase).

3.2.3 Církev v Polsku pohledem statistik

V roce 1991 bylo v Polsku 37.850.000 obyvatel a z toho 36.075.000 katolíků (tj. 95,3 % katolíků z celkového počtu obyvatel).⁴⁵ Podle údajů vycházejících z roku 2002 byl počet obyvatel 35.954.456, přičemž 95,66 % bylo katolíků, což představuje 34.394.807 osob. Z tohoto počtu bylo 82.000 řeckokatolíků, ostatní římskokatolíci. Římskokatolíků tedy bylo 95,43 % obyvatel. Téhož roku bylo v Polsku celkem 28.331 římskokatolických kněží (diecézních i řeholních) a 120 biskupů. Na každého kněze tak připadalo v průměru 1.211 osob označujících se za římskokatolíky.⁴⁶

⁴³ Jan Pavel II. navštívil Polsko v roce 1979, 1983, 1987, 1991, 1995, 1997, 1999 a 2002

⁴⁴ Papežská bulla Totus tuus Poloniae

⁴⁵ Viz Szkic do dziejów kościoła w Polsce, dostupné na internetových stránkách Polské biskupské konference, <http://www.episkopat.pl/?a=historia>, cit. 29.1.2009

⁴⁶ Údaje týkající se roku 2002 vychází ze statistik uvedených na internetových stránkách Polské biskupské konference, dostupné na <http://www.episkopat.pl/?a=statystyka1> a <http://www.episkopat.pl/?a=statystyka2>, cit. 29.1.2009

Polská katolická církev se zatím nepotýká s nedostatkem kněží. Téměř dva tisíce polských kněží působí za hranicemi své vlasti.⁴⁷ Nicméně zatímco počet kněží ještě rostl a v roce 2007 dosahoval bez mála 29.800, statistiky zaznamenávají postupný pokles počtu bohoslovců. Porovnáním údajů roku 1991 a 2007 zjistíme pokles o 2.675 bohoslovců, přičemž v roce 2007 jich bylo 5.527.⁴⁸

Další údaje z předchozích let ukazovaly vzrůstající tendenci počtu věřících v druhé polovině dvacátého století. V šedesátých letech se takto označilo 78 % lidí, na počátku osmdesátých let to bylo přibližně 80 %, v druhé polovině osmdesátých let 85 % a stoupající tendence pokračovala, jak je naznačeno výše, v devadesátých letech, kdy to bylo již více než 90 %. Rovněž ve 21. století statistiky nadále vykazovaly počet katolíků překračující 90 % (v letech 2006 a 2007 to bylo dokonce 95,8 %) obyvatel.⁴⁹

Polská církev je označována za masovou, což vysokému počtu věřících skutečně odpovídá. Vysoká procenta věřících však samozřejmě nevypovídají nic bližšího o hloubce jejich víry, která je pochopitelně neměřitelná. Přesto byly snahy o podrobnější a bližší prozkoumání vztahu k náboženství, například prostřednictvím praktikování víry, které by pomohlo více nahlédnout skutečný stav.

V roce 1991 a 1992 bylo uskutečněno několik výzkumů, ve kterých bylo mimo jiné zjišťováno právě procento hluboce věřících. Výsledky se pohybovaly v rozmezí 10-17 % v dospělé populaci. Osoby označující se za nevěřící v těchto výzkumech představovaly 1-2 % a například počty lidí nerozhodnutých v otázkách víry kolísaly v rozmezí 2-6 %.⁵⁰

Uskutečňovaly se výzkumy nejenom v dospělé populaci, ale také proběhlo mnoho různých výzkumů mezi mládeží. Na konci osmdesátých let se pravidelně nedělních bohoslužeb účastnilo 68 % mládeže.⁵¹

Od školního roku 1990/1991 se ve školách opět začalo vyučovat náboženství. Zapsalo se na ně vysoké procento mládeže. Následně bylo

⁴⁷ Viz Dzieje chrześcijaństwa polskiego, str. 389

⁴⁸ Viz Księża, alumni, siostry, bracia. Podstawowe informacje o Kościele katolickim w Polsce. Tj. statistiky uveřejněné a dostupné na www stránkách Instytutu statystyki Kościoła katolickiego SAC na <http://www.iskk.ecclesia.org.pl/>, cit. 31.12.2009

⁴⁹ Viz Statystyka Kościoła katolickiego, vycházející z údajů jednotlivých let, uveřejněných a dostupných na www stránkách Instytutu statystyki Kościoła katolickiego SAC na <http://www.iskk.ecclesia.org.pl/>, cit. 31.12.2009

⁵⁰ Viz Nowa ewangelizacja i jej realizacja w Polsce po 1989 roku, str. 151

⁵¹ Srov. Nowa ewangelizacja i jej realizacja w Polsce po 1989 roku, str. 159

zaznamenáno ochabnutí jejich účasti na náboženském životě ve farnostech, což bylo způsobeno tím, že i některé náboženské aktivity se odehrávaly ve školách. V současnosti se ve školách vyučuje náboženství a etika a studenti volí mezi jedním z těchto předmětů.

Jiné výzkumy, zabývající se počty účastníků nedělních bohoslužeb,⁵² ukazují od roku 1982 postupně klesající tendenci. Zatímco v roce 1982 dosahoval počet účastníků bohoslužeb 57 % z počtu věřících, od roku 1991 již tento údaj nepřesáhl 50 %, dále klesal, a to např. na 44,2 % v roce 2007 a na 40,4 % v roce 2008. Rovněž bylo zjišťováno množství věřících přistupujících v neděli ke sv. přijímání. Zde byl zaznamenán jistý nárůst procenta těchto věřících. V roce 1980 to bylo 7,8 % věřících, ve druhé polovině osmdesátých let to bylo většinou více než 10 % a toto procento se dále postupně zvyšovalo a od roku 1997 do roku 2008 neklesl počet pod 15 % (přičemž procento poměrně vzestupně kolísá v rozmezí 15,2 % v roce 1997 a 17,6 % v roce 2007, výjimku tvoří jubilejní rok 2000, ve kterém bylo zjištěno 19,4 %).⁵³

3.2.4 Současnost a nové výzvy pro církve

Od roku 1989 také polská katolická církev působí v nových podmínkách země osvobozené od komunistické diktatury. 17. května 1989 církev v Polsku získala právní subjektivitu, a tedy svobodu pro svou pastorační činnost ve všech jejích formách. Od té doby se může svobodně rozvíjet, ale také musí čelit mnoha novým společenským a politickým jevům. Nově nabytá svoboda sice skýtá nesmírné možnosti rozvoje, ale také je nutné s ní zacházet moudře a uvážlivě. Jan Pavel II. v roce 1991 při své návštěvě rodné země upozorňoval: „Zkouška z naší svobody je před námi. Svobodu nestačí jenom mít. Je potřeba jí stále dobývat.“⁵⁴ K polským biskupům mluvil o potřebě rozpoznávání znaků času a připomínal také

⁵² Do této statistiky nebyly zahrnuty děti do 7 let a staří lidé, kteří již nejsou vázáni povinností účasti na mši sv. Výzkum se tedy týkal pouze 82 % věřících. Sčítání bylo prováděno každým rokem ve stanovenou podzimní neděli. Výsledky mohou být ovlivněny také například počasím dané neděle

⁵³ Viz Praktyki niedzielne <http://www.iskk.ecclesia.org.pl/praktyki-niedzielne.htm>, cit. 31.12.2009

⁵⁴ Jan Pavel II. In Dzieje chrześcijaństwa polskiego, str. 380. „Egzamin z naszej wolności jest przed nami. Wolności nie można tylko posiadać. Trzeba ją stále zdobywać“. Překlad vlastní

dřívější úlohu církve, kdy mimo jiné poskytovala prostor pro obranu lidských práv. Dnes by měla být prostorem chránícím člověka před sebou samým a nesprávným užíváním nabyté svobody.⁵⁵

Podobně jako v jiných postkomunistických zemích musí i v Polsku katolická církev přivykat nové situaci, kdy ji již s národem nepojí boj proti společnému nepříteli. Je tedy potřeba zaujímat jasné postoje, dále pracovat a rozvíjet se v nových podmínkách, reflektovat nabyté zkušenosti z minulosti a využívat toho, na čem lze dále stavět. Církev se ocitá v nové pozici, je potřeba učit se novému způsobu dialogu (vně i uvnitř církve). „Vychovávání člověka moudrého a odpovědného, schopného správného rozpoznávání znaků času, je nejdůležitějším úkolem církve.“⁵⁶

Pro polskou katolickou církev je velmi charakteristická její silná zakořeněnost v tradici a úzké spojení s kulturou. Pro Poláky není religiozita nějakým cizím elementem, ale přirozenou součástí života v rodinách a ve všech vrstvách společnosti. V Polsku je tak naprosto běžné setkávat se s náboženskou tematikou i v médiích (nejen katolických). Polská katolická církev byla specifická také péčí o národ, ochranou člověka, naprostou otevřeností všem lidem (byla útočištěm nejen pro katolíky). Tyto charakteristiky a specifika určují, v čem spočívala lidovost polské katolické církve. Důležitým rysem polské církve je rovněž skutečnost, že nebyla a není oddělena od intelektuálních elit, ale má v jejich řadách své zastoupení. Dále je pro ni také charakteristické, že netrpí nedostatkem kněží. Ovšem zvláštní je hodnocení polského laikátu. „O polském laikátu se stále častěji mluví jako o ‚spícím obru‘, kterého by bylo třeba moudře probudit.“⁵⁷

Současná polská katolická církev má stále specifický charakter a pozici vzhledem k ostatním zemím. Polský historik prof. Jerzy Kłoczowski došel k následujícímu závěru, objasňující tuto pozici polské církve.

„Moje teze, opřená o dlouholeté bádání, je taková, že křesťanství má v Polsku silnější pozici než v jiných zemích, protože zde nebyla společnost přinucena

⁵⁵ Srov. Jan Pavel II. In *Dzieje chrześcijaństwa polskiego*, str. 394

⁵⁶ J. Kłoczowski, *Dzieje chrześcijaństwa polskiego*, str. 394. „Wychowanie człowieka mądrego i odpowiedzialnego, zdolnego do dobrego odczytywania znaków czasu, jest najważniejszym zadaniem Kościoła.“ Překlad vlastní

⁵⁷ J. Kłoczowski, *Dzieje chrześcijaństwa polskiego*, str. 390. „Mówi się coraz częściej o laikacie polskim jako ‚śpiącym olbrzymie‘, którego trzeba by mądrze obudzić.“ Překlad vlastní

k náboženství vlastní vládou. Přinucení ke katolictví, protestantismu nebo pravoslaví se v Evropě projevilo odkřesťanštěním.⁵⁸

Polská katolická církev pochopitelně byla také neobyčejným způsobem zviditelněna osobou papeže Jana Pavla II., který byl po celou dobu svého pontifikátu úzce spjat se svým národem a národ s ním. V souvislosti s pozicí Polska ve vztahu k Evropě, které bylo vždy její součástí a nemalou měrou se podílelo na jejím kulturním i politickém vývoji, ale na několik desítek let bylo odděleno železnou oponou a společně s několika dalšími středoevropskými zeměmi označováno za národ „východu“, papež mimo jiné řekl:

„Z tohoto hlediska povolání papeže z Polska, z Krakova, bylo výmluvně symbolické. Nebylo to povolání pouze jediného člověka, nýbrž celé církve, s kterou byl spojen od svého narození; nepřímě to bylo také povolání národa, do něhož patřil.“⁵⁹

Ačkoliv je v Polsku relativně vysoký počet věřících (a to zejména v porovnání s ostatními evropskými zeměmi) i zde je potřeba „nové evangelizace“. Připomínal to svým rodákům právě i papež Jan Pavel II. při návštěvách své vlasti.

Nová evangelizace není záležitostí jenom duchovních. Nebylo by možné ji uskutečňovat bez účasti laiků. Proto je i zde zapotřebí, v duchu závěrů II. vatikánského koncilu, spolupráce duchovních s laiky tak, aby se mohli zapojovat a angažovat v různých oblastech činnosti svých farností, ale i mimo jejich hranice.

Jestliže se lidovost polské katolické církve vyznačovala kromě jiného tím, že byla „přístřeším“ pro všechny lidi a hájila jejich nejvlastnější lidská práva, měla by i nadále plnit tuto úlohu, a to právě novými způsoby. Což znamená nadále chránit člověka, ovšem s ohledem na současnou situaci, tj. poskytovat mu duchovní útočiště, pomáhat mu ve správném pochopení daru svobody, hledání pravdy atd.

Nové formy evangelizace jsou bezpochyby v současné době důležité. Národ se po letech nesvobody učí žít v nových podmínkách a učí se zacházet se získanou svobodou. Je třeba, aby se i církve naučila žít v těchto nových podmínkách a novým způsobem nadále plnila své poslání.

⁵⁸ Cit. Kościół XX wieku, str. 219. „Moja teza, oparta na długoletnich badaniach, jest taka, że chreścijaństwo ma w Polsce pozycję mocniejszą niż w innych krajach, dlatego że nie było tu przymusu religijnego wobec społeczeństwa ze strony własnego państwa. Przymus katolicki, protestancki czy prawosławny zaowocował w Europie dechryścianizacją.“ Překlad vlastní

⁵⁹ Jan Pavel II., Paměť a identita, str. 135

3.3 Shrnutí

Polská i česká katolická církev mají každá vlastní historii, specifika a úkoly. V mnohém se církve těchto sousedících zemí liší, ale také mají mnoho společného. Jan Pavel II. to připomenul již při své první papežské návštěvě naší země:⁶⁰ „Pozdravuji vás také jako Slovan a syn bratrského národa, jehož historie a kultura má tolik významných pojmů s historií a kulturou vaší. (...) Papež-Polák nezapomíná, že křesťanství přišlo do Polska právě z Čech.“⁶¹

Blízkost a propojenost těchto národů je v samém počátku dějin polského národa dána přijetím křtu. Dále je společná pro církve obou zemí úcta ke svatému Vojtěchu jako národnímu patronu. Pro Poláky byl sv. Vojtěch významným již za svého života a krátce po jeho smrti nad jeho hrobem vzniklo arcibiskupství. Takže polská církev se velmi brzy stala nezávislou, zatímco v Praze bylo biskupství povýšeno na arcibiskupství až o několik století později, v roce 1344.

Mezi oběma církvemi a jejich charakterem je možné v průběhu dějin pozorovat mnohé rozdíly, které měly vliv na současný stav a charakter církve. Především vývoj polské církve je nesen náboženskou tolerancí a mezináboženským dialogem. Naopak v Čechách docházelo k násilné rekatolizaci, což se negativně podepsalo na vztahu Čechů k církvi a zůstalo značně zakořeněno v povědomí národa.

V minulém století obě církve prožily útlak totalitního režimu, který usiloval o jejich umlčení a likvidaci. Polská církev v úzkém sejetí s národem a s vysokou morální autoritou toto těžké období přestála. Sice s velkými obtížemi a obětmi, ale kontinuita církve byla zachována a dokázala stále vychovávat nové kněze, jichž ani v současnosti nemá nedostatek. Na rozdíl od Polska k přerušení kontinuity v Československu došlo. Byly zavírány semináře, ubývalo kněží, prožívání víry se přesouvalo do soukromí a do malých skupinek. V současnosti tak v Čechách připadají na jednoho kněze téměř tři farnosti, v Polsku je tomu právě naopak a na jednu farnost připadají téměř tři kněží.

Od roku 1989 obě církve žijí ve svobodné zemi. Je to nová situace, bez jasného společného nepřítele, kterému se do té doby obě církve snažily ubránit

⁶⁰ Návštěva Jana Pavla II. v Československu v roce 1990

⁶¹ Projev Jana Pavla II. v Nové Rudolfově galerii na Pražském hradě při setkání s představiteli kulturních a intelektuálních kruhů. In Návštěvy Jana Pavla II. u nás, str. 23

a do tohoto boje vložily mnoho sil. Nyní je potřeba naučit se působit v nových podmínkách a snažit se usilovně pracovat na tom, co v minulém období nebylo dobře možné. Nadále je potřeba soustředit síly pro plnění nejvlastnějších cílů, tj. hlásání evangelia. V duchu závěrů II. vatikánského koncilu se musí církev otevírat světu, učit se vést dialog, a to uvnitř i vně církve. Musí se snažit o zapojování laiků do života církevního společenství, o jejich vzdělávání a prostřednictvím kněží a laiků hlásat evangelium slovy i praktickými činy všem lidem. Jejím úkolem je však také pomáhat lidem uchovávat si vlastní svobodu, aby byli schopní a dostatečně silní k tomu řídit se vlastním rozumem a svědomím, vytvářet si vlastní názory a přesvědčení, aniž by se nechali manipulovat různými vnějšími tlaky. Již výše citovaný prof. Kłoczowski zmiňuje jistá úskalí lidské svobody a upozorňuje: „Jestliže lidé přestanou přemýšlet, přestanou být nezávislí, v důsledku čehož ztratí svobodu, dokonce aniž by si to uvědomili. Člověk může být svobodný pouze prostřednictvím kultury, prostřednictvím hodnot. (...) V tom aby si to lidé uvědomili, vidím veliký úkol církví, náboženství stejně tak jako učitelů a škol.“⁶²

Polsko bývá považováno za katolickou zemi a polská církev je označována za masovou. Statistiky skutečně uvádí stále vysoké procento katolíků, ale zároveň postupný pokles počtu návštěvníků bohoslužeb. To ukazuje silné zakořenění tradice v národě. Oproti tomu naše země bývá považována za ateistickou a označována za misijní území. Českou republiku sice nelze označit za katolickou zemi, není však ani klasickým misijním územím, ale spíše nábožensky lhostejným. Rychlostí, kterou zde dochází k sekularizaci, se situace naší církve stává značně specifickou. Lidé označující se za věřící v naší zemi tvoří menšinu, která v nábožensky lhostejném prostředí nemá příliš silný hlas. Nicméně tito lidé nejsou vedeni pouze tradicí nebo společenským tlakem, ale vnitřním přesvědčením a právě v tom tkví jejich potenciál.

Ačkoliv se situace v Česku a Polsku mnohým liší, je zřejmé, že v obou zemích je nadále zapotřebí nové evangelizace. V současné době českou a polskou církev spojuje i zcela praktická pomoc, která je naší církvi poskytována prostřednictvím polských kněží působících v pastorační práci v našich farnostech.

⁶² O polskim Kościele ostatniego wieku z prof. Jerzym Kłoczowskim. In Kościół XX wieku, str. 234. „Jeśli ludzie przestaną myśleć, przestaną być niezależni, w konsekwencji utracą wolność, nie zdając sobie z tego nawet sprawy. Człowiek może być wolny tylko poprzez kulturę, poprzez wartości. (...) W uświadamianiu tego ludziom widzę ogromną rolę Kościołów, religii, jak również nauczycieli i szkół.“ Překlad vlastní

4 Zkušenosti polských a českých kněží z pastoračního působení v ČR

Historie, vývoj a současný stav české a polské církve se pochopitelně odlišují, jak bylo ukázáno v minulé kapitole. Mým záměrem a cílem této části práce je zjišťování, zda a jakým způsobem se kulturní prostředí a odlišná situace církve projevuje v pastoračním působení polských kněží v naší zemi. Na základě rozhovorů s polskými i českými kněžími jsem se tak pokusila o zjištění, zda se působení polských kněží u nás liší od působení českých kněží, případně v čem nebo jakým způsobem. Můj záměr vychází také z toho, že jsem se již mnohokrát setkala s názory, že práce polských kněží je odlišná, zatížená zkušenostmi z jejich rodného prostředí. Zatímco naše situace je zcela jiná a nelze zde pouze aplikovat či spíše pokoušet se aplikovat způsoby práce z této sousední země. Nakolik se o to polští kněží skutečně pokouší a nakolik se naopak snaží o přizpůsobení zdejší situaci, by měla zmapovat následující část práce.

Na základě výše popisovaného porovnání polské a české církve a cílů programu nová evangelizace jsem stanovila několik okruhů (témat), ke kterým směřovaly mé otázky v rozhovorech s kněžími.

4.1 Oblasti zjišťování

4.1.1 Témata

Jelikož jedním z výrazných znaků polské církve a současně odlišností od církve české je její masovost, část otázek jsem směřovala k tomuto tématu. Další nezanedbatelnou odlišností je působení a zapojování laiků do života církve a jejího pastoračního působení. Ačkoliv je v Polsku vysoké procento římských katolíků, a to zejména v porovnání s jinými církvemi, svádí tato skutečnost k domněnce, že v Polsku není příliš aktuální nebo realizovatelný mezináboženský nebo mezicírkevní dialog. Historie polské církve však dosvědčuje silný smysl pro dialog a toleranci. V naší zemi je situace poněkud odlišná, proto jsem se v mém

zjišťování věnovala i tomuto tématu. Mé otázky se také týkaly inkulturace a výměny darů, nepřehlédnutelných témat programu nové evangelizace.

Hrubá struktura otázek, které jsem používala při rozhovorech, jsou pro informaci v příloze práce.⁶³ Otázky jsou seskupeny podle okruhů témat.

4.1.2 Okruh respondentů a způsob zjišťování

Oslovila jsem několik polských a českých kněží, s nimiž jsem vedla strukturované rozhovory, s otázkami směřujícími ke stanoveným tématům.

Obrátila jsem se na kněze, kteří působí v pražské arcidiecézi. Oslovení kněží mají zkušenosti z pastoračního působení v Praze (v centru nebo i v okrajových částech Prahy) nebo z farností relativně nedaleko Prahy (přibližně do 50 - 60 km od Prahy). Někteří z nich mají zkušenosti pouze z pražských farností, někteří současně z pražských i mimopražských a jeden z nich pouze z mimopražských farností. Někteří z oslovených kněží mají zkušenosti i ze stejných farností. Jeden z polských a jeden z českých kněží jsou řeholní kněží působící společně v jedné farnosti. Jeden z českých kněží v současné době působí v přímé pastoraci při klášterním kostele, nespravuje tudíž nyní klasickou farnost, nicméně i s tím má zkušenosti. Jeden z polských kněží nyní zastává specifickou pozici a nepůsobí v přímé pastoraci ve farnosti, ale má několikaleté zkušenosti s vedením farností ve výše zmiňovaném okruhu.

Předpokladem pro rozhovory s českými kněžími bylo, že během let svého pastoračního působení měli možnost setkat se se zdejším působením polských kněží, a to např. tím způsobem, že přímo pracovali nebo pracují ve stejné farnosti s polským knězem, nastupovali (přebírali farnost) po polském knězi nebo působí v sousedství či blízkosti farnosti, kterou vede polský kněz.

⁶³ Příloha č. 1 – struktura otázek pro polské kněze. Příloha č. 2 – struktura otázek pro české kněze.

Při výběru respondentů jsem oslovila nejprve několik kněží, které znám, a oni mi doporučili nebo mě odkázali na další ze svých kolegů. Pro výběr dotazovaných byla tak svým způsobem uplatněna technika „sněhové koule“⁶⁴.

Rozhovory jsem vedla se čtyřmi polskými a čtyřmi českými kněžími. Rozhovory jsem nahrávala pro lepší přesnost zpracování výsledků. Pouze v jednom případě se z technických důvodů nepodařilo část rozhovoru nahrát, tudíž jsem vycházela z poznámek pořízených po rozhovoru. Z důvodu zachování anonymity respondentů nejsou nahrávky přílohou práce stejně tak jako celé prepisy rozhovorů, které by navíc nepřiměřeně a nadbytečně práci zatížily.

Výsledky odpovědí na některé otázky jsou pro snadnější přehled a porovnání uspořádány do tabulky. Nicméně jelikož se jednalo o odpovědi na otevřené otázky, nebylo možné ani vhodné se snažit uvádět do tabulek všechna zjišťování. Tudíž některé výsledky jsou zpracovány jinou formou. Kněze, se kterými jsem vedla rozhovory, budu pro větší přehlednost a orientaci při uvádění výsledů z jednotlivých rozhovorů označovat nadále písmeny A – H.

⁶⁴ „Oblíbenou formou výběru případů v kvalitativním výzkumu je výběr metodou „sněhové koule“, kdy výzkumník zvolí jednoho nebo několik málo jedinců k interview. Tyto osoby slouží pak jako informátoři pro doporučení dalších zajímavých členů populace.“ Cit. J. Hendl, Kvalitativní výzkum, str. 150

4.2 Výsledky zjišťování

4.2.1 Úvodní informace

V této kapitole uvádím zjištěné informace o délce pastorační praxe oslovených kněží, informace související s příchodem polských kněží do naší země, a co uvádějí kněží k dotazu na první provedené změny ve farnosti.

Délka pastorační praxe

Tři z oslovených českých kněží pracovali v pastoraci 9 – 10 let, čtvrtý pracuje v pražské arcidiecézi jeden rok (jeden rok pracoval v brněnské diecézi a jistou zkušenost má i z tříletého období, kdy již jako kněz studoval v zahraničí).

Z oslovených polských kněží dva působili jako kněží již v Polsku (na pozici kaplana). Jeden z nich 3 roky, druhý 4 roky. V Čechách tyto dva kněží pracovali v pastoraci 17,5 roku a 8 let. Další dva Poláci jako kněží v Polsku nepracovali, svá teologická studia dokončovali v Praze. Jeden z nich působí ve zdejší pastoraci téměř 15 let a druhý 6 let.

Jeden z oslovených polských kněží v současné době nepůsobí přímo v pastorační službě ve farnosti, ale je pověřen jinou specifickou službou.

Délka pastorační praxe (pořadí ve sloupcích uvedeno dle délky)			
polští kněží		čeští kněží	
D	3 roky v Polsku jako kaplan 17,5 let v Čechách	F	téměř 10 let
A	4 roky v Polsku jako kaplan 8 let v Čechách	E	9,5 roku
B	v pastoraci v Polsku nepracoval (poslední tři ročníky studia v Praze) téměř 15 let v Čechách	H	9 let
C	v pastoraci v Polsku nepracoval (poslední 2 ročníky studia v Praze) 6 let v Čechách	G	1 rok v pražské arcidiecézi 1 rok v brněnské diecézi (3 roky částečně při studiu v zahraničí)

Znalost českého jazyka při příchodu do Čech

Při příchodu do Čech tito kněží znali češtinu pouze pasivně nebo jenom základní fráze. Jeden z nich neuměl „*ani slovo*“,⁶⁵ ale během ročního noviciátu měl možnost učit se náš jazyk a nejvíce se pak zdokonaloval při studiu na zdejší fakultě (ale neměl žádného učitele češtiny). Druhého z těch, kteří zde již studovali, učila pověřená osoba, společně s jinými polskými studenty.

Další dva kněží přišli přímo do farnosti. Jednomu s jazykem pomáhal farník, který byl učitelem češtiny, a druhému po jeho příchodu pomáhal farník, který byl Polák. Jednalo se o pomoc s překládáním; soustavnou nebo ucelenou výukou češtiny tento kněz neprošel, učil se přímo v praxi (poslechem).

První pomocníci v českém prostředí

Všichni tito Poláci přišli do prostředí, kde nikoho neznali. Jeden z nich přišel přímo do semináře, „*o ty základní věci jsme měli postaráno*“ a byli zde lidé, na které bylo možné se obrátit. Druhý přišel do kláštera, kde mu pomáhali spolubratři, mezi nimiž byl také jeden Polák, který mu v začátcích pomáhal například tlumočením.

Kněze, který přišel přímo do pastorace, první den tehdejší generální vikář zavedl do prvního působiště, kde byl týden společně se svým předchůdcem a od počátku se ho ujali i místní farníci. Druhému, který přišel přímo do pastorace, byl prvním pomocníkem starosta městské části, „*ten se náhodou dozvěděl o tom, že přišel kněz, který na faře nemá nic, a on mi nabídl ledničku a postel*“.

První změny nebo zavedení nových věcí ve farnosti

Polští kněží:

- **A:** Na přání farníků pokus zavést průvod Božího Těla. Toto přání bylo zřejmě ovlivněno i situací nově nabyté svobody, nicméně se ukázalo, že „*tudy cesta nevede, tak jsme hledali potom jinou formu, jak prožívat Boží Tělo*“. Neměl snahu zavádět nějaké polské zvyky, protože si uvědomoval, že ve zdejší odlišné situaci by to bylo „*úplně mimo*“.

⁶⁵ Citace z rozhovoru. Nadále jsou v textu přímé citace z rozhovorů pro zdůraznění a odlišení uváděny kurzívou

- **D:** V první české farnosti, do které v předchozích čtyřiceti letech kněz pouze dojížděl, byly první změny dány právě touto situací. Tudíž spíše zaváděl nové věci typu: četnost bohoslužeb, stanovení úředních hodin, možnost setkání s knězem atp.

Na první změny v dalších českých farnostech si nevzpomíná.

Snaží se řídit pravidlem, že první rok působení v nové farnosti je obdobím pro poznávání farnosti a jak v ní věci fungují.

- **C:** V prvním působišti v pozici kaplana neprováděl žádné změny. Pouze došlo v „roce Eucharistie“ k zavedení pravidelné adorace – každý pátek po večerní mši svaté (původně to bývalo pouze v první pátek v měsíci).

Později v pozici administrátora zavedl: v první čtvrtky a soboty v měsíci - adorace; každé úterý po mši sv. – korunka k Božímu milosrdenství; středa přede mši sv. – modlitba růžence; čtvrtek – zpívané nešpory v rámci mše sv. (původně byly nešpory po mši sv.).

- **B:** Nejprve byl jeden rok ve farnosti jako kaplan, tudíž nedělal žádné změny. V další farnosti byl na jeden rok na zástup za tamního faráře, neprováděl tedy žádné změny, pokračoval v započatém díle a některé věci více „racionalizoval“. *„Každý, tím jaký je, ovlivňuje chod té farnosti.“*

Později zásadně změnil chystaný projekt ve farnosti a po důkladné analýze z původního plánu na vybudování kaple vznikl projekt komunitního centra.

Čeští kněží:

- **E:** Na prvním působišti byl jako kaplan, a neprováděl proto žádné zásadní změny. Přesto snad ve všech kostelech, ve kterých tehdy působil, měnil umístění ambonu a začal zapojovat více laiků při mši sv. (např. do předčítání čtení a přimluv místo ministrantů zapojoval laiky).
- **F:** V současném působišti se pokusil zavést ve všední den po mši svaté pravidelnou půlhodinovou adoraci a jiný den v týdnu po mši svaté modlitbu breviáře – večerních chval. Dále se pokusil o zapojení farníků ve farních brigádách (úklid kostela, kolem kostela, fary, hrabání listí atp.)
- **H:** Domnívá se, že v počátcích *„nic zásadního nezměnil a že jsem rozhodně neměl potřebu něco zásadně měnit“*. V současném působišti v prvním roce

ponechával věci beze změn. Potom změnil četnost mší svatých v místním domově důchodců. Zavedl tam mši svatou každý týden. Původně tam bývala pravidelně jednou týdně bohoslužba slova a jedenkrát v měsíci mše svatá.

- **G:** Působí v pozici kaplana a na svém prvním působišti neprováděl žádné změny. Pouze navázal bližší kontakty se staršími lidmi, v souvislosti se „svátostnou“ službou.

Shrnutí/zhodnocení

Z oslovených polských kněží měli pouze dva přímou zkušenost s pastorační prací v rodné zemi. Dva z Poláků dokončovali svá teologická studia v Čechách. Pro ně byly počátky jejich zdejšího pobytu svým způsobem snadnější, protože přišli do prostředí, ve kterém měli zajištěné základní potřeby a měli možnost postupně se seznamovat se zdejšími zvyklostmi atd. Současně byli ve společnosti lidí, na které se mohli běžně v případě potřeby obracet. V jiné situaci byli kněží, kteří nastoupili ihned do farnosti, do přímé pastorační práce, protože až „za provozu“ se mohli seznamovat se zdejšími podmínkami, navazovat vztahy, hledat pomocníky atd. Bylo do značné míry na nich, jakým způsobem se k této nové neznámé situaci postaví a jak se jim podaří se s ní vyrovnat. Nicméně délka jejich zdejšího působení, výsledky jejich práce i jejich následné reakce a pohledy na práci v naší místní církvi, právě tak jako jejich současné pozice, svědčí o tom, že se s počátečními obtížemi dokázali vypořádat. Přičemž situace jednoho z nich byla značně ztížena také tím, že se zde ocitl zcela sám v naprosto nezařízené fáře, ve které dlouhá léta před ním nikdo nebydlel.

Všichni z těchto Poláků přišli do naší země bez jazykových znalostí naší řeči a učili se průběžně v praxi, za větší či menší pomoci někoho ze zdejších lidí. S výjimkou jednoho, který se zde v klášteře mohl před nástupem na českou teologickou fakultu věnovat studiu jazyka. Jednalo se však o samostudium. Současně přišli bez větších znalostí našich dějin.

Čeští ani polští kněží se v nových farnostech v počátcích nepouštěli do zásadních změn. V pozici kaplanů by to nebylo mnohdy ani možné, ale i v jiných pozicích rovněž většinou zmiňovali, že první rok v nové farnosti se obvykle nedělají změny, ale zjišťuje se, jak věci fungují atd.

4.2.2 Aktivity ve farnosti

Výraznou odlišností polské církve od církve české je její masovost. Zatímco v Polsku se pracuje s velkým množstvím lidí, připravují se programy pro početné skupiny účastníků, v Čechách jsou tyto počty naprosto jiné. Zda se nějakým způsobem tato velká odlišnost projevuje ve zdejší práci polských kněží, jsem se pokusila zjistit podle porovnání aktivit (programů, výletů nebo poutí) pro farníky, setkávání různých společenství a skupin a zejména jejich velikostí. Samozřejmě, že vždy rovněž záleží na konkrétní farnosti – na její velikosti, možnostech a zejména na jejích farnicích. S rozdílem v počtu osob, se kterými pracují kněží v Čechách a v Polsku je, kromě jiného, jistě spojena i samotná činnost kněží. Proto jsem se v této souvislosti dotazovala také na subjektivní zhodnocení převažující činnosti kněží. Ačkoliv si uvědomuji, že i v této věci hraje velkou roli aktuální situace dané farnosti, tedy například probíhající realizace oprav atd.

Společenství a skupiny scházející se ve farnostech, případně další aktivity

Společenství a skupiny scházející se v místech působení	
polských kněží	českých kněží
<ul style="list-style-type: none">• biblická hodina• biblická meditace (meditace nad textem nedělního evangelia)• biblický kroužek (biblicko-liturgický)	<ul style="list-style-type: none">• biblická meditace (meditace nad textem nedělního evangelia)• biblické společenství (kroužek)• biblický program (sdílení nad texty bible, modlitba nad texty bible)• ŽEMY (setkávání maminek – modlitba, úvaha nad Písmem)
<ul style="list-style-type: none">• modlitební setkávání (modlitební kroužek)• kroužek pro modlitby matek• společenství charismatické modlitby	<ul style="list-style-type: none">• modlitební společenství• růžencové společenství

<ul style="list-style-type: none"> • katechumenát 	<ul style="list-style-type: none"> • katechumeni
<ul style="list-style-type: none"> • příprava na biřmování 	<ul style="list-style-type: none"> • setkávání s biřmovanci
<ul style="list-style-type: none"> • přípravy na manželství (individuálně) 	<ul style="list-style-type: none"> • přípravy na manželství (individuálně)
<ul style="list-style-type: none"> • výuka náboženství (mladší a starší děti) • skupinky s dětmi 	<ul style="list-style-type: none"> • náboženství (předškoláci, školáci) • výuka náboženství (mladší a starší děti)
<ul style="list-style-type: none"> • mládež (mladší, starší) • schola 	<ul style="list-style-type: none"> • mládež • mládež (schola)
<ul style="list-style-type: none"> • ministranti 	<ul style="list-style-type: none"> • ministranti
<ul style="list-style-type: none"> • maminky s dětmi 	<ul style="list-style-type: none"> • maminky s dětmi
<ul style="list-style-type: none"> • společenství rodin 	<ul style="list-style-type: none"> • manželské společenství
<ul style="list-style-type: none"> • senioři 	<ul style="list-style-type: none"> • seniorky
<ul style="list-style-type: none"> • Mariánské společenství • Mariina legie 	<ul style="list-style-type: none"> • Mariina legie
<ul style="list-style-type: none"> • společenství dospělých 	
<ul style="list-style-type: none"> • setkávání osob, jejichž partner nechodí do kostela 	
<ul style="list-style-type: none"> • společenství, která se přirozeně přetřansformovala z původních sněmovních kroužků (vzniklých v době před konáním sněmu) 	
	<ul style="list-style-type: none"> • chlapi
	<ul style="list-style-type: none"> • „odpadlíci“ („přerostlá mládež“ – výhledově manželské společenství)
	<ul style="list-style-type: none"> • společenství na vesnicích (pomalu se rozpadá s ohledem na přibývajícím věk apod.)
	<ul style="list-style-type: none"> • „farní kafe“

Kromě výše uvedeného výčtu bylo zmíněno i pravidelné setkávání v rámci besed „Křeslo pro hosta“, rovněž byly zmíněny pravidelné adventní a postní duchovní obnovy i organizování „Dětského dne“ a mikulášské.

Velikosti skupin

Současně jsem zjišťovala, jaký přibližný počet členů má nebo měla nejmenší a největší skupinka nebo společenství, scházející se ve farnostech.

Velikost skupin (nejmenší/největší) z praxe			
polských kněží		českých kněží	
Nejmenší:			
D	5 - 6 (setkávání osob, jejichž partner nechodí do kostela)	F	2 (setkávání s biřmovanci; biblický program)
C	5 – 7 (biblická meditace)	G	5 – 7 (biblická meditace)
B	asi 6 (modlitby matek)	H	10 – 12 (chlapi – ovšem někdy se sejdou jenom 3)
A	do 10 (v některém období to bylo např. i pouze 2 - 3)	E	asi 15 (růžencové společenství; biblický kroužek)
Největší:			
C	10 (biřmovanci)	G	10 (biřmovanci)
B	asi 15 (biblicko-liturgický kroužek)	H	15 (mládež)
A	kolem 20 (biblická hodina)	E	25 –35 (mládež)
D	20 – 25 (senioři)		

V jednom případě není uveden počet největší skupiny. Tento chybějící údaj se týká farnosti s celkově nízkým počtem farníků, jejichž zájem o setkávání mimo bohoslužby je nevelký.

Minimální počet osob pro založení společenství apod.

Dotazovala jsem se rovněž na minimální počet osob, pro který by tito kněží byli či jsou připraveni nebo ochotni založit nějaké společenství, skupinku, případně zorganizovat nějaký duchovní program.

Minimální počet osob pro založení společenství/skupinky			
polští kněží		čeští kněží	
A	nejde vždy o počet, protože někdy i tři osoby mohou představovat stoprocentní účast, a tudíž to má smysl	H	nejde o počet, ale o vznesený požadavek a časové možnosti (i pro jednotlivce nebo dvojici dělají např. duchovní obnovu)
C	minimálně 3 (aby se jednalo o společenství)	F	alespoň 3
D	alespoň 5 – 6	G	asi 3 – 4 (pokud by se mělo jednat o skupinku)
B	minimum 6, ale ideálně alespoň 8	E	alespoň 7 (pokud by se jednalo o pravidelný dlouhodobý program)

Pro upřesnění uvádím, že ve výše uvedeném souhrnu pomímám práci s jednotlivci (například individuální přípravy na svátosti), kterou v různých částech rozhovoru kněží zmiňovali a o které budou zmínky níže.

Organizování výletů, poutí

Polští kněží:

- **B:** Zatím ve farnosti uspořádali dvě poutě v rámci ČR (Milevsko; Rokole – blízko Nového Města nad Metují), určené pro celou farnost. Do budoucna plánují organizovat poutě dvakrát ročně.
- **D:** Ve farnosti pořádají pravidelně dvakrát ročně výlety pro seniory (jeden z nich je jakýmsi delším výjezdem) a dvakrát ročně výlet či pout' pro celou farnost. Přičemž jedna z těchto dvou cest je v rámci ČR a druhá do zahraničí.

Navštívili například Jablonné pod Ještědí, Svatý Jan pod Skalou, chystají se do Tetína. Na zahraniční cestě byli loni v Polsku, letos ve Francii. Výjimečně se letos chystá ještě jedna zahraniční cesta, a to nejenom pro farníky, ale přesahující rámec farnosti.

Čeští kněží:

- **E:** V současném působišti žádné výlety nebo poutě, z nedostatku času, neorganizuje. Rovněž se nejedná o klasickou farnost a případní zájemci mají možnost připojit se k jiným poutím.
- **F:** Zatím žádné poutě neorganizuje z důvodu nedostatku zájemců.
- **H:** Ve farnosti se organizují výlety určené pro celou farnost, částečně pojaté jako poutě. Kromě toho v letošním roce byli na národní pouti ve Staré Boleslavi a u příležitosti oslavy výročí svatořečení Anežky České jeli do pražské katedrály. Rovněž si farníci organizují různé výlety nebo výjezdy samostatně (např. výlet rodin, mládež jezdí „na vodu“ atd.).

Polský a český kněz působící společně v jedné farnosti:

- Výlety nebo poutě organizují, bývají určené pro celou farnost. Například v roce sv. Václava to byly poutě do pražských kostelů sv. Václava (každou třetí neděli v měsíci), podobně v roce sv. Pavla navštěvovali kostely sv. Petra a Pavla (v rámci arcidiecéze) a v letošním roce takto navštěvují sousední kostely. Kromě toho přibližně jednou za půl roku organizují delší pout' na některé místo v ČR nebo do zahraničí. Takto navštívili například Polsko (Krakov, Čenstochová) a letos se chystají do Říma.

Převažující činnost kněží

S odlišnou situací polské a české církve i postavením kněží v těchto sousedních zemích, domnívám se, souvisí i povinnosti nebo činnosti kněží v jejich službě. Pokusila jsem se proto zeptat i na jejich subjektivní pohled či zhodnocení toho, co v jejich práci převažovalo nebo převažuje – zda se jedná například o duchovní doprovázení, organizování hromadných akcí, technické záležitosti atp.

Převažující činnost			
polští kněží		čeští kněží	
A	v jednom působišti poměrně hodně času zabíraly opravy; jinde, kde byl kostel po generální opravě, převažovala pastorece	E	duchovní činnost (ostatní, pokud to bylo možné, se vždy snažil svěřit jiným lidem ve farnosti)
B	z počátku hodně času spotřebovalo organizování oprav, zajišťování sponzorů atp., ale postupně se to mění a nyní je více času na ostatní	F	nejprve převažovalo organizování oprav, nyní je to bohoslužebná činnost
C	v pozici kaplana převažovaly duchovní záležitosti; v pozici administrátora se musí zabývat i opravami, granty atd., ale i tak je v tom rovnováha	G	v pozici kaplana – duchovní služba (individuální duchovní služba, svátosti smíření)
D	duchovní doprovázení a svátosti smíření	H	osobní setkávání (s jednotlivci nebo skupinami) – tj. asi třetina času; bohoslužebná činnost a návštěvy nemocných

Z odpovědí vyplývá, že záleží na pozici, ve které kněz je (kaplan, administrátor, farář) a pochopitelně opět na situaci a podmínkách v konkrétních farnostech, neboť nezanedbatelnou roli mohou hrát technické záležitosti, aktuálně probíhající opravy, ale i množství a ochota spolupracovníků atd.

Shrnutí/zhodnocení

Z výčtu setkávání různých společenství a skupinek, při porovnání nevyplývají extrémní odlišnosti. Samozřejmě, že v jednotlivých farnostech záleží na množství a skladbě farníků, ale i na jejich zájmech či ochotě ke společnému setkávání a společným aktivitám. Právě tak nevyplývají ani zásadní odlišnosti v minimálních počtech osob, pro které jsou kněží připraveni zorganizovat duchovní program nebo založit společenství nebo skupinku. I tento údaj však může být

zkreslen a ovlivněn například časovou vytížeností konkrétního kněze. Uvedené údaje o velikosti nejmenších a největších skupin slouží pouze pro orientační dokreslení reálné situace ve farnostech, není v nich zohledněno, zda zmiňovanou skupinu vede sám kněz nebo někdo z jeho spolupracovníků atp.

Kromě celoročních setkávání jsou mnohých farnostech pořádány i hromadnější akce v podobě farních výletů nebo poutí. Přičemž v některých farnostech se jedná rovněž o svým způsobem pravidelnou záležitost. V jedné z farností jsou to i jisté tematicky zaměřené cykly. Zmiňovaná navštívená místa nesvědčí o nějaké vyhraněnosti.

Někteří z kněží přicházejí do farností, kde je nutné provádět různé opravy kostelů i far, aby bylo možné vytvořit podmínky a zázemí pro fungování a rozvoj farnosti nebo i zajištění bydlení. To se pak ještě v závislosti na dostupnosti finančních prostředků na prováděné rekonstrukce a opravy i na zapojení laiků v těchto technických záležitostech, odráží v hodnocení převažující činnosti kněží. Důležitým faktorem pro převažující činnost je také pozice daného kněze ve farnosti nebo rozdělení odpovědností. Převažující činnost se podle toho tedy průběžně mění a vyvíjí.

4.2.3 Laici

Po II. vatikánském koncilu se změnila pozice laiků v církvi. Změnily se tím i možnosti jejich zapojování do práce ve farnostech na různých úrovních. Nehledě na to, že v současných českých podmínkách je obtížně představitelná tato práce bez aktivní spoluúčasti laiků. V sousedním Polsku je tomu však jinak. Zatím polská církev netrpí nedostatkem duchovenstva, což může být také jedním faktorů ovlivňujícím nižší míru zapojování a aktivity laiků. S ohledem na tuto odlišnost situace české a polské církve, jsem se kněží dotazovala právě i na spolupráci s laiky.

Spolupracovníci

Každý z dotazovaných kněží má ve své farnosti spolupracovníky. Jejich počet i forma spolupráce je v konkrétních farnostech různá. Mezi spolupracovníky pro pastorační i jinou, zcela praktickou pomoc zaznívali níže vyjmenovaní pomocníci, jejichž výčet podle jednotlivých farností by zajisté nebyl úplný a tím by byl značně zkreslující a zavádějící. Proto je uvádím bez rozlišení odpovědí českých a polských kněží.

Spolupracovníci/pomocníci

- trvalý jáhen
- trvalý jáhen se svou manželkou
- pastorační asistenti/asistentky
- katechetka
- laici vedoucí různé skupinky a zajišťující pravidelné programy
- členové pastorační a ekonomické rady
- sekretářka (ve farní kanceláři)
- pomocnice ve farní kanceláři; osoby pomáhající s administrativou
- varhaník
- kostelníci/kostelnice
- osoby pomáhající s přípravou věcí ke mši sv.
- ženy starající se o úklid kostela a květinovou výzdobu
- osoby podílející se na pravidelných úklidech kostela, fary
- muži, kteří sekají trávu
- farníci (při brigádách)
- osoba starající se o technickou správu kostela
- osoba vedoucí farní knihovnu
- osoba, která má na starosti prodej knih
- farníci, kteří mají na starosti farní časopis

Někteří z těchto spolupracovníků pracují ve farnostech jako zaměstnanci. Jeden z českých kněží uvedl, že vždy měl nějaké spolupracovníky, přičemž určité práce se dělaly na bázi dobrovolnictví a některé, vyžadující určité znalosti a odbornosti, byly honorované (např. pastorační pracovníci). Jeden z polských kněží si posteskl, že ačkoliv má také spolupracovníky na různých úrovních, zatím nemá ve farnosti lidi připravené (vzdělané) pro kvalifikovanou práci pastoračního asistenta.

Vedení společenství nebo skupinek

V jednotlivých farnostech je různý počet společenství, skupinek nebo aktivit i různý počet spolupracovníků, mezi které jsou nějakým způsobem rozděleny různé činnosti. Dotazovala jsem se kněží zda, případně jaká ze setkávání vedou přímo oni sami.

Skupiny a setkávání vedená knězem			
Poláci		Češi	
A	<ul style="list-style-type: none"> v jedné menší farnosti vedl všechno sám; s ohledem na počet osob, jejich časové možnosti apod., v této farnosti bylo obtížnější vytvářet skupiny a tudíž se jednalo převážně o individuální práci ve větší farnosti, kde snáze vznikaly skupiny, vedl sám: biblickou hodinu, biřmovance a snoubence. 	E	<ul style="list-style-type: none"> katechismus příprava na první sv. přijímání (pro děti, které již přípravu v minulosti začaly, ale nedokončily z důvodu odchodu kněze)
B	<ul style="list-style-type: none"> společně s jáhnem vede katechumeny, ale výhradně sám nevede žádnou skupinu 	F	<ul style="list-style-type: none"> aktivity zpravidla vede sám (vzhledem k nízkému počtu farníků se totiž jedná o nemnoho aktivit s velmi malým počtem účastníků)
C	<ul style="list-style-type: none"> skupinu seniorů a náboženství pro starší děti; individuální přípravy na křest -společně s druhým knězem ve farnosti individuální přípravy na manželství - společně s druhým knězem ve farnosti a ve spolupráci s jáhnem a jeho manželkou 	G	<ul style="list-style-type: none"> náboženství pro mladší děti individuální přípravy na křest -společně s druhým knězem ve farnosti individuální přípravy na manželství - společně s druhým knězem ve farnosti a ve spolupráci s jáhnem a jeho manželkou případné „nárazové“ záležitosti
D	<ul style="list-style-type: none"> každá ze skupin má svého vedoucího (laika) 	H	<ul style="list-style-type: none"> žádné ze společenství nebo skupin nevede

Až na výjimky, většinu skupin a setkávání ve farnostech nevedou výhradně kněží, ale někteří z jejich spolupracovníků nebo z členů dané skupiny. Kněží je pouze více či méně navštěvují. Převážně to bývá nepravidelně. Kromě toho se snaží konkrétní skupiny navštívit, pokud jsou pozváni.

Vzdělávací programy

Se zapojováním laiků do práce ve farnosti jde ruku v ruce i vzdělávání, ať už vzdělávání odborné, potřebné pro vykonávání specifických pozic, tak neméně důležité je vzdělávání ve věcech víry, které obohacuje, prohlubuje a rozvíjí duchovní život jednotlivců ve farním společenství.

Pořádané vzdělávací programy ve farnostech (případně i pro jaký okruh farníků byly určeny)			
polských kněží		českých kněží	
A	v jedné farnosti se pokoušel zvát hosty, ale ze strany farníků nebyl velký zájem, takže se v tom nepokračovalo; nepořádal žádné přednáškové cykly; kladl důraz na to, co prohlubuje víru (např. biblické hodiny) a na přípravu na svátosti	E	přípravy na křest, biřmování atp.; přednášky, na které byli zvaní různí hosté; katechismus
B	biblicko-liturgický kroužek	F	biblický program (sdílení nad texty Bible, modlitba nad texty Bible)
C	biblický seminář (v loňském roce); v roce sv. Pavla – seminář o svatém Pavlovi; pravidelná měsíční beseda „Křeslo pro hosta“; určeno pro všechny farníky	G	biblický seminář (v loňském roce); v roce sv. Pavla – seminář o svatém Pavlovi; pravidelná měsíční beseda „Křeslo pro hosta“; určeno pro všechny farníky
D	v zimním období pořádá semináře (6 –10 setkání) s tím, že se střídá jejich zaměření: duchovní nebo např. liturgický apod.	H	jeden den v týdnu je pravidelně vyhrazen pro vzdělávací programy: jednorázové (exkluzivní přednášky s pozvaným hostem) – na různá témata z teologie, historie nebo jde o besedu s nějakou osobností; v týdnech mezi těmito jednorázovými přednáškami se konají biblické hodiny; přednášky jsou určeny pro všechny; kromě toho je snaha, aby se konaly programy (přednášky) nejenom s náboženským tématem pro širokou veřejnost

Farní rady

Laici jsou ve farnostech zapojeni nejenom v přímé pastorační práci nebo různých pomocných či příležitostných pracích, ale mají spoluúčast rovněž na různých organizačních záležitostech, a to prostřednictvím pastorační a ekonomické rady farnosti. Zjišťovala jsem proto i existenci těchto rad ve farnostech oslovených kněží a to, zda oni byli zakladateli těchto rad ve svých farnostech.

Pastorační a ekonomická rada při příchodu kněze do farnosti			
polští kněží		čeští kněží	
A	v první farnosti nebyla žádná rada; v další farnosti fungovala pastorační rada, kterou založil	E	byl knězem když tyto záležitosti začínaly, tudíž rady zakládal; měl pastorační radu (zabývala se potřebami v oblasti pastorace), farní radu (jejím úkolem bylo zajištění realizace pastoračních potřeb); ekonomickou radu (která má smysl, pokud ve skutečnosti má o čem rozhodovat); v současném působišti tyto rady nemá, neboť se jedná o působení při klášterním kostele, který spadá pod farnost, jejíž farní rady se snaží účastnit
B	ve farnosti nebyla pastorační ani ekonomická rada; obě založil	F	ve farnosti žádná rada nefungovala; založil radu, která (s ohledem na počet farníků) zatím není rozdělená na ekonomickou a pastorační
C	pastorační rada ve farnosti fungovala, ekonomickou radu založil	H	pastorační i ekonomická rada ve farnosti byla
D	ve farnosti byla dohromady pastorační a ekonomická rada; rady rozdělil		

V jednom případě není odpověď uvedena, neboť se jednalo o kněze, který v dané farnosti působí na pozici kaplana.

Ochota ke spolupráci

V souvislosti se zapojováním laiků do pomoci v pastoraci i jiných činností, jsem rovněž zjišťovala zkušenosti kněží s postojem nebo spíše ochotou lidí ke spolupráci a zapojování se do různých forem pomoci ve farnosti.

Polští kněží:

- **A:** Pozitivní hodnocení ochoty ke spolupráci. Vždy nacházel lidi, kteří byli opravdu ochotní pomáhat: „*laici, se kterými jsem se setkal já, byli velice ochotní*“. Jednalo se sice o určitou malou skupinu lidí, ovšem podle jeho zkušeností jsou vždy lidé, kteří jsou pasivnější, a současně skupinka aktivních a ochotných. Zároveň zdůrazňoval a velice kladně hodnotil kvalitu pomoci těchto lidí.
- **B:** V konkrétní farnosti je mnohdy potřeba pomoci při různých brigádách. Farníky je obvykle potřeba o tuto pomoc požádat a motivovat. Někdy je to tedy spojeno s obtížemi. Kněz jistou roli připisuje vyprchání prvotního nadšení, ale současně si uvědomuje a chápe velkou vytíženost lidí, jejich pracovní a rodinné povinnosti.
- **C:** Někdy je to problematické. Například při různých úklidech se zapojují obvykle stále stejní lidé. Pomáhá sice i mládež, ale převážně to bývají senioři.
- **D:** Lidé, kteří se zapojují do spolupráce a pomoci, to dělají s ochotou. S pomocnými pracemi (úklidovými apod.) nebývá problém. S pomocí osob při vedení různých skupinek nebo podílení se na přípravách je to problematictější, jelikož se jedná stále o stejné lidi, kteří jsou někdy již unavení nebo vyčerpaní a je potřeba také dbát na to, aby jejich pomoc nebyla na úkor jejich rodin.

Čeští kněží:

- **E:** V každé farnosti, ve které působil, byli nějakí pomocníci a spolupracovníci. Vždy se však snažil o rozšíření jejich počtu, v některých případech i o výměnu. To samozřejmě nebylo jednoduché a vyžadovalo to mnohé vysvětlování, protože pokud došlo ke změně, nemělo to znamenat, že předchozí pomocník svou práci nedělal dobře.

- **F:** Farníci se do pomoci „*nehrnou*“. Je potřeba jim naznačovat, vysvětlovat a svým způsobem je formovat k tomu, že určitá forma pomoci a zapojení se očekává a je to „normální“.
- **G:** Někdy je potřeba lidi trochu „*vyburcovat*“. Ačkoliv i tak se zapojí pouze někteří.
- **H:** V principu se s ochotou setkává. Nicméně pro některé lidi téměř není možné se zapojit, protože jsou skutečně příliš vytížení.

Shrnutí/zhodnocení

Čeští i polští kněží mají ve svých farnostech pomocníky a spolupracovníky, zapojující se do praktické pomoci počínajíc úklidem kostela, přes službu při liturgii, k práci pastoračních asistentů a jáhnů. V každé farnosti se jedná o jakýsi okruh spolupracovníků. Všichni oslovení polští kněží měli ve svých farnostech pastorační radu, přičemž v některých farnostech ji zakládali právě oni. Většina z nich měla i samostatnou ekonomickou radu.

Co se týče vedení různých společenství a skupinek ve farnosti, je to závislé na situaci v konkrétních farnostech. Jsou farnosti, kde je toto vedení rozděleno mezi kněze a jeho spolupracovníky, ale jsou i farnosti, ve kterých kněz sám nevede žádnou ze skupin (vedou je pověření laici nebo se skupiny svým způsobem „*samoorganizují*“ - vede je někdo z jejích členů). Situace, kdy kněz vedl všechny aktivity sám, byla spíše výjimkou, vycházející například z nevelkého počtu farníků. Kněží navštěvují skupiny scházející se v jejich farnosti, ale obvykle to bývá spíše na základě pozvání. Případně se některý kněz například „zajde podívat“, jelikož se setkávání odehrávají na faře. Nicméně to v žádném případě nevyznívalo jako forma dohledu. Rovněž v některých setkáních kněz zastoupí jáhna, vedoucího společenství, je-li to potřeba a podobně. Tudíž ačkoliv z rozhovorů vyplynulo, že kněží se snaží navštěvovat společenství nebo skupiny scházející se ve farnosti, frekvence těchto návštěv je naprosto různá a zřejmě se většinou nedá hovořit o přílišné pravidelnosti. Je to pochopitelně velmi vázáno na časové možnosti jednotlivých kněží.

V podstatě v každé farnosti, polští i čeští kněží věnují pozornost jisté formě pořádání vzdělávacích programů a aktivit určených pro celou farnost. Jsou to biblické hodiny, semináře nebo přednáškové cykly. V některých farnostech (zejména větších) se jedná o jakýsi plánovitý zaběhnutý systém organizování vzdělávacích programů.

Všichni oslovení kněží bez rozdílu národnosti zcela běžně spolupracují s laiky na různých úrovních. Snaží se svěřovat jim kompetence a odpovědnosti. V každé farnosti existuje určitá skupina osob, která se snadněji zapojuje do nějakých aktivit a pomoci, a skupina lidí, kteří jsou v těchto směrech pasivnější. V tomto ohledu rovněž zazněly i zmínky o tom, že někteří lidé se nejen nezapojují, ale očekávají jakýsi „nedělní servis“ nebo „duchovní servis“, přičemž tyto poznámky se vztahovaly k situaci v Praze.

4.2.4 Mezicírkevní dialog a další vztahy

Z historie polského národa vyplynul smysl pro náboženskou toleranci. Tato skutečnost byla velmi zřetelná v osobě polského papeže Jana Pavla II., který projevoval citlivost pro vztahy s jinými církvemi a náboženstvími, o čemž svědčí například setkání v Assisi, které inicioval. V rozhovorech s kněžími jsem proto zjišťovala také jejich vztahy nebo spolupráci s jinými církvemi, ale i spolupráci s různými organizacemi v jejich současných, případně předchozích farnostech.

Spolupráce/vztahy s církvemi nebo jinými organizacemi	
Polští kněží	Čeští kněží
A	<ul style="list-style-type: none"> • velmi dobrá spolupráce se starostou (a obecním zastupitelstvím) i se starosty jednotlivých obcí spadajících do farnosti • velmi dobrý a přátelský kontakt s duchovním Československé husitské církve; komunita této církve užívala hřbitovní kapli katolické církve • dobré vztahy se starostou městské části (i obecně na obvodním úřadě) • poměrně živá spolupráce s duchovními křesťanských církví působícími ve stejné městské čtvrti (duchovní se relativně pravidelně setkávali, znali se, případně se domlouvali na společných akcích)
E	<ul style="list-style-type: none"> • v současném působišti bohužel nefunguje ani spolupráce se stejnou církví (z důvodu jistého nezájmu věřících); v předchozí farnosti se pravidelně asi 2x ročně setkávali duchovní patřící do té oblasti (vždy se scházeli u jednoho z nich); v jiné předchozí farnosti byla specifická situace, kdy nepořádali s jinou místní církví nic společně z důvodu velikého nepoměru v počtu věřících • vždy snaha navázat s místním úřadem (se starostou), rovněž být přítomen na oficiálních akcích města (obce) a se školou; se školami byla dobrá spolupráce, byl například zván na přednášky; ve vesnických farnostech byla ještě specifická spolupráce se školami – pořádaly v kostele například vánoční koncerty apod.

C	<ul style="list-style-type: none"> • ve farním kostele pravidelná každoroční ekumenická bohoslužba (pondělí Svatodušní) 	F	<ul style="list-style-type: none"> • spolupráce s jinými církvemi není, protože na území farnosti žádná nekatolická církev nesídlí • dobrá spolupráce s obcí, zejména paní starostkou, která se farnosti snaží pomáhat; obec každoročně přispívá na opravy nebo údržbu kostela; spolupráce je i velmi dobrá nejen po „pracovní“, ale i lidské stránce; je rovněž zván na různé akce pořádané obcí
D	<ul style="list-style-type: none"> • zatím z časových důvodů nebylo možné navázat bližší vztahy s jinými církvemi; pouze jedenkrát se setkali s duchovními husitské církve; nicméně pastoři se pravidelně setkávají, a je tudíž opět plánované další setkání • do katolického kostela chodí na bohoslužby pastorka společně se svým manželem, který je katolík 	H	<ul style="list-style-type: none"> • velmi dobré a silné vztahy s místním sborem ČCE (na úrovni duchovních i farníků); společně s ČCE se pořádají 3 – 4 ekumenické bohoslužby ročně, pořádají společenské večery, kulturní festival farnosti (zahrnuje hudbu, výstavy, společenský večer, přednášky) a jiné jednorázové akce, na které jsou vzájemně zváni; s místní letniční církví spolupráce není (její vedení o spolupráci nemá zájem)
B	<ul style="list-style-type: none"> • není příležitost spolupracovat a setkávat se, protože na území farnosti nesídlí žádná z jiných církví; modlí se za ně v přímlovkách atp. 	G	<ul style="list-style-type: none"> • zkušenost z první farnosti, kde byl jako kaplan: jednou měsíčně mívali v jejich kostele bohoslužby řeckokatolíci; v daném místě byla ještě církev evangelická a v týdnu ekumenických modliteb se každý den scházeli k bohoslužbám v jiném kostele a vždy vedl bohoslužbu někdo jiný.

Ve farnostech, kde podle zjištění funguje určitá forma spolupráce s jinými církvemi, tuto spolupráci nezačali sami dotazovaní kněží. Tato spolupráce v jejich

farnostech již nějakým způsobem fungovala. Pouze v jednom případě polského kněze k počátku navázání vztahů a spolupráce došlo až v době jeho působení v dané farnosti, avšak on osobně nebyl iniciátorem.

V Polsku je velká převaha katolíků (oproti jiným církvím). Ocitají se tedy v současnosti kněží v Polsku běžně v situaci, kdy by měli navazovat vztahy s jinými církvemi? To je jedna z dalších otázek, kterou jsem položila jejich kolegům působícím v Čechách.

- **A:** Je to závislé na tom, v jaké části Polska kněz působí. Nicméně všude ve městech má kněz příležitost a je veden ke spolupráci s jinými církvemi (ačkoliv se většinou jedná o malé skupiny).
- **B:** S ohledem na počet katolíků v Polsku je to záležitost spíše regionální. V současnosti již všichni spolupracují alespoň na nějaké základní úrovni. Práce v této oblasti je v Polsku „rozjetá“ více než v Čechách.
- **D:** Je to závislé na dané farnosti a pak již záleží na postoji kněze. Jsou kněží s citem pro spolupráci v této oblasti a naopak jsou i kněží hledící na tyto vztahy spíše s odstupem.
- **C:** Nedokáže odpovědět na tuto otázku, protože neví, jak konkrétně tyto záležitosti v Polsku fungují. Nicméně nedávno se uskutečnilo světové ekumenické setkání v Krakově, které pořádal kardinál Dziwisz.

Shrnutí/zhodnocení

Ve většině farností, kde je to možné, určitá spolupráce nebo vztahy s jinými církvemi jsou navázány. Nelze vysledovat nějaký zvláštní rozdíl ve farnostech s polskými a s českými kněžími.

Co se týče vztahů s jinými organizacemi, byly uváděny zejména vztahy s místními úřady (se starosty atp.), přičemž se jednalo o vztahy pozitivní.

4.2.5 Inkulturace

V rámci programu nové evangelizace se hodně hovoří o inkulturaci. Ve smyslu, který je zmíněn již výše. Ačkoliv by zahraniční kněží měli hlásat evangelium, oproštěné od kultury své země, přesto jsou různou měrou zakořenění v kultuře vlastního národa. Současně různým způsobem i oni sami přijímají a zvykají si na kulturu a podmínky nové země.

Oslovení polští kněží se nesnažili zavádět zde nějaké polské zvyky nebo si toho alespoň nebyli vědomi. Jeden z nich zmínil zavedení modlitby korunka k Božímu milosrdenství s tím, že si nebyl jist, je-li právě toto možné označit za polský zvyk. V loňském roce přivezl společně s jiným kolegou Polákem na Květnou neděli z Polska palmové ratolesti místo našich obvyklých kočiček. Jinak se vyjadřovali spíše v tom smyslu, že si naopak dávali od počátku pozor a nechtěli zde zavádět polské zvyklosti. Viděli, že zdejší situace je zcela jiná a snažili se věci dělat tak, aby byly přijatelné pro místní podmínky.

Před příchodem do Čech tito kněží nebyli upozorňováni na nějaké zvláštní zvyklosti, nebo nač by si zde měli dát pozor apod. Zcela konkrétní rozdíly mezi situací a zvyklostmi obou zemí může pak spíše přiblížit to, co je v Čechách překvapilo na postojích zdejších věřících⁶⁶.

Připravenost k příchodu do Čech a překvapení týkající se postojů nebo přístupů českých věřících:

- **A:** „*Já jsem přišel do úplně cizího prostředí. (...) Nepřipraven.*“ Přímo v praxi tedy „*objevoval, jak funguje církev v Čechách*“.

Velmi ho potěšila u lidí „*jakási potřeba po individuálním duchovním vedení. Potřeba prohlubování svého duchovního života, což bylo spojeno s tím, že lidem nestačila svátostná pastorece. Zpověď a mše svatá jim bylo málo. Jednak se chtěli setkávat a jednak se chtěli vzdělávat, chtěli vědět víc.*“ Toto pro něj bylo „*velmi potěšující, až objevné*“. Tento přístup lidí ho velmi těšil a současně mu i vyhovoval.

⁶⁶ Nebude-li uvedeno jinak, „věřícími“ nadále bude obecně označována skupina osob, které se deklarují jako věřící v Boha a účastní se aktivně či pasivně bohoslužeb a farního života

- **B:** *„Nikdo mě nepřipravoval k příchodu sem. To znamená, že jsem se musel postupně sám učit.“*
„Překvapilo mě, že tady je taková dost velká averze vůči katolíkům, vůči církvi jako takové.“ To pro něj bylo zpočátku až *„nepochopitelné“*. Během zdejších studií se setkal s různými jinými studenty, dobře spolu vycházeli a komunikovali, ale to se změnilo v okamžiku, kdy jim řekl, co zde studuje a že se připravuje na kněžství, *„najednou mezi námi nastala velká propast“*. To pro něho bylo nepochopitelné, nevěděl, v čem udělal chybu, co udělal špatného. Nakonec si uvědomil a zjistil, že problém je jinde. Nyní, kdy je v Čechách již roky, říká: *„ted' už vím, z čeho to pramení“*.
- **C:** *„Upozorňován jsem nebyl na žádnou věc nebo nějakou záležitost.“*
Při své první návštěvě České republiky, kdy byl navštívit svého kamaráda, kněze (který působil mimo Prahu), ho skutečně překvapil až šokoval *„ten prázdný kostel“*. V kostele byly tři babičky, které tam přivezl dotyčný kněz.
- **D:** Překvapila ho zpočátku *„dlouhá doba, než ti lidé byli ochotni se k sobě navzájem přiblížit a s knězem“*. Také tu zpočátku nepocíťoval jakési srdečné přijetí, *„pozvání do domu“*. Na druhou stranu rozdíl, který tady viděl a vidí (hlavně ve svých pražských farnostech) u mladší a střední generace lidí, kteří *„jsou nějakou dobu s Pánem“*, že daleko méně šlo o zvyky, tradice, rituály.

Na otázku, zda je v Čechách zaujaly nějaké zdejší zvyky, jsem získala odpověď pouze od jednoho z nich. Ostatní si nemohli nic konkrétního uvědomit. Ačkoliv dotyčný kněz sám upozornil, že to možná nelze označit přímo za zvyk, ale co ho zde zaujalo.

„Daleko větší zapojení laiků v životě církve a v životě farnosti a konkrétně v liturgii.“ Zdejší věřící byli zvyklí přijít běžně k ambonu a přečíst čtení, přímlyvy nebo zazpívat žalm. Pro mnohé laiky bylo takovéto zapojení při liturgii poměrně přirozené. Z Polska byl zvyklý, *„že tam v podstatě si všechno obstaral pan farář a ministranti“*. Další věc, která ho zde zaujala, se týkala donášení eucharistie nemocným. V Polsku to dělají pouze kněží, ale tady *„bylo běžné ve farnostech, že jsou akolyté“*, kteří po mši svaté nosí nemocným eucharistii. Tudíž *„nemocní mají tu možnost, v podstatě každý týden přijímat, a když vyjádří přání, tak je navštíví“*.

kněz, aby mohli jít ke zpovědi“. V Polsku tuto službu nemocným vykonával kněz, který je navštěvoval vždy v první pátek v měsíci. Na druhou stranu v Polsku je jiná situace pro nemocné v nemocnicích, kde je kněz každý den nebo alespoň každý týden. Zatímco „duchovenská služba“ v českých nemocnicích „není tak zajištěna“.

Jak kněží vnímají vztah českých „věřících“ a „nevěřících“⁶⁷ k osobě kněze

Polských i českých kněží jsem se také dotazovala, jak vnímají vztah zdejších „věřících“ a „nevěřících“ lidí ke knězi. Například z hlediska úcty.

Polští kněží:

- **A:** Má velmi dobrou zkušenost, kterou hodnotí slovy: „*Vztah ke knězi byl velmi pozitivní.*“ Zdejší věřící lidé si podle něj kněze váží. Ačkoliv si uvědomuje, že v tom mohla být i obava, že by neměli žádného kněze. V menší farnosti, ve které působil, cítil přijetí od věřících i nevěřících. Byl považován za osobu, která „*patří do života té obce*“ – často i lidé, kteří nebyli návštěvníky kostela, používali označení „*naš farář*“. Z pražské farnosti měl rovněž kladné zkušenosti. Připouští, že se možná jednalo o štěstí, ale obecně vztah českých lidí k osobě kněze hodnotí: „*já v podstatě nemohu říci, že bych se někdy setkal s nějakým odmítavým nebo pohrdavým nebo distancovaným vztahem ke mně. (...) doopravdy moje zkušenosti jsou jenom pozitivní.*“ Lidé k němu přistupovali s ochotou, vstřícností a respektem, což označil jako „*pozitivní respektování*“.
- **B:** Někdy je to opravdu složité. S věřícími má zkušenost, že zejména někteří Pražané prakticky nemají žádnou úctu ke knězi. Na venkově je to podle něj odlišné. Ovšem je to skutečně různé u jednotlivých lidí, se kterými se setkává. Nevěřící či nepraktikující lidé si spíše uvědomují užitečnost kněze, dokáží na jeho službu hledět jako na poslání, „*a dokonce mají k němu přirozenou úctu*“. Opravdu neví, čím jsou způsobeny nebo ovlivněny tyto rozličné postoje. Připisuje to spíše obecně „*lidským problémům*“ týkajícím se

⁶⁷ Nebude-li uvedeno jinak, „nevěřícími“ budou nadále označovány osoby, které se nehlásí k žádné z církví a samy sebe označují za ty, kdo nevěří v Boha

výchovy, absence „základní lidské formace“ atp. Domnívá se, že je to v naší zemi více o přirozené lidské autoritě, kterou si člověk získává. Přičemž uvedl, že se v zásadě setkává s respektem. Situaci shrnul slovy: „*ale já si nestěžuji, já jsem pozitivní, já jsem rád, že ta situace je, jaká je. Je mi to vnitřně bližší stavět na té lidské autoritě a pak získávat respekt.*“ Toto mu vyhovuje právě i v jeho roli kněze. „*Než naopak třeba být knězem, mít tu kleriku a pak si myslet, že lidé už mě mají zbožňovat, protože jsem farář. To ne, to není moje cesta, to bych nechtěl.*“

- **C:** Je to různé, a to u věřících i nevěřících. „*Jedni si toho kněze váží, jiní neváží.*“ U nevěřících se někdy setkává s upřímnou zvědavostí (např. ohledně celibátu). Pomine-li případné opilce, shrnuje slovy: „*Já jsem se s nějakými negativními postoji vlastně nesetkal.*“
- **D:** Úcta ke knězi zde není předem daná. „*To se mi líbí.*“ Kněz si zde musí úctu zasloužit. Starší generace sice ještě užívá oslovení „*důstojný pán*“, ale mladší generace úctu podmiňuje „*kvalitou toho člověka*“. To platí ještě více u lidí nevěřících, kteří na kněžství pohlížejí jako na druh zaměstnání, „*s rozdílem, že samozřejmě nechápou, proč je to spojené s celibátem*“. Pro ně je důležité, s jakou úctou přistupuje kněz k nim, k lidem s jiným názorem. Tento zdejší přístup považuje za „*více autentický*“. Jako pozitivní v určitém ohledu pak hodnotí i to, že zde kněží běžně chodí bez kleriky nebo bez kolárku. Mohou se tak více přiblížit lidem, kteří se jinak při setkání s knězem okamžitě stávají ostražití z obavy, aby se nesnažil přetáhnout je na svou stranu.

Jako jistý problém ve vztahu některých Čechů k polským kněžím, se kterým má vlastní zkušenost, uvedl, že pokud zde polský kněz „*nemluví dobře česky*“, některým lidem to vadí a „*může to být překážkou*“ ve vztazích.

Čeští kněží:

- **E:** Vztahy ke knězi poznal různé a lišily se hodně podle místa působišť. V oblasti prvního působišť (město v příbramském okrese s cca 10.000 obyvatel a přilehlé obce) poznal hezké vztahy, přičemž jistou roli mohla hrát i skutečnost, že *„já jsem byl mladý kněz a bylo pro revoluci a tak dále“*. Vztahy v této farnosti *„byly i hodně budované na lidské úrovni“*. V další menší farnosti v okrese Praha – západ, *„tam bylo mnohem více cítit nějaký odstup, který byl evidentně oboustranný. To znamená, že moji předchůdci si zachovávali odstup od farníků a farníci zachovávali určitý „uctivý“ odstup od pana faráře“*. Přičemž tento „uctivý“ odstup se projevoval tak, *„že se skoro mezi sebou vlastně nebavili“*. V následné farnosti, v centru Prahy, byly takového vztahy *„úplně extrémně“*. Komunikace s knězem byla pouze jako s úředníkem, *„ale lidsky vlastně to nebylo vůbec“*. Naštěstí v této farnosti žilo několik jeho dávných známých, ale jinak *„to bylo až jakoby nepříjemné, že člověk se cítí, že je v ohromné farnosti, plné lidí, ale je úplně sám“*. V oblasti vztahů lidí ke knězi zažil tedy tuto „extrémní“ situaci absence lidské komunikace až osamění ve velké farnosti v centru Prahy. V porovnání s tím to ve farnosti v okrese Praha – západ, která byla *„určitě nesrovnatelně menší“*, bylo o trochu lepší, ale ne příliš. Odlišná situace byla v příbramském okrese, kde *„možná ta mentalita u lidí je trošku jiná, takže tam se to hodně liší“*.
- **F:** Je to velmi různé a individuální, ovlivněno i tím, *„z jaké školy“* lidé jsou. Tedy v jeho současné farnosti by bylo možné říci, že *„u starších lidí převládá taková ta klasická úcta“*, někdy *„exaltovaná úcta před panem farářem jako před nositelem tohoto úřadu“*. S některými věřícími nemá ani možnost nějaký vztah navázat, protože přicházejí na mši sv., pak okamžitě odcházejí a zřejmě ani *„nemají zájem o to nějaký (...) lidský vztah s knězem navázat“*. *„Samozřejmě jsou tam i lidé, se kterými lze navázat takový ten normální lidský vztah“*, přičemž se jedná obvykle o jeho vrstevníky. Vztah nevěřících lidí ke knězi obecně hodnotí jako dobrý, pokud se prolomí jistá bariéra předsudků, ostražitosti nebo ostychu. Pro někoho se totiž může jednat o první setkání s knězem, a *„když zjistí, že ten kněz je takový docela*

běžný člověk (...), že není tím, kdo by je hned chtěl o něčem poučovat nebo (...) nějak hned násilně evangelizovat, tak asi ten vztah je potom dobrý“.

- **G:** Je to podle něho velmi individuální. Někdy je velmi obtížné s lidmi osobnějším vztah navázat. Jako by byla „nějaká bariéra mezi první lavicí a oltářem“ a kněz se musel snažit „zaujmout“, protože někdy se zdá, že „někteří vůbec na nic nereagují“. Domnívá se, že hodně záleží právě na knězi, snažit se „překonat tuto bariéru ze své strany“ tak, aby ho lidé „vnímali jako normálního křesťana, který je s nimi, a na druhou stranu, aby také byl tím, kdo je trošku neutrální a může být opravdu v té zástupné funkci ve službě Krista a pro ně“. Současně se mu nelíbí stavět identitu pouze „na vnějších znacích“. Je přesvědčen, „že dnes by člověk měl směřovat k takové fundovanosti zevnitř“ a tím „snad najít nějakou autoritu“ nebo spíše se tím stát „osobností pro ty lidi“ a oni to „sami vycítí“.

S nevěřícími se vlastně příliš do kontaktu nedostává, což je částečně i proto, že žije v klášteře.

- **H:** Myslí, že vztahy se „hodně mění s generacemi, se vzděláním“. „Starší generace lidí, a zvláště na vesnicích, chová ke knězi většinou takovou určitou až posvátnou úctu, ale pravdou je, že můj předchůdce tady hodně tyto představy rozbil.“ Takže s tímto typem úcty se setkává spíše u vesnických starousedlíků, kteří „nemají s kostelem nic společného“. „Co se týče aktivních farníků, třeba mladší generace, tam je naopak preferovaná, i z jejich strany preferovaná, pozice kněze jako rodinného nebo osobního přítele; (...) je to opravdu spíše přátelský vztah než oficiální.“

„Setkání“ českých kněží s pastoračním působením polských kněží

Čeští kněží, které jsem oslovila s dotazy, měli nějakým způsobem možnost se „setkat“ s pastoračním působením polských kněží v naší zemi. Příležitosti k těmto setkáním s prací svých polských kolegů měli různé.

- **E:** Jednu z farností, do které nastupoval, přebíral právě po polském knězi. Ovšem nebyla to již jeho první česká farnost. Rovněž ho polští kněží zvali do svých zdejších farností vést rekolekce nebo mít přednášky.
- **F:** Již jako jáhen působil ve farnosti vedené polským knězem. Následně na svém prvním kaplanském místě byl rovněž ve farnosti vedené Polákem. Obě tyto farnosti byly mimo pražské. Nyní v pražském vikariátu, ve kterém působí, je rovněž několik polských kněží, a tudíž má možnost „*vidět působení polských kněží třeba i tady v těch okrajových částech Prahy*“.
- **G:** Působí v současné době ve farnosti s polským knězem. S tímto knězem jsou zároveň řeholní spolubratři a znají se již z doby, než byli kněžími. Vikář daného vikariátu je také Polák. V okolí jeho rodné farnosti působili dva polští kněží.
- **H:** Svou současnou farnost převzal po polském knězi. S polskými kněžími se „setkal“ v současné i předchozí farnosti, „*ale nikdy to nebylo tak, že bych s nimi vyloženě spolupracoval v nějakém pastoračním projektu*“.

Jeden z kněží vyslovil i obecně možnost setkání se s působením polských kněží u nás následovně: „*Možnost setkat se s pastoračním působením polských kněží v Čechách je asi velmi široká vzhledem k tomu, kolik jich tady je a i vzhledem k tomu, že jejich pastorační činnost, nebo leckterých z nich, je poměrně výrazná, že jsou takovými málo přehlédnutelnými personami v tom běžném prostředí.*“

Polské zvyky pohledem českých kněží

Jelikož oslovení čeští kněží měli možnost působit v blízkosti polských kněží, případně po nich přebírat farnosti, nabízí se otázka, zda postřehli ve farnostech nějaké polské zvyky nebo nějakou stopu působení polského kněze.

- **E:** Zmínil „někdy trošku necitlivost k české mentalitě“. Tím měl na mysli duchovní aktivity, které nejsou prioritou, ale „kněz to jako prioritu dával“. Konkrétně uvedl „domácí duchovní cvičení“. Připouští však, že ve velké farnosti jsou vždy nějaká lidé, které to osloví.

Dále uvedl, že mu „trochu vadí polský vkus“, což se týkalo „textilní módy“ (dovezených ornátů) a „různých šidítek“ (např. používání umělých svíček, místo klasických voskových svíček, protože hořící svíce má svůj význam). Ačkoliv „to tady byla velká móda“, jemu se to nelíbí.

- **F:** Praktikování polských zvyků „v nějaké větší míře“ nepozoroval. S ohledem na počty věřících u nás by to „ani nešlo“. „Myslím si, že polští kněží se snaží o takovou tu „in-kulturaci“ k nám, (...) takové připodobnění do naší české společnosti nebo české církve.“
- **G:** Nemyslí, že by zde polští kněží zaváděli jejich zvyky. Pozoroval, že „měli třeba tendenci něco zavést, ale když poznali, že to nebude fungovat, tak od toho šli pryč“.
- **H:** O svém předchůdci říká, že „v některých věcech byl typický Polák, ale v řadě věcí ne“. Tudíž nelze přesně říci, jaké polské zvyky by bylo možné ve farnosti pozorovat. Spíše by se jednalo o „detaily, které mohou být zvláštní“.

Jako typickou věc zmínil potřebu polských kněží „někde ubytovat lidi“, kteří za nimi přijíždějí z daleka a kteří „s tou farností vlastně nemají nic společného“.

„Polští kněží, alespoň v řadě případů, mají úplně jiné sebe-pojetí a sebe-vědomí než čeští kněží“. Mile ho překvapuje, že „řada Poláků nemá žádný problém v kontaktu s úřady, kam směle vykročí, a směle se představí atd.; a je úsměvné sledovat, že úředníci jsou z toho většinou natolik konsternováni, že to špatně nedopadne“. Domnívá se také, že mnoho Poláků

„díky určité jazykové bariéře atd. je na řadě míst, zvláště oficiálních, vnímáno s velkou tolerancí, což českým kněžím rozhodně neprojde“. Toto považuje za nejvýraznější, jinou zásadní „polskou stopu“ ve farnosti nepozoruje.

Inspirace pro české kněze

Předmětem mého zjišťování u českých kněží bylo také, zda je něco v pastoračním působení polských kněží (nebo některého z polských kněží) překvapilo nebo inspirovalo. To současně mnohdy vyjadřovalo i obecné odlišnosti v působení českých a polských kněží.

- **E:** Milým překvapením a inspirací je *„velká soudržnost polských kněží“*. *„Drží při sobě“*, znají se, navštěvují se atd. *„To je věc velice dobrá a škoda, že se nám to nedaří třeba nějak rozšířit nejen na komunitu polských kněží, ale obecně na kněze.“* *„Myslím, že my čeští kněží se mezi sebou vůbec neznáme.“*

Za velmi zajímavé a typické pro polské kněze rovněž považuje, že *„skoro všichni, když jsou vysvěceni, pořád studují“*. Zatímco u nás tento zájem kněží o studium není.

- **F:** Zažil pozitivní i negativní překvapení. Obecně se nedá říci, jací polští kněží jsou. Je to individuální a ovlivněno mimo jiné i tím, zda mají pastorační zkušenost z Polska nebo již studovali u nás. *„Jsou polští kněží, kteří jsou velmi otevření, předpokládají třeba i spolupráci s lidmi a nedělá jim problémy navazovat vztahy se zastupitelstvem, tykají si se starosty, s místostarosty“* atd. Ovšem také jsou *„kněží původem z Polska, není jich naštěstí mnoho, kteří převzali asi takovou vizi polské církve, která je masivní a kde pan farář opravdu něco znamená, kde to je takový vůdce (...) až takový autokrat“*. Pokud se *„z toho během krátké doby vyléčí, tak to je jako nějaké plus“*. V opačném případě se například *„zase se vrátí zpátky, protože ho to nějakým způsobem zklame nebo nemůže realizovat tuto potřebu nebo navyklý způsob jednání“*.

Inspiruje ho „jejich otevřenost právě i k tomu ‚nevěřícímu‘ světu“. Jelikož ti, kdo nejsou křesťané, nemusí být nutně těmi, kdo nám chtějí škodit, a nemusí být našimi „ne-přáteli“, na což jsme u nás ještě stále svým způsobem zvyklí z dob komunismu. Inspirativní je pro něho rovněž „snaha po navazování srdečných vztahů ve farnosti“. „Samozřejmě v neposlední řadě bych se inspiroval třeba i tou šikovností v opravách, ve shánění peněz, prostě v takovém tom nabuzení farního života. V získávání lidí pro to, že být křesťanem, to neznamena jenom přijít v neděli na mši“, ale jde i o motivaci lidí „k nějakému dalšímu životu nejenom ve smyslu já a Bůh, ale také já a ti ostatní křesťané, to znamená to tvoření církve“.

- **G:** Říká o polských kněží, že „nikdy nejsou svázáni naší mentalitou a historií“, přičemž „někteří se snaží do toho proniknout“. Vzpomíná si však i na negativní případy, které nekonkretizoval, ale zmínil, že „je dost překvapení, když je to pozitivní působení“. Současně uvedl, že „někdy je to opravdu tak ideálně křesťanské s tím, že nikdo nemůže sám sebe vykořenit a že to má hodně národnostní rys, v pozitivním i v tom negativním“. Je to velice individuální.

Za inspirativní považuje iniciativnost polských kněží v budování farnosti jako instituce. Tato jejich snaha může být dána tím, že vycházejí z prostředí, kde tyto struktury fungovaly a kněz byl nějakou ústřední postavou. Zatímco čeští kněží se mnohdy smiřují s tím, že u nás tyto struktury příliš nefungují. Inspirací tudíž pak je i to, „aby člověk měl i dostatek sebevědomí“.

- **H:** Zmiňuje „fenomén toho, že kněz hodně myslí na sebe“ – a to nejenom v negativním smyslu. Například „Poláci jsou pověstní tím, že se sami scházejí“. Mají „nějaké kněžské společenství bratří Poláků“, které je pevné a pravidelně se schází. Jejich potřeba sdružovat se může souviset i s jejich vzdáleností od vlasti.

Jako další „zajímavý fenomén“ uvedl, že „bratři Poláci často velmi rádi cestují, a to nejen domů“. Cestují často i s farností. Možná u těchto kněží, působících v zahraničí, jsou jisté „cestovatelské předpoklady“.

Zná některé polské kněze, kteří jsou výbornými manažery nebo fundraisery, kněze, kteří pouze udržují bohoslužebný provoz bez dalších aktivit, ale nezná

polské kněze, „kteří by měli nějakou hlubokou, třeba až mystickou, hlubokou zbožnost“. Přičemž připouští, že to může být dáno i tím, že s nimi nemá příliš velkou zkušenost. Nebo „možná polský duch není tolik hloubavý jako český, nevím“.

Jako odlišnost v působení polských kněží, uvedl jeden z Čechů, že „vystupují velmi sebevědomě, v dobrém slova smyslu, a je za nimi veliká stopa práce, právě třeba i v oblasti veřejného mínění atd.“, také umí věci „rozpohybovat“. Někteří jsou naopak uzavření a „jaksi povýšení nad tím lidem“, přičemž dodává, že se jedná spíše o povahové vlastnosti, které „najdete i u českých kněží“.

Pohled na osobní život polských kněží v naší zemi

Polští kněží, působící v naší zemi, jsou sice v sousedství své vlasti, ale v jiné kultuře, v jiných podmínkách. Ptala jsem se jich proto i na trochu osobnější věci, týkající se jejich života v naší zemi.

Jako kněží pochopitelně tráví svátky zde. Na vánoce a velikonoce jeden z nich bývá na Boží hod u polsko-české rodiny, jiný má možnost připojit se ke spolubratřím v klášteře. Jeden z nich v první den těchto svátků zůstává sám, případně přijme pozvání některého z polských kněží a následující dny tráví ve farnosti, se známými atp.

Na dovolenou tito oslovení kněží jezdí na různá místa. Někdo jezdí převážně do Polska, navštívit rodinu apod. Nicméně jezdívají i jinam (zazněla například Itálie, Francie, Německo, Chorvatsko). Někteří z nich někdy trávili dovolenou i v Čechách.

Z odpovědi na otázku, zda sledují spíše českou nebo polskou televizi, vyplynulo, že pokud sledují televizi, podívají se přes satelit (nebo internet) na zpravodajství, jeden z nich občas sleduje zpravodajství na německé televizi, jinak sledují televizi českou. Pouze jeden z nich nemá satelit a má možnost sledovat pouze českou televizi.

Všichni oslovení polští kněží dnes již mají české přátele. Z českých kněží se takto jednoznačně vyjádřil pouze jeden, který má přátele mezi polskými kněžími působícími u nás. Ostatní neoznačili zdejší polské kněze přímo za své přátele, přičemž dva z nich s nimi mají bezproblémové vztahy, příležitostně se s nimi stýkají.

Odlišnosti v působení polských kněží u nás oproti jejich vlasti

Jelikož situace polské církve je odlišná od naší, liší se jistě i činnosti, které kněží dělají v těchto sousedních zemích. Dotazovala jsem se polských kněží, zda se ve své zdejší práci setkávají s něčím, co by doma, ve své vlasti, jako kněží nedělali nebo nemuseli dělat.

- **A:** Bylo to různé v jednotlivých farnostech, ve kterých zde působil. Působil v menší farnosti mimo Prahu a potom ve farnosti v centru Prahy. Tudíž „*pastoračně byl ve dvou světech*“. V menší farnosti musel sám dělat i různé praktické věci jako opravy, sekání trávy, úklid, což by v Polsku tolik dělat nemusel.

Současně však dodává, že „*možná o co bych taky ale v Polsku přišel, to je o tu možnost individuálního přístupu a individuální práce. Tam prostě to množství věřících si vynutí jiný postup, (...) jiný způsob práce*“.

- **B:** V Polsku by jako kněz zřejmě nebiřmoval (při křtu dospělých), jelikož „*křty dospělých v Polsku nejsou, křtí se malé děti*“.

Také se domnívá, že by v Polsku nezažil v tak velkém počtu „*celoživotní zpovědi*“ například po třiceti, čtyřiceti letech. V Polsku to „*není takový častý jev jako tady*“, občas se to možná také stává, ale je to spíše ve velkých městech.

V Čechách se po pouhém roce kněžství ocitl ve velké farnosti (s 80 tis. lidmi), kterou měl vést a zanedlouho ještě budoval kostel. V Polsku „*to dělají zkušené faráři teprve tak po patnácti letech*“. On má dnes, po patnácti letech kněžství a působení zde, mnohé rozličné zkušenosti (včetně organizování oprav a staveb). V Polsku to zažijí jen někteří, a to až později jako faráři.

- **C:** Domnívá se, že to je více méně stejné. Odlišnost vidí zejména v tom, že v Polsku „*skoro každý kněz učí ve škole – náboženství*“. Zatímco v Čechách je situace poněkud odlišná.

Se smíchem ještě dodal, že v Polsku by si nemusel vařit (měl by hospodyni).

- **D:** V Polsku by „*určitě chodil na náboženství do školy*“. Zde tomu tak není, což svým způsobem vítá, protože místo toho má možnost „*věnovat se opravdu těm, kteří jsou v potřebě a mají tu potřebu a mají chuť*“. Současně podotkl, že pokud by se vrátil do Polska, už by byl farárem a povinnost vyučovat ve škole by neměl.

Za jisté zdejší specifikum považuje to, že „*spousta lidí, kteří nemají vůbec tušení, co to je církev a co to je víra, žádá o křest svých dětí. V Polsku tohle samozřejmě není*“. Ostatní věci mu připadají podobné.

Odlišnost polských a českých „věřících“ a „nevěřících“

Dalším mým dotazem, směřovaným k polským kněžím bylo, jaké pozorují odlišnosti mezi polskými a českými „věřícími“ a „nevěřícími“ lidmi.

Odlišnosti u „věřících“:

- **A:** Odlišnost vidí právě v tom, že v Polsku, kde působil, „*skoro všichni byli katolíci, skoro všichni chodili do kostela a veškerá pastorece byla orientována na skoro všechny*“. Lidé neočekávali osobní přístup. Byl očekáván dostatečný počet mší svatých a příležitostí ke svátosti smíření, aby věřící měli možnost splnit své náboženské povinnosti. Očekávali, že kněz bude dostupný, budou-li ho volat k nemocnému nebo umírajícímu. „*Tady v Čechách je to také důležité, ale není to to jediné. Kdežto tam v podstatě to bylo to hlavní.*“
- **B:** Ačkoliv se o polské církvi a jejích věřících mnohdy říká, že jsou více tradiční a konzervativnější, domnívá se, „*že to je klišé*“. „*Já jsem zažil církev úplně mladou.*“ Byl formován touto církvi a v ní se rozhodl pro kněžství. O české církvi a o jejích věřících se říká, že „*jdou více do hloubky*“. Zdejší lidé „*pokud už věří, tak věří*“. To je zřejmě v důsledku toho, že Češi byli

„vystavování možná daleko větším perzekucím nebo konfrontacím, takže si člověk určitě rozmyslel, jestli se opravdu přizná k víře nebo ne“.

V Polsku *„je to více masovější než tady. (...) Tady člověk musí často hledat tu cestu sám a tam to ve větší míře má nabízeno“.* Myslí si, že k mnoha lidem v Čechách se „nabídka“ nedostává a oni nemají sílu nebo odvahu sami vyhledat a oslovit kněze a tak se snaží sami *„nějak proplouvat životem“.*

- **C:** O věřících a víře v Polsku mluví jako o *„tradiční, nejde do hloubky“.* Zatímco mu *„česká víra připadá více upřímná, (...) z přesvědčení“.* *„Opravdu si myslím, že tady to jde do hloubky.“* Ačkoliv jsou lidé různí, tak většina lidí, kteří zde přicházejí do kostela *„ví, proč tam je“.*
- **D:** V Čechách u mladší a střední generace je *„velká pravdivost v prožívání víry“,* u starší generace jde i o tradici a zvyky (to je podobné jako v Polsku). Nicméně u českých věřících pozoruje *„také místo na intelekt, na hledání a na pochybnosti“.* V Polsku to v takové míře není, jsou tam *„spíše zaběhnuté nějaké zvyky“* a jistý *„sociální tlak“.*

Jako *„zvláštní a milé“* hodnotí, přinejmenším ve své současné farnosti, že *„je tady větší zájem ještě o nějaké studium, o nějakou formu vzdělávání“.*

Odlišnosti u „nevěřících“:

- **C:** *„S nevěřícími Poláky jsem se nesetkal“.* Tudíž odlišnosti nehodnotil.
- **A:** V Polsku se s „nevěřícími“ nesetkal.
V Čechách je označuje spíše *„jako nábožensky neangažované“,* ve kterých je *„nějaká otevřenost na duchovní hodnoty“.* Jsou to lidé *„spíše bez zájmu“,* kráčí raději sami, ale *„vedle toho duchovního života jdou paralelně“.* Udržují si ho *„jen tak na dosah ruky“,* pro případ potřeby.
Přesvědčených ateistů je velmi málo.
- **D:** U českých nevěřících se setkává s *„ignorancí“.* Říká o nich, že *„často, vůbec nemají ani základní ponětí, co to je křesťanství a co to je církev“.* Mnohdy jsou jejich představy velmi jednoduché až zarážející. To považuje za rozdíl oproti Polsku, kde *„byla období, kdy opravdu skoro sto procent lidí chodilo do kostela a na náboženství, tak prostě není možné, aby měli takou úplně falešnou představu, takou naivní, zjednodušenou“.* Současně říká,

že lidé v Čechách, kteří o sobě říkají, že jsou nevěřící, jsou v začátku velice kritičtí a útoční. Záleží na tom, jestli to člověk ustojí“. Nemyslí si však, že jsou to lidé, kteří by „v sobě neměli touhu po duchovnu“. Pouze v tom mají veliký chaos a zmatek.

Shrnutí/zhodnocení

Polští kněží, se kterými jsem mluvila, přišli do naší země bez nějaké zvláštní připravenosti na zdejší zvyklosti a poměry. Zpočátku se zde tudíž setkávali s různými věcmi, které pro ně byly překvapivé a nové. Takovými překvapeními byl například nečekaný postoj averze některých zdejších lidí vůči katolíkům a církvi, „prázdný kostel“ nebo pomalé sblížování lidí. Současně byl překvapením duchovní život zdejších lidí, který nebyl tolik opřen o tradice a touha lidí po prohlubování duchovního života a individuálním duchovním vedení. Ačkoliv se zde ocitli víceméně nepřipraveni, nejsou si vědomi toho, že by v našich podmínkách měli snahu zavádět zvyklosti ze své vlasti.

To do jisté míry potvrdili i oslovení čeští kněží, kteří ve většině nepozorovali výrazné zavádění polských zvyků, protože polští kněží si uvědomují, že by to ani nebylo možné. Případně se o tom přesvědčí. Jednomu z českých kněží se nelíbí dovážení polských ornátů, svíček apod. ani snaha zavést některé duchovní aktivity, přičemž uznává, že některé ze zdejších věřících to může oslovit.

V Polsku, kde je vysoké procento katolíků, jsou kněží přirozeně v odlišné pozici než v naší zemi, a tudíž i vztah lidí a úcta ke knězi se mohou odlišovat. Polští kněží hodnotí poměrně pozitivně úctu zdejších lidí ke knězi. Někdo zmiňuje jisté odlišnosti u starší generace, někdo naznačil odlišnost u lidí v Praze a na venkově. Ačkoliv je to různé a individuální, nesetkávají se s přílišnými problémy a pokud ano, je to přičítáno spíše obecně výchově. Přičemž někteří velice pozitivně hodnotí skutečnost, že v naší zemi je tato úcta ke knězi budovaná spíše na základě lidské autority. Úcta ke knězi zde není automaticky spojena s jeho pozicí a úřadem, ale musí si jí sám zasloužit. Čeští kněží hodnotí úctu a vztahy lidí ke knězi různě, zmiňují závislost na věku, vzdělání nebo i na lokalitě a s ní spojené mentalitě lidí. Je to individuální. Někde to jsou hezké lidské vztahy, někde více méně žádné.

Někteří zmínili přátelské vztahy zejména u mladší generace. Zazněla i potřeba překonání jisté bariéry, aby lidé kněze „*vnímali jako normálního křesťana*“.

Všichni oslovení čeští kněží měli větší či menší příležitost se nějakým způsobem setkat se zdejším pastoračním působením svých polských kolegů. Někteří se setkali i s negativním působením Poláků, ale toto negativní působení blíže nespecifikovali. Za inspirativní považují například soudržnost nebo pravidelné sdružování polských kněží, jejich otevřenost v navazování vztahů a to nejenom v úzkém farním společenství, ale i navazování vztahů s úřady atd., budování farnosti jako instituce a nabuzení farního života. Inspirativní pro české kněze je také potřebná dávka zdravého sebevědomí, které mají polští kněží i jejich manažerská obratnost. Jako zajímavá skutečnost byla hodnocena také jejich snaha trvale se vzdělávat.

Oslovení polští kněží si v naší zemi zvykli, což dosvědčuje i jejich osobní život. Někteří polští kněží tráví sváteční dny částečně se svými rodáky, ale také se svými českými přáteli nebo farníky. Na dovolenou jezdívají na různá místa včetně Polska a České republiky.

Polští kněží zde zažívají například to, že se musí starat i o různé praktické věci (zařizování oprav, sekání trávy atd.) a také jsou jim svěřovány odpovědnosti, se kterými se kněz v Polsku setkává až po relativně delší praxi. Setkávají se zde i s dalšími věcmi, které nejsou v Polsku pro kněze běžné, a to je individuální práce, biřmování (při křtu dospělých) nebo poměrně časté celoživotní zpovědi. Naopak oproti Polsku zde nevyučují náboženství ve školách, což by ve své vlasti dělali.

Za hlavní rozdíl mezi polskými a českými věřícími polští kněží považují skutečnost, že čeští věřící jsou opravdovější v prožívání víry, jejich víra je hlubší, je z přesvědčení, a pastorece vyžaduje a předpokládá individuální práci. V Polsku je církev masová a tomu také odpovídají způsoby pastorační práce. U polských věřících více než u našich hraje roli tradice. S nevěřícími lidmi se někteří z těchto kněží v Polsku nesetkali a čeští nevěřící jsou z jejich pohledu lidmi spíše bez zájmu, ale duchovní život si nechávají na dosah ruky. Také se zde setkávají s lidmi, kteří nemají představu, co znamená křesťanství, s lidmi, kteří v duchovních záležitostech nemají jasno.

4.2.6 Výměna darů

Polská i česká církev je součástí univerzální církve. Působení polských kněží v naší zemi je zcela praktickou pomocí, kterou nám poskytuje tato sousední církev. Jakým způsobem se vzájemně mohou tyto církve obohacovat, co se od sebe mohou učit nebo čím se inspirovat, bylo také předmětem mého zjišťování.

Dotazovala jsem se českých kněží, čím si myslí, že polští kněží působící v naší zemi mohou obohatit naši místní církve a čemu bychom se od nich měli učit. Co z českých zkušeností by bylo možné uplatnit v Polsku jsem se ptala polských kněží, ale i českých kněží. Je vůbec možné při rozdílnosti obou církví obohatit nějakým způsobem pastorační práci v Polsku o české zkušenosti kněží?

Čím nebo jak mohou polští kněží obohatit českou církev, co se od nich můžeme učit (pohledem českých kněží)

- **E:** *„My máme jakousi představu, že tady nejde nic dělat a oni zase mají představu, že přece všechno jde“.* To znamená, že Češi neorganizují některé věci, protože například k tomu není dost lidí atp. *„Víme dopředu, že to nemá cenu. Kdežto oni zase mají zkušenosti, že to cenu má, tak to dělají.“* Takže Poláci například zorganizují nějaký program, protože jsou na to zvyklí a *„aniž by přemýšleli nad tím, jestli je to tady správně nebo ne“.* Někdy tím farnost může trpět, ale některé věci se naopak ujmou, jsou prospěšné a potřebné. Příkladem může být organizování pěších poutí.
- **F:** *„Naučit se od nich můžeme mnohému.“* Naše církev *„za minulého režimu byla velice zdecimovaná a zejména po té společenské stránce, kdy pěstování vztahu „já a Bůh““*, bylo nějakým způsobem trpěno, *„takže ta víra byla individualizovaná“.* Ovšem *„po té stránce společenské nebo tvoření církve“* nám chybí více než čtyřicet let a tak v tomto ohledu ani *„není na co navazovat“.* Polská církev by tedy pro nás mohla být inspirací právě v *„tvoření církve jako společenství křesťanů, nejen jako nějaký beztvary“*

nebo bezejmenný celek, ale skutečné tvoření církve i to navazování mezilidských vztahů“.

- **H:** Poláci mohou naši místní církve obohacovat „*rozhodně tím sebevědomím. Oni úplně mění obraz kněží, který je v českém povědomí. To je fenomenální věc, kterou hrozně moc potřebujeme*“. Polští kněží jsou „*zbaveni určitých předsudků, které si český člověk v sobě nese. O tom jsem bytostně přesvědčen*“.

Polští kněží také „*samozřejmě pomohou s počtem služebníků oltáře, protože ty počty české jsou skutečně tristní*“. Dále „*vždycky už pak záleží na jednotlivci, co je vlastně schopen nabídnout*“.

Možnost obohacení polské církve o české zkušenosti

Je možné nebo vhodné použít některé české zkušenosti v polské pastoraci? Čím by se mohla polská církev inspirovat u nás nebo jaké zkušenosti by polští kněží působící v naší zemi mohli nebo chtěli uplatnit při případném návratu do jejich vlasti? Co si o možnosti obohacení polské církve českými zkušenostmi myslí čeští kněží? To byly otázky, které jsem kladla v závěru rozhovorů.

Polští kněží:

- **A:** „*Větší zapojení laiků do liturgie.*“

Zajištění akolytů nebo pomocníků, kteří by přinášeli eucharistii nemocným, aby mohli častěji přijímat svaté přijímání.

Zmínil rovněž problém, který „*v Polsku přetrvává*“ a tím je, že lidé chodívají ke svatému přijímání pouze jednou nebo dvakrát po svátosti smíření. V Polsku pak „*může překvapit Čecha, že je plný kostel lidí a pár lidí jde k přijímání*“.

Rovněž by v Polsku „*uvítal*“ společné setkávání lidí a prožívání víry také „*mimo mešní společenství*“. V mnohých farnostech k tomu však nejsou ani vhodné prostory, protože v minulosti nebyla tato potřeba. Taková setkávání byla pouze ve větších farnostech, kde byl například „*nějaký katechetický dům*“.

- **B:** „*Přirozenější kontakt s kněžími a biskupy*“, který je v Čechách. V Polsku je větší „*vzdálenost mezi biskupem a knězem nebo někdy mezi knězem a věřícím člověkem*“. Zatímco v Čechách toto hodnotí jako „*přirozenější, takové lidské*“. Domnívá se, že to může být dáno i tím, co prožívali zdejší biskupové v době komunismu. Poznamenal, že někteří jejich duchovní také byli vyslýcháni, „*kardinál Wyszyński byl vězněn*“ atd. V Čechách zažívali např. ztrátu státního souhlasu k vykonávání kněžské služby, někteří „*delší dobu pracovali jako dělníci*“ atp. Byla to pro ně „*možná taková škola života, a proto jsou možná blíže těm lidem*“.
- **C:** Změna postojů a chování polských biskupů. V Polsku bývá před biskupy jakási bázeň a při jejich příjezdu do farnosti bývá vše okázalé. „*Tady to tak není.*“ Například do jedné ze sousedních farností chodívá jeden z biskupů zpovídat a přichází, aniž by byl hned u vchodu oficiálně vítán atp. Ačkoliv nezná osobně všechny zdejší biskupy, s těmi, se kterými se setkal, bylo možné naprosto „*normálně hovořit*“. Oceňuje zde „*ten lidský přístup*“. Jako další obohacení polské situace by považoval, „*kdyby to šlo více do hloubky, kdyby si ti lidé opravdu uvědomili, proč do kostela chodí. Nejenom, že to je tradice, zvyklost*“. Jít do kostela, protože chci a uvědomovat si „*s kým se jdu setkat. To, myslím, že tam mnohdy chybí*“.
- **D:** Domnívá se, že pokud by se vrátil do Polska, dokázal by využít zdejších zkušeností s lidmi, „*kteří o sobě tvrdí, že jsou nevěřící a přicházejí z úplně cizího prostředí k Bohu*“. „*Myslím si, že v Polsku narůstá procento lidí, kteří jsou moderní pohané. Prošli katechizací, ale zklamali se v církvi.*“ Nebyl jim představován přijatelný obraz Boha. Domnívá se, že by „*mohl sloužit právě těmto lidem, takovým jakoby na okraji církve*“. Dnes už by věděl, jak je má vést k osobnímu „*setkání s Ježíšem*“. Dokázal by rovněž využít zkušeností s kurzy Alfa („*kurzy o základech křesťanství*“), což *opravdu považují za věc, která i v Polsku za chvíli bude potřebná*“. „*Výměnu darů*“ by viděl i v jiném postavení kněze. V tom, že „*kněz sešel z piedestalu*“ a také v „*přístupu k laikátu*“. „*Už bych je neviděl jako ty, kteří mi mají pomoci, ale mají právo spolu se mnou spolurozhodovat.*“

Čeští kněží

- **E:** Domnívá se, že je možné obohatit polskou pastoraci o české zkušenosti. *„To oni si někdy uvědomují, pokud jsou doopravdy misionáři s otevřenýma očima.“* Polští kněží mohou vidět, že je tady *„trošku jiná citlivost na víru“*. *„Prostě česká víra je jiná. A i v Polsku je mnoho lidí, kteří mají vlastně stejné citění jako Češi. (...) Kněz u nás musí být hodně citlivý na projevy víry, to je někdy takový jakoby záchvěv, který má svůj význam.“* Pokud polští kněží skutečně sledují život zdejších farností, *„zjistí, že projevy víry mohou vypadat trochu jinak, že víra je zajímavá dimenze člověka, a pokud právě není státem tlačena nebo součástí národní hrdosti, tak to ještě neznamená, že není, že je prostě jiná. Tohle je, myslím, obohacení o rozměr víry a oni to mezi sebou ví.“* Nicméně se domnívá, že původně k nám přicházeli polští kněží *„s myšlenkou, že tady chtějí zůstat“*, ale pro některé z nich je to tu příliš obtížné, nemají zde společenskou prestiž jako v Polsku atd. a *„to někteří prostě neunesou“* a raději se vrátí, což není míněno jako výtka. *„Ti, kteří odchází, samozřejmě odchází obohaceni.“*
- **F:** O polských kněžích, působících v Čechách a jejich případném návratu do vlasti se domnívá, *„že mnoho z nich ani nemá v úmyslu se tam příliš rychle vracet“*. Nicméně obohacení by viděl spíše v osobním životě a osobním rozvoji. V Polsku by si potom kněz *„mohl více vážit toho, že těch věřících je skutečně hodně a že tam má široké pole působnosti nebo možnosti působení, že tam je opravdu velká cílová skupina, pro kterou lze něco udělat“*. Zatímco *„u nás mnoho činností, které by mohly probíhat, zanikne (...) protože není pro koho“* je organizovat, *„nikdo to nechce přijmout“*.
- **G:** Domnívá se, že polské prostředí možná může *„svádět“* k tomu, že se *„člověk nechá uzavřít v nějaké institucionalizaci“*. Proto by obohacením mohla být změna přístupu a snaha *„budovat v tom normálním věřícím lidu trošičku vědomí, že kněz je úplně normální člověk“*. Tomu by současně mělo odpovídat i chování a přístup kněží, k čemuž jim může pomoci, pokud u nás *„zažijí nějaké normální podmínky“*.

- **H:** Je přesvědčen, že polští kněží, kteří se vrátí do vlasti, nemohou ničím obohatit polskou pastoraci o české zkušenosti. Mimo jiné s ohledem na to, že polská církev je masová, a proto by české zkušenosti ani nebyly aplikovatelné. Nicméně dodává, že *„je možné, že Polsko se, alespoň částečně, s určitou ateizací bude muset potýkat, přijde o řadu formálních náboženských programů, prožitků, pocitů. Řada věcí se může zhroutit, alespoň z toho tradičního náboženského světa a možná se začnou ptát, jak to dělají jinde, že se jim to nezhroutilo – a tam některé české programy mohou být zkušeností a myslím si, že Čechy v tomto budou průkopnické“*.

Shrnutí/zhodnocení

Podle českých kněží Poláci svou službou mohou naší církvi pomoci právě svou přítomností, kdy zvyšují nízký počet našich kněží, i svým sebevědomím, kterým mění obraz kněží v českém prostředí. Českou církev může obohatit také jejich příklad snahy tvořit církev jako skutečné společenství. V neposlední řadě může být obohacením pro naši církev i jejich nezatíženost představami, co zde lze a nelze realizovat.

Obohacením pro polskou církev by mohlo být podle jejich kněží například rozšíření spolupráce s laiky (jejich širší zapojení do církevního života a změna přístupu k laikům) a jistá změna postavení kněze, bližší a přirozenější vztahy biskupů s kněžími a laiky. Za obohacení by považovali také, pokud by se podařilo prohloubit víru těch, kteří chodí do kostela. Rovněž by v Polsku v budoucnu bylo možné uplatnit zdejší zkušenosti z práce s lidmi, kteří hledají svou cestu a místo v duchovním životě.

Podle názoru českých kněží by jejich polští spolubratři v případě návratu do své vlasti byli obohaceni zkušenostmi spíše v osobní rovině, což by se mohlo týkat jiného pohledu na postavení kněze, jiné zkušenosti s prožíváním víry a ocenění množství lidí, kterým je možné sloužit. Nicméně se čeští kněží nedomnívají, že kněží z Polska k nám přicházejí s myšlenkou na návrat do vlasti, ačkoliv vědí, že k návratu některých kněží dochází. Jeden z českých kněží uvedl, že možná v budoucnu, v případně úbytku počtu věřících, mohou být zdejší zkušenosti prospěšné.

5 Závěr

Cílem mé práce bylo zjistit, zda pastorační působení polských kněží v naší zemi se liší od působení českých kněží, případně jak a zároveň s tím sledovat naplňování myšlenek programu nové evangelizace. K tomuto cíli jsem se snažila dojít vedením strukturovaných rozhovorů s několika českými a polskými kněžími působícími v pražské arcidiecézi. Rozdíly mezi polskou a českou církví, stanovené na základě porovnání historického vývoje, současného stavu i statistických údajů obou církví, byly východiskem pro dotazy, pomocí nichž jsem zjišťovala potřebné údaje. Současně jsem tak chtěla zjistit a ověřit, zda výsledky těchto zjišťování potvrzují nebo vyvracejí relativně časté poznámky a konstatování o odlišných způsobech působení polských kněží a s tím související zavádění polských zvyklostí do našich podmínek, kde odlišné způsoby pastorační práce mohou působit nepřírodně a nejsou vhodné pro zdejší podmínky. Jelikož s podobným konstatováním mnohých českých kněží jsem se již často setkala. Snažila jsem se také zjistit, nakolik se daří polským kněžím se přizpůsobit nebo si zvyknout na české podmínky a odlišnou situaci církve. Inkulturace, která je součástí programu nové evangelizace, tudíž byla nezanedbatelnou součástí mých zjišťování.

5.1 Výchozí teoretické poznatky

Pro současnou pastorační práci jsou stěžejní výsledky II. vatikánského koncilu (1962-1965), shrnuté do závěrečných dokumentů. Tímto koncilem se církev mimo jiné začala otevírat okolnímu světu a navazovat s ním dialog. Zdůrazněním podílu putujícího lidu Božího na prorockém, královském a kněžském úřadu Kristově se dostalo i jiného postavení laikům. Získali možnost i odpovědnost aktivního zapojení v životě církve a tím i pastorační práce. Ovšem kněžská služba zůstává nenahraditelnou, protože kněží „mají mít ve společenství věřících posvátnou moc, přijatou svěcením, přinášet svatou oběť a odpouštět hříchy“.⁶⁸

⁶⁸ PO 2

V dokumentech II. vatikánského koncilu jsou kněží také vybízeni k péči nejenom o vlastní církve, ale i o ty s nedostatečným počtem duchovních.⁶⁹ Tuto výzvu realizují rovněž zahraniční kněží, kteří přicházejí pomáhat naší místní církvi, přičemž v největší míře jsou zde zastoupeni kněží ze sousedního Polska. Přicházejí ze země a prostředí, kde je odlišná situace církve i odlišné postavení kněží ve srovnání s naší zemí. Polská církev, k níž se hlásí vysoké procento obyvatel, je silně zakořeněna v tradici. Této situaci masové církve musí přirozeně odpovídat i způsoby pastorační práce. Polská církev si z dávných dob nese otevřenost k dialogu s jinými církvemi. Je to církev, která oproti české církvi netrpí nedostatkem kněží, a nestejně v těchto sousedních církvích je také zapojování laiků do pastoračního působení a života církve.

5.2 Souhrnné výsledky zjišťování

Výsledky zjišťování, vzhledem k počtu dotazovaných kněží, pochopitelně nelze zcela zobecňovat, ačkoliv posloužit k ilustraci skutečného stavu mohou, neboť se jedná o názory a postřehy konkrétních kněží, které vycházejí z jejich vlastních zkušeností a jako takové jsou cenné a nepřenosné. Zážitky a zkušenosti kněží jsou samozřejmě závislé na situaci konkrétních farností, ve kterých tito kněží působili (tj. například na velikosti farnosti, zájmu farníků o účast na farním životě, na případných probíhajících opravách ve farnosti), ale i na osobnosti, vlastnostech a schopnostech daného kněze a proto jsou vysoce individuální.

Někteří polští kněží do naší země přicházejí po jisté pastorační zkušenosti z rodné země a někteří přicházejí dokončit svá studia do České republiky a až zde získávají své zkušenosti kněžského působení. Toto dvojí zastoupení kněží bylo přítomno i mezi mými polskými respondenty, aniž by to byl původní záměr. Z rozhovorů vyplývalo, že kněží přicházející do naší země přímo do pastorační práce mají poněkud složitější situaci, protože přicházejí aniž by měli časový prostor ke studiu zdejšího jazyka a postupného pronikání do místní situace a mentality národa, což se může následně projevat v jejich pastorační práci a jejich snažení.

⁶⁹ Viz PO 10

Polští kněží si sami neuvědomují nějaké násilné nebo přílišné zavádění polských zvyklostí ve svých zdejších farnostech, protože chápou, že situace české církve je odlišná od situace polské, a tudíž by zde mnohé polské zvyklosti ani nebyly aplikovatelné. Případné pokusy při jejich neúspěchu opustili. To do jisté míry potvrzují i čeští kněží.

5.2.1 Rozdílné počty osob, spolupráce s laiky, s jinými církvemi a organizacemi

Statistiky vykazují výraznou odlišnost polské a české církve v počtu osob, které se k ní hlásí. Polská církev je ve srovnání s českou masová. To vyžaduje odpovídající způsoby a postupy v pastorační práci v těchto zemích. Porovnáním počtu osob největších a nejmenších společenství nebo skupin scházejících se ve zdejších farnostech polských a českých kněží nebyly zjištěny výrazné odlišnosti. Podobné byly i minimální počty osob, pro které by kněží byli ochotni zorganizovat nějaký program. Rovněž z porovnání skupin scházejících se ve farnostech nelze usuzovat na přílišnou odlišnost způsobů práce, co se týče druhů skupin i jejich vedení. Ve všech farnostech také lze pozorovat snahu o jistou formu vzdělávání a ve většině farností se organizují poutní zájezdy nebo výlety.

Ačkoliv v České republice jsou ve větší míře než v Polsku zapojováni do pastorační práce laici, zdá se, že s touto odlišností obou církví nemají polští kněží potíže, ba naopak. S laiky spolupracují na různých úrovních, včetně pastoračních rad. Ochotu laiků ke spolupráci hodnotí v podstatě pozitivně a mají pochopení pro jejich vytíženost a omezené časové možnosti.

Je možné konstatovat, že přes rozdíl v počtu osob, se kterými pracují kněží v Polsku a v Čechách, ani přes rozdíl v zapojování laiků do pastorační práce výrazné nebo významné odlišnosti působení polských a českých kněží ve zdejší církvi nebyly patrné. Podobně nelze usuzovat na zřetelné rozdíly v oblasti spolupráce s jinými církvemi nebo organizacemi. Spolupráce s jinými církvemi je v jednotlivých farnostech závislá zejména na jejich přítomnosti, a je-li to možné, je v různé míře

realizována. Kromě toho byla zmiňována spolupráce nebo dobré vztahy s místními úřady.

5.2.2 Inkulturace polských kněží a výměna darů

Zajímavými se zdají být zjištění týkající se inkulturace polských kněží v České republice a výměny darů. Přinášejí polští kněží evangelium oprostěné od kultury vlastního národa, v duchu programu nové evangelizace?

„Jistěže nemají zapřít svoji vlastní kulturní identitu, ale mají rozumět prostředí, ve kterém působí, mají ho chránit, ztvárňovat a pronikat evangeliem.“⁷⁰

Oslovení polští kněží se v Čechách ocitli nepřipraveni, ve skutečně jiné situaci a pozici než ve své vlasti. Setkali se zde s mnohem nižšími počty návštěvníků kostela, s averzí vůči církvi, s dlouhou dobou vzájemného sbližování, s odlišným typem úcty ke knězi, ale také s potřebou individuálního duchovního vedení, s upřímností a hloubkou víry a s větším zapojováním laiků do pastorační práce.

Polští kněží hodnotili vztahy českých věřících a nevěřících lidí ke knězi v podstatě kladně. Ač se zde setkávají s jiným typem úcty, jelikož není dána automaticky s pozicí kněze, ale je nutno si jí získat, je postavena na lidské autoritě. To se některým z kněží líbí a ani ti, kteří nemluvili o nutnosti úctu si získávat, s tím zřejmě nemají problémy, protože právě úctu českých lidí ke knězi hodnotili pozitivně. Čeští kněží úctu a vztahy hodnotili v závislosti na věku nebo lokalitě (a s tím spojené mentalitě lidí), přičemž u starších lidí se setkávají mnohdy s úctou ke knězi, která je spojena s jeho úřadem a u mladších lidí to bývají spíše běžné přátelské vztahy. Je to však různé a někdo má zkušenost s farností s hezkými lidskými vztahy i s farností bez zájmu o téměř jakékoliv vztahy nebo omezené pouze na vztahy úřední.

Z odpovědí polských kněží vyplývá, že neměli snahu v České republice zavádět nové věci podle polského vzoru. Pro české kněze není zvláštností nebo výjimkou setkat se s působením některého z polských kněží, a přestože někteří v této

⁷⁰ RM 53

souvislosti zmínili, že se setkali nejenom s pozitivním působením polských kolegů, blíže to nebylo specifikováno. Nicméně někteří z polských kněží, kteří nedokáží přijmout zdejší odlišné postavení kněze apod., se vrací zpět do své vlasti. Co se týče polských zvyků, většinou čeští kněží nepozorovali jejich výrazné zavádění nebo praktikování. Pouze bylo zmíněno jisté upřednostňování určitých duchovních aktivit, které nejsou vlastní našemu prostředí, avšak s tím, že některým věřícím to může vyhovovat. Současně bylo uvedeno dovážení umělých svíček, ornátů, atd., což v konkrétním případě bylo hodnoceno záporně, přičemž se jedná do určité míry o otázku vkusu.

Prostřednictvím působení polských kněží v České republice rovněž dochází k výměně darů mezi těmito sousedními církvemi a tím ke vzájemnému obohacování. Touto výměnou darů je myšlena výměna duchovních darů, zkušeností atp. Možnosti obohacení české církve o způsoby práce a působení polských kněží v naší zemi se poměrně překrývá s tím, co čeští kněží považují za inspirativní na práci a jednání polských kněží. Jako možnost obohacení a inspiraci tedy považují zejména jejich sebevědomí, které se projevuje i v navazování vztahů, v jednání s úřady atd. Další, na čem se čeští kněží shodují a vysoce oceňují, je soudržnost a sdružování polských kněží, kteří se spolu běžně stýkají, tvoří jisté společenství a udržují vzájemné vztahy. Právě tak se snaží tvořit farní společenství a jeho vědomí coby součásti církve. Jako inspirativní je považována také jejich otevřenost k okolnímu světu (i „nevěřícímu“), manažerská obratnost a zájem o studium. V neposlední řadě může být obohacením a oživením pro naši církev i jejich nezatíženost představami, co zde lze a nelze realizovat. Současně bylo také zmíněno, že dar polské církve v samotné přítomnosti jejich kněžích je zde vnímán i prostřednictvím jejich účasti v poradním sboru biskupa (v kněžské radě).

Výměna darů je oboustranná. Polští kněží se v České republice setkávají s jinou situací církve a jinými způsoby pastorační práce. Zatímco ve své vlasti by pracovali s velkým počtem lidí a vyučovali by ve školách, v Čechách se věnují individuální pastorační práci a zažívají i mnohé jiné věci, které by ve své vlasti zřejmě nezaživali (například biřmování při křtu dospělých, mnohem častější celoživotní zpovědi, ale také organizování oprav apod.). Největší odlišnost, se kterou se zde setkávají a na které se všichni shodují, vidí v hloubce víry. Tuto hloubku víry

hodnotí jako více upřímnou, pravdivější v prožívání apod. V této odlišné situaci a prožívání církve získávají své nové zkušenosti. Inspiraci z českého prostředí, která může být současně obohacením polské církve, vidí kněží v přirozenějších vztazích biskupů s kněžími i laiky, ve větším zapojování laiků do pastorační práce i ve změně samotného přístupu duchovních k laikům. Současně se polští i čeští kněží shodují v některých pohledech na to, jak by polští kněží mohli obohatit pastorační práci ve své vlasti o české zkušenosti, a to je změna postoje a postavení kněze (jeho sestoupení s piedestalu) a jiná citlivost na víru, její projevy a prožívání.

5.2.3 Další postřehy a zajímavosti

V rozhovorech s kněžími jsem zaznamenala jistou zajímavost, která ilustruje, jak stejná věc může být zcela odlišně prožívána a hodnocena. Týkalo se to znalosti češtiny polských kněží. Této záležitosti se, téměř mimochodem, dotkli dva kněží. V otázce na vztah a úctu Čechů ke knězi, jeden z polských kněží rovněž zmínil, že někdy může být pro některé lidi jistou překážkou ve vztazích právě i to, pokud kněz „nemluví dobře česky“, s čímž má vlastní zkušenost. Jeden z českých kněží podotkl, že mnoho Poláků „díky určité jazykové bariéře atd. je na řadě míst, zvláště oficiálních, vnímáno s velikou tolerancí. Což českým kněžím rozhodně neprojde“. Ačkoliv se vyjadřoval poměrně obecně, uvedl to při odpovědi na otázku, zda ve své současné farnosti, kterou převzal po polském knězi, pozoruje nějaké polské zvyky nebo stopu polského působení. Jelikož svou současnou farnost převzal právě po polském knězi, který zažil i to, kdy jazyková bariéra v podobě jeho nedokonalé češtiny a její výslovnosti, byla skutečnou bariérou v navázání vztahu, je zřejmé, že se jedná o jazykové znalosti stejného polského kněze. Zajímavé na tom je, že tato jazyková bariéra může působit negativně i pozitivně.

Za další zajímavou věc považuji zkušenost jednoho z českých kněží, který v jedné ze svých farností zažil prakticky absenci běžných lidských vztahů ke knězi (pouze s výjimkou farníků, se kterými se znal a měl přátelské vztahy z dřívější doby). Vztahy ve farnosti se omezovaly na vyřizování „úředních“ záležitostí. Tuto farnost přebíral po polském knězi, který při odpovědi na otázku

vztahu Čechů ke knězi, například z hlediska úcty, hodnotil vztah lidí k jeho osobě velice kladně, s upřesněním, že se zde nesetkal s „*odmítavým, pohrdavým nebo distancovaným vztahem*“. Toto odlišné hodnocení vztahu lidí ke knězi ve stejné farnosti však může být dáno nebo ovlivněno zkušenostmi z předchozích farností, s tím souvisejícím očekáváním kněží, jinými polskými zvyklostmi ve vztazích farníků ke knězi atd.

Polští kněží se zde setkávají s jiným typem úcty ke knězi než v Polsku. Právě s ohledem na tuto jinou zvyklost, je poměrně zajímavá poznámka jednoho z českých kněží, při hodnocení vztahů úcty ke knězi. Jeho předchůdci se podařilo jisté míry změnit u farníků (včetně starší generace) postoj téměř posvátné úcty ke knězi. Tato zmínka je zajímavá tím, že předchůdcem byl Polák. Tedy kněz se zkušeností z prostředí, ve kterém by se zřejmě úcta ke knězi předpokládala. Nicméně tento polský kněz je jedním z těch, kterému se líbí zdejší stav, kdy úcta není spojena s kněžským úřadem, ale je nutno se o ni zasloužit.

Z uvedených postřehů nechci na tomto místě nic dalšího vyvozovat nebo na něco usuzovat. Jedná se skutečně pouze o postřehy, které by se sice mohly stát východiskem pro další zkoumání, to však není předmětem této práce.

5.2.4 Zhodnocení

Z výše uvedených výsledků zjišťování mezi polskými a českými kněžskými vyplývá, že polští kněží ve svých českých farnostech sice zanechávají jistou polskou stopu svého působení, ovšem nesnaží se vnášet do českého prostředí polské zvyky nebo násilně aplikovat způsoby práce, které jsou běžné v Polsku. Ačkoliv samozřejmě vždy mohou existovat výjimky, které byly naznačovány, ale nebyly příliš konkretizovány.

Je rovněž nutné podotknout, že závěry plynoucí z mých rozhovorů jsou ovlivněny tím, že polští kněží, se kterými jsem mluvila, jsou v naší zemi rádi, líbí se jim zde a zdejší způsoby práce jim vyhovují: individuální pastorační práce, spolupráce s laiky a jejich zapojování do pastorace, ale i zdejší způsoby získávání autority a úcty. Ačkoliv právě odpovědi kněží, kteří jsou zde rádi, může poskytovat

realističtější obraz, jelikož odpovědi kněží, kteří v naší zemi nenašli své naplnění, nedokázali přijmout a sít se se zdejším prostředím, by mohly být negativně ovlivněny pocity zklamání, nespokojenosti atd.

Pro důkladnější potvrzení nebo vyvrácení závěrů, ale i obohacení o další rozměr v pohledu na pastorační polských kněží, by bylo potřebné získat i názory a zkušenosti samotných farníků z oblastí působnosti těchto polských kněží. Výzkum mezi farníky by však již přesahoval rámeček a možnosti této práce.

Ačkoliv mé zjišťování zahrnovalo pouze nevelký okruh respondentů, a tudíž z něho nelze činit závěry s nárokem na obecnou platnost, domnívám se, že některá zjištění se za obecná dají považovat. Mohou to být ta, ve kterých odpovědi polských kněží svým způsobem dokládají vymezené rozdíly mezi oběma církvemi (tj. zapojování laiků, individuální práce).

V úvodu jsem uvedla, že od českých kněží mnohdy slyším komentáře o odlišnosti působení polských kněží u nás a o snaze o zavádění polské zkušenosti a způsoby pastorační práce. Svým zkoumáním jsem zjistila, že to zdaleka není jednoznačné. Polští kněží se snaží o přizpůsobení českým podmínkám a včlenění se do české společnosti. Jejich pastorační práce a postupy se výrazně neodlišují od pastorační práce českých kněží. Způsoby pastorační práce nesou jisté individuální znaky, což je však dáno mnohem více typem osobnosti kněze než jeho původem. Polští kněží obohacují naši církev samotnou svou přítomností, svou osobností, sebevědomím, svými schopnostmi, uplatňujícími ve své práci. Domnívám se, že jejich působení v naší zemi probíhá v duchu programu nové evangelizace.

Krakovský arcibiskup Damian Zimon, z jehož diecéze rovněž někteří kněží působí v České republice, říká: „*Nechtěl bych, aby naši kněží přenášeli do cizího prostředí podobu naší religiozity nebo aby násilně vytvářeli „polský model církve“ za hranicemi své země. Mnohem více mi záleží na tom, aby dokázali „nasávat“ historii, kulturu, mentalitu a zvyky, s nimiž se setkávají v nových podmínkách. Aby nepřijížděli jenom jako nějakí učitelé, ale především jako ti, kteří dokáží vycítit místní tradice, vnímavost a potřeby.*“⁷¹

⁷¹ *Rozhovor s katovickým arcibiskupem Damianem Zimonem.* [online] in Katolický týdeník 42/2004. [cit. 31.1.2009]. Dostupný z [www:<http://www.katyd.cz/index.php?cmd=page&type=11&article=551](http://www.katyd.cz/index.php?cmd=page&type=11&article=551)

Z rozhovorů s polskými kněžími vyplývá, že se tito dotazovaní v České republice poměrně přirozeně snaží o inkulturaci a nemají snahu o tvorbu polského modelu církve. To potvrzuje také jeden z polských kněží, který říká, že bohatství křesťanství spočívá v tom, že *„každý region nebo nějaká tradice se trochu promítne do toho křesťanství a vytváří unikátní záležitost; (...) bylo by škoda to nějak násilně ničit“*.

Seznam použitých zkratk:

- AA** Dekret o apoštolátu laiků *Apostolicam actuositatem*
- AG** Dekret o misijní činnosti církve *Ad gentes*
- EN** Apoštolská exhortace Pavla VI. *Evangelii Nuntiandi*
- GS** Pastoralní konstituce o církvi v dnešním světě *Gaudium et spes*
- KKC** Katechismus katolické církve
- PO** Dekret o službě a životě kněží *Presbyterorum ordinis*
- RM** Encyklika Jana Pavla II. *Redemptoris Missio*

Použitá literatura:

Ambros, Pavel. *Pastorální teologie I : Fundamentální pastorální teologie*. 2. vyd. Olomouc : UP, 2002. ISBN 80-244-0419-2.

Ambros, Pavel. Jarab, Jozef. Křišťan, Alois. Opatrný, Aleš. Sýkora, Pavol. *Úkoly pastorační činnosti církve a pastorální teologie v Českých zemích*. 1. vyd. Velehrad : Centrum Aletti, 1997. ISBN 80-86045-10-2.

Bible. Český ekumenický překlad. 5. vyd. Česká biblická společnost 1996. ISBN 80-85810-11-5.

De Carvalho Azevedo, Marcello. *Inkulturace a požadavky modernosti*. Ambros, Pavel. *Inkulturace víry*. 1. vyd. Velehrad : Centrum Aletti, 2000. ISBN 80-86045-44-7.

Demel, Zdeněk. Schlemmer, Karl. *Pronikavá změna pastorace nebo sebezáchovný provoz? Být církví misionářským způsobem. Mezinárodní pastorálně teologické sympozium České Budějovice, 21.-23. října 2004*. České Budějovice : Teologická fakulta Jihočeské univerzity, 2005. ISBN 80-7040-814-6.

Dokumenty II. vatikánského koncilu. Přel. (z lat.) prac. skupina pod vedením O. Mádra. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2002. ISBN 80-7192-467-9.

Dolista, Josef. *Misijní úsilí církve*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2001. ISBN 80-7192-558-6.

Dolista, Josef. *O podstavě kněžské služby*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 1998. ISBN 80-7192-016-9.

Fiala, Petr. *Laboratoř sekularizace : náboženství a politika v ne-náboženské společnosti: český případ*. 1. vyd. Brno : Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2007, 183 s. ISBN 978-80-7325-141-3.

Fitych, Tadeusz. *Kościół milczenia dzisiaj*. Nowa Ruda : CZAS, 1995. ISBN 83-903862-0-8.

Frei, Václav. *Pluralita – dialog – laici v otevřené společnosti*. Studijní texty. Praxe víry, sešit č. 7. Praha : Pastorační středisko při Arcibiskupství pražském, 1995.

Hanuš, Jiří (ed.) a kol. *Náboženství v době společenských změn*. 1.vyd. Brno : Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 1999. ISBN 80-210-2251-5

Hendl, Jan. *Kvalitativní výzkum : Základní teorie, metody a aplikace*. 2. vyd. Praha : Portál, 2008, 408 s. ISBN 978-80-7367-485-4.

Jan Pavel II. *Dar a tajemství*. Přel. (z ital.) J. Koláček. 1. vyd. Praha : Nové Město, 1997. ISBN 80-902084-4-4.

Jan Pavel II. *Paměť a identita : Rozhovory na přelomu dvou tisíciletí*. Přeložil (z ital.) J. Koláček. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2005. ISBN 80-7192-976-X.

Kadlec, Jaroslav. *Přehled českých církevních dějin 1*. Praha : Zvon, 1991. ISBN 80-7113-004-4.

Kadlec, Jaroslav. *Přehled českých církevních dějin 2*. Praha : Zvon, 1991. ISBN 80-7113-003-6.

Katalog pražské arcidiecéze 2004. Arcibiskupství pražské, říjen 2004.

Katalog pražské arcidiecéze 2006. Arcibiskupství pražské, červenec 2006.

Katechismus katolické církve. Přel. (z franc.) J. Koláček. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2001. ISBN 80-7192-488-1.

Kłoczowski, Jerzy. *Dzieje chrześcijaństwa polskiego*. Warszawa : Świat Książki, 2007. ISBN 978-83-247-0945-8. Nr 6236.

Kościół XX wieku : Rozmowy Ewy K. Czackowskiej. Katowice : Księgarnia św. Jacka, 1999. ISBN 83-7030-232-7.

Kremer, Jacob. König, Franz. *Křesťan na prahu třetího tisíciletí*. Přeložili (z něm.) V. Frei, J. Vokoun. 1. vyd. : Vyšehrad, 1996. ISBN 80-7021-179-2.

Návštěvy Jana Pavla II. u nás. Projevy papeže a představitelů českého státu a církve. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2007, 136 s. ISBN 978-80-7195-142-1.

Nová evangelizace. 1. vyd. Velehrad : Centrum Aletti, 2000. ISBN 80-86045-49-8.

Opatrný, Aleš. *Cesty pastorace v pluralitní společnosti*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2006. ISBN 80-7192-930-1.

Opatrný, Aleš. *Pastorace v postmoderní společnosti*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2001. ISBN 80-7192-557-8.

Opatrný, Aleš. *Pastorační situace u nás : Analýzy a výhledy*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 1996. ISBN 80-7192-092-4.

Pawlina, Krzysztof. *Nowa ewangelizacja i jej realizacja w Polsce po 1989 roku*. Warszawa : Wydawnictwo Sióstr Loretanek, 1995. ISBN 83-85013-99-7.

Pesch, Otto, Hermann. *Druhý vatikánský koncil 1962 – 1965 : Příprava, průběh, odkaz*. Přel. (z něm.) K. Floss, V. Frei, V. Konzal, J. Vokoun, V. Žilinský. 1. vyd. Praha : Vyšehrad, 1996, 440 s. ISBN 80-7021-194-6.

Ratzinger, Joseph. *O víře dnes : Rozhovor s Vittorioem Messoriem*. Olomouc : Matice cyrilometodějská, 1998.

Tretera, Jiří, Rejmund. *Stát a církev v České republice*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2002. ISBN 80-7192-707-4.

Weigel, George. *Svědék naděje : Autorizovaný životopis Jana Pavla II*. Přeložili (z angličtiny) K. Deutschmann, J. Zvěřinová, V. Šedá, V. Faktor. 2. vyd. Praha : Práh, 2005. ISBN 80-7252-114-4.

Elektronické zdroje:

Evangelii Nuntiandi. Apoštolská exhortace Pavla VI. Hlásání evangelia z 8. prosince 1975. [online] Praha : Zvon, 1990. ISBN 80-7113-159-8.

[cit. 20.2.2009]. Dostupný z www:<

<http://ktf.cuni.cz/~kuzniar/C%3%ADrkev%3%AD%20dokumenty/Evangelii%20Nuntiandi.doc>

Náboženské vyznání obyvatelstva podle výsledků sčítání v letech 1921, 1930, 1950, 1991 (v %). [online] Český statistický úřad. [cit. 9.5.2009]. Dostupný z www:<

[http://www.czso.cz/sldb/sldb.nsf/i/F86DA18D33F397A4C1256E6800471FB3/\\$File/tabulka6.pdf](http://www.czso.cz/sldb/sldb.nsf/i/F86DA18D33F397A4C1256E6800471FB3/$File/tabulka6.pdf)

Obyvatelstvo hlásící se k jednotlivým církvím a náboženským společnostem.

Náboženské vyznání obyvatelstva. [online] Český statistický úřad. [cit. 9.5.2009].

Dostupný z www:< <http://www.czso.cz/csu/2003edicniplan.nsf/o/4110-03-->

[obyvatelstvo_hlasici_se_k_jednotlivym_cirkvim_a_nabozenskym_spolecnostem](http://www.czso.cz/csu/2003edicniplan.nsf/o/4110-03--obyvatelstvo_hlasici_se_k_jednotlivym_cirkvim_a_nabozenskym_spolecnostem)

Redemptoris Missio. Encyklika Jana Pavla II. O stálé platnosti misijního poslání ze 7. prosince 1990. [online] Praha : Zvon, 1994. ISBN 80-7113-101-6.

[cit. 21.2.2009]. Dostupný z www:<

<http://ktf.cuni.cz/~kuzniar/C%3%ADrkev%3%AD%20dokumenty/Redemptoris%20Missio.doc>

Sčítání lidu, domu a bytu 2001. [online] Český statistický úřad. [cit. 21.5.2004].

Dostupný z www:< <http://www.czso.cz/sldb/sldb/sldb2001.nsf/tabx/CZ0000>

Szkic do dziejów kościoła w Polsce. [online] Episkopat Polski (Polská biskupská konference). [cit. 29.1.2009]. Dostupný z www:<

<http://www.episkopat.pl/?a=historia>

Statystyka Kościoła katolickiego. Księża, alumni, siostry, bracia. Podstawowe informacje o Kościele katolickim w Polsce. Praktyki niedzielne. [online] Instytut Statystyki Kościoła katolickiego SAC (Societas Apostolatus Catholici (SAC) Pallotyni). [cit. 31.12.2009]. Dostupný z www:< <http://www.iskk.ecclesia.org.pl/>

Šubrt, Jaroslav. Macháně Jiří. *Rozhovor s katovickým arcibiskupem Damianem Zimonem.* [online] in *Katolický týdeník* 42/2004. [cit. 31.1.2009]. Dostupný z www:< <http://www.katyd.cz/index.php?cmd=page&type=11&article=551>

Tichý, Radek. *Pražské sociálně vědní studie : Lidé, skupiny a praktiky v české katolické církvi 1997-2005.* [online] Praha : Fakulta sociálních věd UK, 2008. ISSN 1801-5999. [cit. 6.5.2009]. Dostupný z www:< http://publication.fsv.cuni.cz/attachments/284_015%20-%20Tichy.pdf

Příloha č. 1

Struktura otázek pro polské kněze:

Jak dlouho jste pracoval v pastoraci v Polsku a jak dlouho v Čechách?

Při Vašem příchodu do Čech jste znal náš jazyk nebo jste se ho učil až tady?
Kdo Vám s jazykem pomáhal?

Když jste přijel do Čech, znal jste tu někoho, na koho jste se mohl v případě potřeby obrátit s prosbou, dotazem atp.?

Kdo Vám jako první nabídl pomoc?

Co jste změnil nebo zavedl jako první věc ve svém českém působišti (farnosti)?

- **aktivity ve farnosti**

Jaká společenství/skupiny se ve Vaší farnosti schází?

Kolik členů (přibližně) má nejmenší a největší skupina?

Pro jaký minimální počet osob byste založil společenství? (nebo zorganizoval nějaký duchovní program)

Co převažuje ve Vaší činnosti – duchovní doprovázení, praktické záležitosti (opravy apod.), organizování hromadných akcí, ...?

Organizujete se svou farností výlety, poutě, poutní zájezdy? Jak často? Na která místa jezdíte? Jsou to akce pro celou farnost nebo jsou zaměřené na určitou skupinu?

- **laici**

Vedete sám všechny aktivity ve farnosti (všechna společenství) nebo máte spolupracovníky pro pastoraci a další činnosti/aktivity (jako úklid kostela atd.)? Případně jaké spolupracovníky máte?

Setkáváte se zde s ochotou zapojování laiků do pastorační a pomoci ve farnosti?

Pokud z předchozí odpovědi vyplynulo, že jsou ve farnosti spolupracovníci, následuje otázka: Která konkrétní společenství a aktivity vedete sám/osobně?

Pořádáte ve farnosti „vzdělávací“ programy? (Případně jaké? Jak často? Jsou prioritně určeny pro některou skupinu nebo pro všechny farníky?)

Je ve Vaší farnosti pastorační, farní nebo ekonomická rada?

Založil jste farní radu Vy nebo ve farnosti už byla při Vašem příchodu?

- **mezicírkevní dialog**

Spolupracujete (existuje ve Vaší farnosti nějaká forma spolupráce) s jinými církvemi (na území farnosti nebo v okolí)? S jakými? Jak/o jakou spolupráci se jedná? Nebo i spolupráce s jinými organizacemi, společnostmi, ...?

Byla ve farnosti, v níž působíte, nějaká spolupráce s jinými církvemi? Nebo jste tuto spolupráci zahájil Vy?

Ocitá se běžně kněz v Polsku s tím, že součástí práce ve farnosti je právě i budování vztahů s ostatními církvemi?

- **inkulturace**

Zavedl jste ve své zdejší farnosti nějaké polské zvyky?

Co vás na postojích/přístupech českých věřících překvapilo? Na co jste byl upozorněn, co jste naopak neočekával a musel se s tím nějak vyrovnat,....?

Jak vnímáte vztah českých „věřících“ a „nevěřících“ lidí ke knězi/k osobě kněze?

- **osobní → inkulturace**

Máte dnes české přátele?

Sledujete více českou televizi nebo polskou?

Trávíte dovolenou v rodné zemi, v Čechách nebo jinde?

Slavíte svátky se svými rodáky, s českými přáteli/farníky nebo jinak?

Setkáváte se ve své zdejší práci (tj. v roli kněze) s něčím, co byste doma určitě dělat nemusel?

- **výměna darů**

V čem vidíte odlišnost českých a polských „věřících“ a „nevěřících“?

Co z Vašich českých zkušeností byste uplatnil v Polsku nebo co myslíte, že by bylo prospěšné tam „zavést“ – jak obohatit polskou pastoraci o české zkušenosti?

Příloha č. 2

Struktura otázek pro české kněze:

Jak dlouho pracujete v pastoraci?

Co jste změnil nebo zavedl jako první věc ve svém působišti (farnosti)?

- **aktivity ve farnosti**

Jaká společenství/skupiny se ve Vaší farnosti schází?

Kolik členů (přibližně) má nejmenší a největší skupina?

Pro jaký minimální počet osob byste založil společenství? (nebo zorganizoval nějaký duchovní program)

Organizujete se svou farností výlety, poutě, poutní zájezdy? Jak často? Na která místa jezdíte? Jedná se o akce pro celou farnost nebo jsou zaměřené na určitou skupinu?

Co převažuje ve Vaší činnosti – duchovní doprovázení, praktické záležitosti (opravy apod.), organizování hromadných akcí, ...?

- **laici**

Vedete sám všechny aktivity ve farnosti (všechna společenství) nebo máte spolupracovníky pro pastoraci a další činnosti/aktivity (jako úklid kostela atd.)? Případně jaké spolupracovníky máte?

Setkáváte se s ochotou zapojování laiků do pastorační a pomoci ve farnosti?

Pokud z předchozí odpovědi vyplynulo, že jsou ve farnosti spolupracovníci, následuje otázka: Která konkrétní společenství a aktivity vedete sám/osobně?

Pořádáte ve farnosti „vzdělávací“ programy? (Případně jaké? Jak často? Jsou prioritně určeny pro některou skupinu nebo pro všechny farníky?)

Je ve Vaší farnosti pastorační, farní nebo ekonomická rada?

Založil jste farní radu Vy nebo ve farnosti už byla při Vašem příchodu?

- **mezicírkevní dialog**

Spolupracujete (existuje ve Vaší farnosti nějaká forma spolupráce) s jinými církvemi (na území farnosti nebo v okolí)? S jakými? Jak/o jakou spolupráci se jedná? Nebo i spolupráce s jinými organizacemi, společnostmi, ...?

Byla ve farnosti, v níž působíte, nějaká spolupráce s jinými církvemi? Nebo jste tuto spolupráci zahájil Vy?

- **inkulturace**

Jak vnímáte vztah českých „věřících“ a „nevěřících“ lidí ke knězi/k osobě kněze?

Měl jste nebo máte možnost přímo se setkávat s pastorační prací některého z polských kněží působících v Čechách?

Překvapilo Vás něco v pastoračním působení některého z polských kněží? Inspiroval jste se něčím?

Jsou ve Vaší farnosti praktikovány nějaké polské zvyky? (které například zavedl některý polský předchůdce?)

- **osobní - inkulturace**

Máte přátele mezi polskými kněžími nebo i laiky?

- **výměna darů**

V čem Vy sám obecně pozorujete odlišnost v působení polských kněží u nás?

Čím myslíte, že polská církev může prostřednictvím působení svých kněží v naší zemi, obohatit místní církev. Co bychom se od nich měli učit (co od nich převzít)?

Co (které zkušenosti) ze zdejšího působení by podle Vás mohli polští kněží uplatnit ve své rodné zemi? Jak by mohli obohatit polskou pastoraci o české zkušenosti?